

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Krajské zřízení (Karlovarský kraj)

Vukliševičová Nikola

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Nikola Vukliševičová

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Krajské zřízení (Karlovarský kraj)

Název anglicky

Regional establishment (Karlovy Vary Region)

Cíle práce

Tématem diplomové práce je problematika územní samosprávy s důrazem na regionální úroveň politického rozhodování. Výzkum bude zaměřen na vybraný kraj – Karlovarský. Cílem práce bude v rámci zvoleného tématu: 1. Charakterizovat hlavní socioekonomické ukazatele kraje a vyhodnotit jejich vliv na vývoj a fungování krajské samosprávy. 2. Identifikovat aktéry politického procesu v kraji (politické strany, regionální politické subjekty, zájmové skupiny a podobně) a analyzovat jejich vzájemné vztahy. 3. Definovat charakter rozhodovacího procesu samosprávy na základě analýzy vývoje krajského stranického systému a komparace výsledků krajských voleb v letech 2000 až 2016.

Metodika

Ve výzkumu samosprávy (politiky) na lokální (komunální) úrovni rozhodování se uplatňují dva hlavní směry. První upřednostňuje pohled shora a na komunální politiku pohlíží jako na nejnižší patro politiky jako celku. Nezohledňuje však místní specifika. Druhý směr vychází ze základního tvrzení, že komunálních politik je tolik, kolik je obcí. Jeho základní metodou jsou většinou jednotlivé případové studie, na jejichž základě bývají teprve opatrně konstruována zobecňující tvrzení [Balík 2005: 166-167]. Při vypracování práce bude využit výzkumný přístup, jenž se snaží zohledňovat odlišnosti v obsahu a způsobu rozhodování orgánů místní samosprávy v obcích různých velikostí. Práce bude postavena jako případová studie. Ke sběru dat bude využita zejména technika studia dokumentů. Dále budou použity další standardní metodologické postupy, především komparace.

Doporučený rozsah práce

60-70 stran

Klíčová slova

Karlovarský kraj, územní amospráva, regionální rozvoj, rozpočet, zastupitelstvo, politická strana, koalice.

Doporučené zdroje informací

- BALÍK, S. *Komunální politika : obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2908-4.
- BALÍK, S. *Krajské volby 2012*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2013. ISBN 978-80-210-6641-0.
- ČALOUD, Dalibor, BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3880-2.
- ČOPÍK, J. *Proměny a kontinuita české komunální politiky : územní samospráva v nové době (1850-2010). Díl I, Do roku 1945*. Praha: Scriptorium, 2014. ISBN 978-80-87271-89-6.
- EIBL, O. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009. ISBN 978-80-7325-187-1.
- KLÍMA, M. *Od totality k defektní demokracii : privatizace a kolonizace politických stran netransparentním byznysem*. Praha: Slon, 2015. ISBN 978-80-7419-139-8.
- MRKLAS, Ladislav (ed.). *Krajské volby 2000: fakta, názory, komentáře : [sborník]*. Praha: CEVRO – Sdružení pro celoživotní vzdělávání a rozvoj osobnosti, 2001. ISBN 80-238-6750-4.
- PRŮCHA, Petr a Karel SCHELLE. *Základy místní správy*. Brno: Iuridica Brunensia, 1995. Právo a současnost. ISBN 80-85964-00-7.
- ŘÍCHOVÁ, B. – JÜPTNER, P. – ŠVEC, K. – RIEGL, M. *Analýza politiky a politických aktérů : možnosti a limity aplikace teorií v příkladech*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. ISBN 978-80-7419-187-9.
- ŠELEŠOVSKÝ, J. – MASARYKOVA UNIVERZITA. EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA. *Management veřejných financí krajské samosprávy*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5096-9.
-

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Jan Čopík, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 13. 1. 2017

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 26. 1. 2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 29. 03. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Krajské zřízení (Karlovarský kraj)" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31. 3. 2017

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu diplomové práce Ing. Janu Čopíkovi, Ph.D. za cenné rady a metodické vedení při zpracování práce.

Krajské zřízení (Karlovarský kraj)

Souhrn

Tématem předkládané diplomové práce je *Krajské řízení v Karlovarském kraji*. Hlavním cílem práce je definovat charakter rozhodovacího procesu samosprávy na základě analýzy vývoje krajského stranického systému a komparace výsledků krajských voleb v letech 2000 až 2016.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část je zaměřena na vymezení základních pojmů, které se vztahují k regionálnímu rozvoji, vzniku a fungování krajů, volebnímu procesu v krajích a hodnocení socioekonomických ukazatelů Karlovarského kraje. Navazující praktická část se zabývá analýzou vývoje krajského stranického systému, procesem tvorby koalic a komparací výsledků krajských voleb v Karlovarském kraji v letech 2000 až 2016.

Klíčová slova: Karlovarský kraj, územní samospráva, regionální rozvoj, rozpočet, zastupitelstvo, politická strana, koalice.

Regional establishment (Karlovy Vary region)

Summary

The topic of this diploma thesis is *The regional establishment in the Karlovy Vary region*. The main aim of the thesis is to delineate the character of the decision-making process in local self-government based on the analysis of the regional party system and comparison of the results of regional elections within the election period from 2000 to 2016.

The thesis consists of two parts, theoretical and practical. The theoretical part is focused on description of the basic concepts, which are related to regional development, creation and work of the region, regional election process and evaluation of the socioeconomic indicators in the Karlovy Vary region. The following practical part is focused on analysis of the regional party system, coalition formation process and comparison of the results of regional elections in the Karlovy Vary region in the period 2000 to 2016.

Keywords: Karlovy Vary region, local government, regional development, budget, council, political party, coalition

1	Úvod.....	13
2	Cíl práce a metodika	15
2.1	Cíl práce	15
2.2	Metodika	15
3	Teoretická východiska	16
3.1	Regionální politika	16
3.1.1	Východiska regionální politiky.....	17
3.1.2	Dosavadní vývoj v ČR.....	17
3.1.3	Hlavní regionální rozdíly v ČR.....	18
3.1.4	Základní typologie regionů v ČR.....	19
3.1.5	Státem podporované regiony v ČR.....	22
3.1.6	Aktéři regionální politiky.....	24
3.1.7	Úloha krajů v regionální politice	25
3.2	Veřejná správa a samospráva	26
3.2.1	Územní samospráva.....	27
3.3	Vývoj územní samosprávy v českých zemích v letech 1850 – 1989.....	27
3.3.1	Osady a obce	28
3.3.2	Kraje.....	28
3.4	Vznik novodobých krajů.....	29
3.5	Kritika současného krajského zřízení.....	31
3.5.1	Kraje jako byrokratická a finanční zátěž	31
3.5.2	Fenomén krajských bossů.....	33
3.6	Orgány kraje.....	34
3.6.1	Zastupitelstvo kraje.....	34
3.6.2	Rada	35
3.6.3	Hejtman.....	35
3.6.4	Krajský úřad.....	36
3.7	Finanční systém krajské samosprávy	36
3.7.1	Příjmy krajského rozpočtu	37
3.7.2	Výdaje krajského rozpočtu	40
3.8	Krajské volby	42
3.8.1	Kandidátní listiny.....	43
3.9	Způsob hlasování	43

3.9.1	Rozdělení mandátů	43
3.9.2	Vyhlášení výsledků voleb	44
4	Karlovarský kraj	45
4.1	Základní charakteristika	45
4.2	Správní členění	45
4.3	Ekonomický vývoj kraje	46
4.3.1	Hrubý domácí produkt	47
4.3.2	Hrubá přidaná hodnota	48
4.3.3	Čistý disponibilní důchod	49
4.3.4	Ekonomické subjekty	50
4.3.5	Průmysl	50
4.3.6	Produktivita práce	51
4.3.7	Doprava	51
4.3.8	Cestovní ruch	51
4.4	Sociální vývoj kraje	52
4.4.1	Míra nezaměstnanosti	52
4.4.2	Mzdy	53
4.4.3	Státní sociální podpora	53
4.4.4	Školství	54
4.4.5	Kriminalita	54
4.5	Demografický vývoj kraje	55
4.5.1	Vývoj počtu obyvatel	55
4.5.2	Podíl cizinců	55
4.5.3	Průměrný věk obyvatelstva	56
4.6	Pozice kraje v rámci ČR	57
4.7	Shrnutí	59
5	Praktická část – Krajské volby v Karlovarském kraji	62
5.1	Volební (ne)účast	62
5.2	Krajské volby 2000	63
5.2.1	Kandidáti dle politické příslušnosti v Karlovarském kraji	63
5.2.2	Kandidáti dle věku a pohlaví v Karlovarském kraji	64
5.2.3	Výsledky hlasování v Karlovarském kraji	65
5.2.4	Přehled zisku mandátů	65
5.2.5	Vznik první krajské koalice	66

5.3	Krajská politika 2000 – 2004	67
5.4	Krajské volby 2004	68
5.4.1	Kandidáti dle politické příslušnosti v Karlovarském kraji	68
5.4.2	Kandidáti dle věku a pohlaví v Karlovarském kraji	69
5.4.3	Výsledky hlasování v Karlovarském kraji.....	69
5.4.4	Přehled zisku mandátů	70
5.4.5	Vznik druhé krajské koalice	71
5.4.6	Fenomén hejtmanů v krajských volbách	72
5.4.7	Fenomén starostů v krajských volbách	74
5.5	Krajské volby 2008	75
5.5.1	Kandidáti dle politické příslušnosti v Karlovarském kraji	75
5.5.2	Výsledky hlasování v Karlovarském kraji.....	76
5.5.3	Přehled zisku mandátů a vznik nové krajské koalice	76
5.5.4	Starostové v krajských volbách	77
5.5.5	Úspěch ČSSD v krajských volbách 2008	78
5.6	Krajské volby 2012	80
5.6.1	Kandidáti dle politické příslušnosti v Karlovarském kraji	80
5.6.2	Výsledky hlasování v Karlovarském kraji.....	81
5.6.3	Přehled zisku mandátů a vznik krajské koalice	81
5.6.4	Nejúspěšnější kandidáti na listinách jednotlivých stan.....	82
5.6.5	Příčiny úspěšnosti jednotlivých kandidátů	84
5.7	Krajské volby 2016	86
5.7.1	Kandidáti dle politické příslušnosti v Karlovarském kraji	86
5.7.2	Výsledky hlasování v Karlovarském kraji.....	87
5.7.3	Zisk jednotlivých mandátů.....	87
5.7.4	Vznik krajské koalice.....	88
5.7.5	Dlouhodobě nízká volební účast u krajských voleb	89
5.8	Výsledky a diskuse.....	91
6	Závěr	94
7	Seznam použitých zdrojů.....	96

Seznam obrázků

Obrázek 1 Typologie území ČR	22
Obrázek 2: Podíl krajů na rozpočtovém určení daní v roce 2016.....	38
Obrázek 3: Administrativní členění Karlovarského kraje	46
Obrázek 4: Hospodářsky problémové regiony ČR	60
Obrázek 5: Sociálně vyloučené lokality v ČR.....	61

Seznam grafů

Graf 1: Struktura příjmů krajů 2010 – 2014	40
Graf 2: Struktura výdajů krajů 2010 – 2014	42
Graf 3: Vývoj HDP na obyvatele v Karlovarském kraji a ČR, podíl kraje na HDP ČR	48
Graf 4: Vývoj HPH v Karlovarském kraji	49
Graf 5: Počet ekonomických subjektů v Karlovarském kraji	50
Graf 6: Obecná míra nezaměstnanosti v Karlovarském kraji	52
Graf 7: Průměrná hrubá měsíční mzda v krajích ČR v roce 2015	53
Graf 8: Vývoj počtu obyvatel Karlovarského kraje.....	55
Graf 9: Podíl cizinců v Karlovarském kraji podle státního občanství	56
Graf 10: Vývoj průměrného věku obyvatel Karlovarského kraje.....	57

Seznam tabulek

Tabulka 1: Vývoj počtu obcí v ČR 1989 - 2016.....	28
Tabulka 2: Vymezení VÚSC v České republice	29
Tabulka 3: Vývoj volební účasti v krajských volbách.....	62
Tabulka 4: Kandidáti do krajského zastupitelstva v Karlovarském kraji 2000	64
Tabulka 5: Kandidáti dle věku a pohlaví – Karlovarský kraj 2000	64
Tabulka 6: Výsledky hlasování v Karlovarském kraji 2000.....	65
Tabulka 7: Přehled zisku mandátů 2000.....	66
Tabulka 8: Výsledky hlasování v Karlovarském kraji 2004.....	69
Tabulka 9: Přehled zisku mandátů 2004.....	71
Tabulka 10: Pořadí kandidátů dle podílu preferenčních hlasů.....	73
Tabulka 11: Kandidáti do krajského zastupitelstva v Karlovarském kraji 2008	75
Tabulka 12: Výsledky hlasování v Karlovarském kraji 2008.....	76
Tabulka 13: Složení zastupitelstva Karlovarského kraje 2008.....	77
Tabulka 14: Výsledky hlasování v Karlovarském kraji 2012.....	81
Tabulka 15: Složení zastupitelstva Karlovarského kraje 2012.....	82
Tabulka 16: Nejúspěšnější kandidáti stran v krajských volbách 2012	83
Tabulka 17: Kandidáti do krajského zastupitelstva v Karlovarském kraji 2016	86
Tabulka 18: Výsledky hlasování v Karlovarském kraji 2016.....	87

Seznam zkratek

ALT.	Alternativa pro kraj
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
ČSÚ	Český statistický úřad
HRR	Hnutí za harmonický rozvoj obcí a měst
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KKK	Koalice pro Karlovarský kraj
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
ODS	Občanská demokratická strana
SNK	Sdružení nezávislých kandidátů
SPD	Svoboda a přímá demokracie
SPO	Strana práv občanů
STAN	Starostové a nezávislí
SZ	Strana zelených
VÚSC	Vyšší územně samosprávné celky

1 Úvod

Předkládaná diplomová práce „Krajské zřízení (Karlovarský kraj)“ se v širším pohledu zabývá samosprávou na území České republiky, konkrétně samosprávou územní. Není tomu dlouho, co na našem území představovaly jednotky územní samosprávy především obce. Ty byly označovány za základní jednotky územní samosprávy. V průběhu let se však ukázalo, že fungování těchto územních jednotek není dostatečně efektivní například v řešení otázek přesahujících hranice jednotlivých obcí. Nastala nutnost zabezpečit koordinaci samosprávných aktivit obcí tak, aby bylo možné řešit problémy týkající se rozsáhlejších zájmových území. Za tímto účelem byly v roce 2000 na území České republiky zřízeny vyšší územně samosprávné celky – kraje. Tyto jednotky mají v územní samosprávě představovat jakýsi mezistupeň mezi státem a obcemi. Kraje však byly na rozdíl od obcí často vytvářeny uměle, při nedostatečném respektování jiných aspektů než územních, což se v následujících letech ukázalo jako problém.

Teoretická část práce se v úvodu zabývá regionální politikou obecně a poté jejím vývojem a uplatněním v České republice. Popisuje rovněž úlohu krajů v rámci regionální politiky. Následuje přiblížení vzniku krajů, jejich pravomocí a krajských orgánů. Samostatné podkapitoly se nevyhýbají ani tematické kritice krajského zřízení (které je stále častěji zpochybňováno a kritizováno), a s ní spojené problematice financování krajů. Dále se tato část zaměřuje na oblast regionálního rozvoje, jež je úzce spjatá právě s krajskou úrovní a v posledních letech je diskutovaným tématem. Druhá polovina teoretické části pojednává o systému krajských voleb, jež je na našem území uplatňován. Je pochopitelně charakterizován také Karlovarský kraj, v němž budou jednotlivé krajské volby analyzovány v praktické části práce. Konkrétně jeho socioekonomický a demografický vývoj.

Praktická část práce se zabývá analýzou krajských voleb, jež v Karlovarském kraji proběhly do roku 2016. Vůbec první volby do zastupitelstev krajů se v České republice konaly v roce 2000. Pro kraje jako nově vzniklé územní celky to byla první příležitost k vytvoření ideové a institucionální struktury vládnutí. Aktéři těchto voleb byli poprvé postaveni před úkol zaujmout na krajských kandidátkách voliče, následně vést povolební vyjednávání o budoucí vládnoucí koalici a zajistit jí dostatečnou podporu. Na úrovni krajů se uplatňuje poměrný volební systém, jehož podoba je určena velikostí volebního obvodu, volební formulí a uzavírací klauzulí. V důsledku zvolených parametrů může nastat situace,

že krajské koalice nevzniknou ihned po volbách. Volební systém totiž (někdy ve spojení se stranickým) neumožňuje nebo velmi komplikuje získání nadpoloviční většiny mandátů pouze pro jednu z politických stran, která by mohla vládnout samostatně. Vítězové voleb jsou tedy nuceni za účelem vládnutí hledat koaliční partnery, což se mnohdy může ukázat jako složitý úkol. Právě výsledky jednotlivých krajských voleb a následná povolební vyjednávání o koalicích jsou jedním ze stěžejních témat předkládané práce, konkrétně její praktické části. Za účelem tohoto průzkumu byl, jak již bylo zmíněno, zvolen Karlovarský kraj. Tento kraj byl vybrán z toho důvodu, že je co do počtu obyvatel naším nejmenším krajem a jeho krajské zastupitelstvo tedy čítá 45 členů, což je soubor přijatelné velikosti, na němž je možno provádět podrobnější analýzu zvolených ukazatelů. Je také krajem, kde povolební vyjednávání o koalicích nemělo vždy jednoduchý průběh, a vítězové voleb v tomto kraji měli v některých případech problémy s nalezením koaličního partnera. Je rovněž zajímavé sledovat složení kandidátů ve volbách a jejich pozici na kandidátních listinách, která byla v určitých případech silně ovlivněna preferenčními hlasy voličů.

Při zpracování diplomové práce bylo značné množství informací čerpáno především z děl politologů, zabývajících se komunální a regionální politikou. K nim patří (mezi jinými) například Stanislav Balík, Jakub Kyloušek nebo Otto Eibl, kteří se podíleli na vydání sborníků analyzujících výsledky jednotlivých krajských voleb. Tyto knihy byly cenným pramenem, jelikož kromě ročenek Českého statistického úřadu neexistuje mnoho publikací, jež se analýzou krajských voleb zabývají.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Tématem diplomové práce je problematika územní samosprávy s důrazem na regionální úroveň politického rozhodování. Výzkum bude zaměřen na vybraný kraj - Karlovarský. Tento kraj byl vybrán z toho důvodu, že je co do počtu obyvatel naším nejmenším krajem a jeho krajské zastupitelstvo tedy čítá 45 členů, což je soubor přijatelné velikosti, na němž je možno provádět podrobnější analýzu zvolených ukazatelů. Je také krajem, kde povolební vyjednávání o koalicích nemělo vždy jednoduchý průběh, a vítězové voleb v tomto kraji měli v některých případech problémy s nalezením koaličního partnera. Cílem práce bude v rámci zvoleného tématu: 1. Charakterizovat hlavní socioekonomické ukazatele kraje a vyhodnotit jejich vliv na vývoj a fungování krajské samosprávy. 2. Identifikovat aktéry politického procesu v kraji (politické strany, regionální politické subjekty, zájmové skupiny a podobně) a analyzovat jejich vzájemné vztahy. 3. Definovat charakter rozhodovacího procesu samosprávy na základě analýzy vývoje krajského stranického systému a komparace výsledků krajských voleb v letech 2000 až 2016.

Za tímto účelem byly stanoveny základní otázky, na něž je potřeba najít odpověď: Jaké politické strany a hnutí se o post v krajském zastupitelstvu ucházely? Jací účastníci kandidáti konkrétně byli nominováni? Jak probíhala povolební jednání o vytvoření koalice? Jak se měnila podoba koalic - ovlivnily výsledky voleb zásadně podobu nové koalice? Dávaly politické strany přednost pokračování spolupráce se současným koaličním partnerem, nebo upřednostňovaly nové složení koalice?

2.2 Metodika

Při vypracování práce bude využit výzkumný přístup, jenž se snaží zohledňovat odlišnosti v obsahu a způsobu rozhodování orgánů místní samosprávy v obcích různých velikostí. Práce bude postavena jako případová studie. Ke sběru dat bude využita zejména technika studia dokumentů. Dále budou použity další standardní metodologické postupy, především komparace.

3 Teoretická východiska

3.1 Regionální politika

Podstatou regionální politiky je v celoevropském kontextu chápána snaha snižovat rozdíly mezi úrovněmi rozvoje jednotlivých regionů. Cílem je také zabezpečit harmonický rozvoj těchto regionů v rámci území celého státu. Ten totiž často nemůže být zabezpečen pouhou činností tržního prostředí, která může naopak působit kontraproduktivně. Jednou z definic, jež vystihuje účel regionální politiky, je například definice autorů Vanhova a Klaasena, jež ji definovali jako „*všechny veřejné intervence vedoucí ke zlepšení geografického rozdělení ekonomických činností, respektive pokoušející se napravit určité prostorové důsledky volné tržní ekonomiky ve smyslu dosažení dvou vzájemně závislých cílů: ekonomického růstu a zlepšení sociálního rozdělení ekonomických efektů.*“¹

Je nutno poznamenat, že určitá úroveň rozdílnosti je přirozená a nelze ji více snížit, jako je tomu například v případě přirozené míry nezaměstnanosti. Snaha o snížení disparit je nezbytná v momentě, kdy nastalá situace může mít výrazné negativní následky v rámci širšího území, jeví se jako kontraproduktivní a lze předpokládat, že bude bránit využití disponibilních zdrojů v daném území.²

Regionální politika se v České republice zařadila k nástrojům, které mají za úkol přispívat k vyváženému rozvoji území a pomoci zajištění územní soudržnosti. Nezastupitelnou úlohu při rozvoji tohoto systému hraje stát. Zároveň však trendy směřují k posílení decentralizace a evropské dimenze. Při naplňování úlohy decentralizace by měla být základem činnost krajů. Při zohledňování evropské dimenze je zase důležitá role politiky hospodářské a sociální soudržnosti, která je naplňována pomocí evropských fondů.

V České republice je regionální politika uplatňována:

- z pozice Evropské unie směrem k vybraným regionům úrovně NUTS 2 (regiony soudržnosti).
- ze státní úrovně směrem ke státům podporovaným regionům

---

¹ VANHOVE, N., KLAASSEN, L.H. *Regional policy: A European Approach*. Aldershot: Gower, 1983.

² Pojetí regionální politiky. *Metodická podpora regionálního rozvoje* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://www.regionálnírozvoj.cz/index.php/pojeti-regionální-politiky.html>

- z pozice krajů směrem k vybraným mikroregionům

3.1.1 Východiska regionální politiky

Regionální politika by měla směřovat k podpoře opatření, která napomohou nárůstu ekonomických aktivit a jejich rovnoměrnému rozmístění na vymezeném území. K tomu je zapotřebí jasně definovat priority a koncentrovat prostředky k jejich realizaci. Při tomto procesu je nezbytně nutné zohlednit konkrétní situaci daného území a jeho regionů a kvalifikovaně odhadnout možné vývojové tendence.

Důležitým cílem regionální politiky je konvergence jednotlivých regionů na určitém území. Jedná se především o takové regiony, jež ve svém vývoji výrazným způsobem zaostávají za průměrem zbývajících územního celku. Prohlubování tohoto zaostávání je z regionálního i společenského hlediska nežádoucí, má totiž za následek řadu negativních jevů. Základním znakem regionální politiky je tedy logicky její selektivnost – jednotlivá opatření a intervence musí být diferencovány tak, aby směřovaly právě do výše zmíněných problémových regionů a přispívaly tak ke snižování výrazných disparit mezi regiony.

3.1.2 Dosavadní vývoj v ČR

Vývoj regionální politiky byl v České republice odlišný od ostatních zemí, v nichž fungovala standardní tržní ekonomika. V prvních porevolučních letech, v době zásadních transformačních procesů, měla opatření státu ve sféře podpory regionálního rozvoje spíše jednorázový charakter. Tato opatření byla časově omezena a navíc byla ve většině případů zaměřena na snížení nadprůměrné nezaměstnanosti v regionech v takto dotčených regionech.

Impulsy ke změně tohoto přístupu začaly postupně přicházet v průběhu devadesátých let. V důsledku transformace českého hospodářství se vývoj regionů začal výrazným způsobem diferencovat. V některých regionech došlo k úpadku či stagnaci nekonkurenceschopných odvětví. V jiných zase naopak k rychlému rozvoji progresivních aktivit. V polovině devadesátých let se potom v důsledku hospodářské krize ještě výrazněji prohloubily hospodářské a sociální rozdíly jednotlivých regionů. Začalo být jasné, že dosavadní jednorázová opatření nebo opatření pouze odvětvové povahy nepovedou ke

zlepšení situace. Nastala nutnost vytvoření jednotného legislativního, programového, institucionálního a finančního rámce pro jednotné uplatňování regionální politiky.

Druhým podnětem pro zavedení jednotné regionální politiky bylo zahájení příprav na vstup České republiky do Evropské unie. Při hodnocení předpokladů pro vstup (v roce 1997) Evropská komise kriticky hodnotila praktickou neexistenci regionální politiky v České republice a její absence by mohla být významnou překážkou při vyjednávání přístupu. Následně tedy došlo v letech 1999 – 2000 k rozpracování vládních zásahů do příslušných výstupů v legislativní, strategické a programové oblasti, což umožnilo realizovat kroky nutné k přípravě a vstup do Evropské unie.

Výsledkem předchozího vývoje je v dnešní době poměrně různorodá struktura jednotlivých regionů státu. Paralelně na území našeho státu fungují regiony s dynamickým rozvojem (například hl. město Praha a její okolí) a zároveň regiony s upadajícím socioekonomickým rozvojem (například regiony na severozápadě Čech a také některé okrajové oblasti státu).

3.1.3 Hlavní regionální rozdíly v ČR

Pomocí srovnání hlavních faktorů regionálního rozvoje lze zachytit nejmarginalnější disparity mezi jednotlivými kraji na území České republiky. Po shrnutí a vyhodnocení těchto srovnání byly zjištěny následující charakteristiky:

- navzdory snaze zmírnit rozdíly hodnot makroekonomických ukazatelů, které mají vliv na životní úroveň obyvatelstva (HDP na obyvatele, průměrná mzda, míra nezaměstnanosti) stále dochází k poměrně významným rozdílům v ekonomické výkonnosti krajů. Dlouhodobě nízkou ekonomickou úroveň vykazují mnohé příhraniční oblasti.
- významné disparity lze zaznamenat také mezi jednotlivými okresy, například v míře nezaměstnanosti nebo v příjmech na obyvatele
- vysoká nezaměstnanost je patrná i v krajích, v nichž není dostatečně rychle realizována potřebná restrukturalizace průmyslu. Příkladem je Moravskoslezský kraj
- neustále se prohlubuje rovněž rozdíl mezi venkovským a městským prostředím. Zatímco ve městech probíhá dynamický vývoj a vznikají zde nové podnikatelské příležitosti, ve venkovském prostoru je tomu často naopak – prostředí není atraktivní pro

podnikatele, dochází k odchodu ekonomicky aktivních obyvatel do městských oblastí, dochází ke stárnutí venkovského obyvatelstva

- nezájmu investorů čelí také oblast severovýchodní Moravy a Slezska. Jedním z důvodů je nedostatečné napojení těchto regionů na hlavní transevropské komunikační tahy či hlavní město Prahu.

- v některých oblastech se projevují důsledky minulé průmyslové činnosti, které mají dodnes nepříznivé dopady na životní prostředí. S problémy takového druhu se potýká například oblast severozápadních Čech a severní Moravy. Rozvoj automobilové dopravy se zase nepříznivě projevuje v Praze a dalších větších městech.³

3.1.4 Základní typologie regionů v ČR

Typologii regionů bylo nutné aktualizovat například z důvodu zavádění Strategie regionálního rozvoje v České republice pro období let 2014 – 2020. Cílem typologie je nalézt odlišnosti mezi jednotlivými regiony a jejich příčiny. Regionální politika je následně zaměřena na zmírnění nežádoucích disparit mezi nimi. Typologie přitom pomáhá orientovat regionální politiku na řešení problémů, které jsou typické pro konkrétní typ regionu.

V procesu definování typologie byly zohledněny především sociálně-ekonomické ukazatele vztažené k průměru ČR (koncentrace osídlení, míra registrované nezaměstnanosti, počet podnikatelských subjektů), dále také poloha regionu, nebo dynamika vývoje jednotky za určité aktuální období (měřeno vývojem počtu obyvatel, indexem vývoje počtu podnikatelských subjektů atd.). Na základě analýz těchto ukazatelů byly regiony na území ČR rozděleny do tří základních typů:

- 1) Rozvojová území
- 2) Stabilizovaná území
- 3) Periferní území

---

³ POSTRÁNECKÝ, Josef. *Urbanismus a územní rozvoj* [online]. 2010, **XIII**(5) [cit. 2017-03-31]

Tyto typy jsou dále rozděleny na základě stupně urbanizace na urbanizované oblasti a venkov. Rozhodujícím kritériem je přitom hustota zalidnění na km².

Rozvojová území

Území rozvojového typu jsou dále rozlišena na:

- **Metropolitní oblasti**

Jedná se o oblasti s koncentrací obyvatel vyšší než 300 tisíc. Jádry těchto oblastí jsou největší města na našem území – Praha, Brno, Ostrava, Plzeň. Fungují jako administrativní, finanční a výzkumná centra, je zde také koncentrováno vysoké školství a rozvinutá infrastruktura. Negativním jevem jsou následky intenzivní sub urbanizace, která ovlivňuje celkový vývoj oblastí.

Z hlediska koncentrace obyvatel a výskytu některých společných problémů jsou k výše zmíněným centrům přiřazovány i oblasti Ústecko – Chomutovské a Hradecko – Pardubické aglomerace.

V těchto metropolích je vytvářeno více než 55% HDP České republiky a žije zde více než 45% obyvatel. Tyto regiony mají celorepublikový význam z hlediska ekonomického růstu i mezinárodní konkurenceschopnosti.

- **Sídelní aglomerace**

Jako sídelní aglomerace jsou označovány oblasti s koncentrací obyvatel v rozmezí 100 000 – 300 000. Jejich jádry jsou krajská města. Některé z těchto aglomerací patří k významným, dynamicky se rozvíjejícím centrům. Jiné se mohou naopak vyznačovat koncentrací socioekonomických problémů. Řada z nich ale zaujímá z hlediska rozvojových podnětů neutrální pozici.

- **Regionální centra**

Za regionální centra jsou označena území, v nichž se koncentrace obyvatel pohybuje v rozmezí 25 000 – 100 000. Do této skupiny jsou zařazena především hospodářská střediska regionálního významu a jejich zázemí. Jejich jádra mnohdy slouží v konkrétním regionu jako centra zaměstnanosti.

Stabilizovaná území

Stabilizované oblasti jsou takové, jež se nachází mimo území aglomerací a regionálních center a zároveň nejsou oblastmi periferními. Typickým znakem jsou ekonomická a sídelní střediska, jež mají omezený regionální význam. V dlouhodobém horizontu nevykazují větší socioekonomické problémy, ale zároveň nebývají významným hybatelem socioekonomického rozvoje regionu. Jedním z důvodů je fakt, že část místního obyvatelstva je nucena dojíždět za prací a vzděláním mimo tyto funkční oblasti.

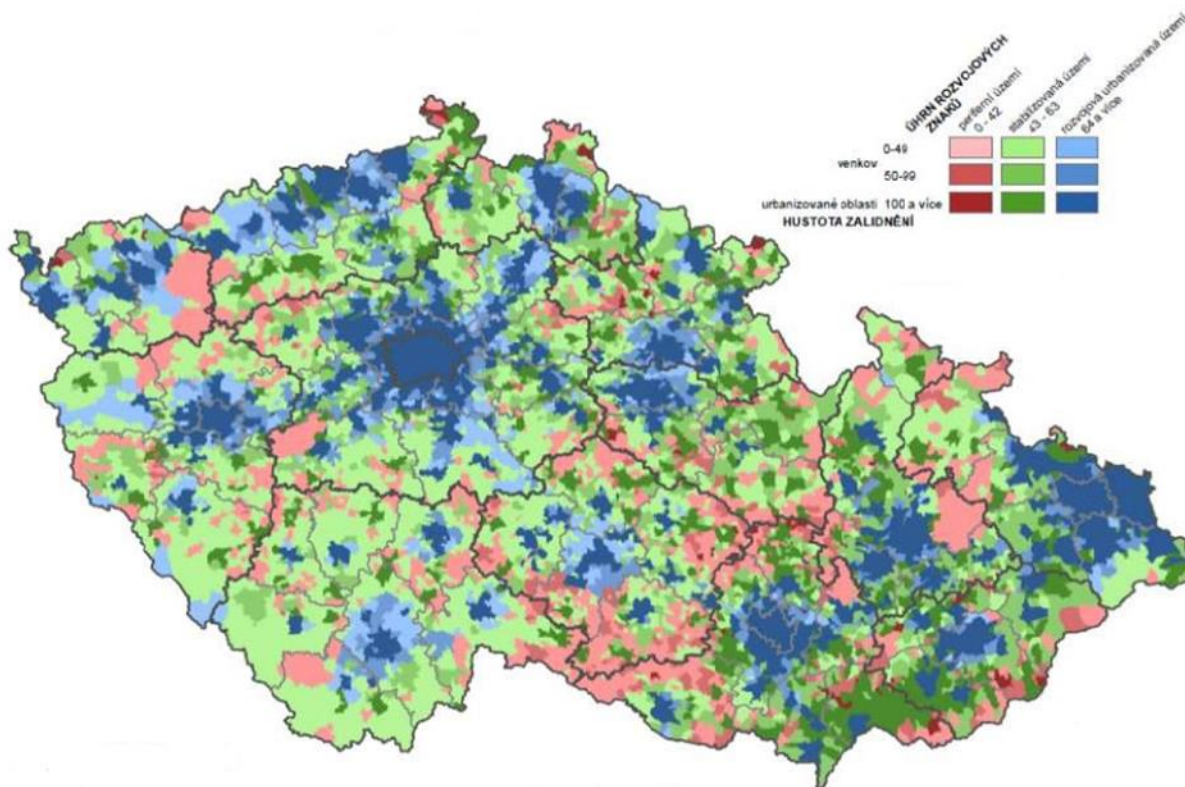
Periferní území

Tyto oblasti se vyznačují geografickou odlehlostí od ostatních center a vysokou kumulací specifických problémů. Ty spočívají například v nedostatečné vybavenosti oblasti, často velice špatné dopravní dostupnosti a vysoké míře nezaměstnanosti. Jedná se například o příhraniční a horská území nebo o vnitřní periferie. Dominantním znakem těchto oblastí je většinová dojíždka místních obyvatel za prací a vzděláním mimo tato území. Častým jevem je také vylidňování.

Oblasti zařazené ke stabilizovaným či periferním územím jsou typické podprůměrnou hustotou zalidnění. Ta často klesá pod hranici 100 obyvatel/km² a tudíž lze tato území zahrnout do společného pojmu venkov. Je nutno dodat, že hranice mezi těmito dvěma typy oblastí není úplně ostrá, někde dochází k prolínání jednotlivých typů oblastí. Je to zejména důsledek vazeb, jež ovlivňují pravidelné vyjíždění a dojíždění obyvatel za prací, službami a rekreací.

Typologii území v České republice ilustruje obrázek č. 1.

Obrázek 1 Typologie území ČR

Zdroj: <https://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf>

3.1.5 Státem podporované regiony v ČR

Jedním ze základních úkolů regionální politiky je vymezení regionů, pro které je nezbytná podpora státu. Identifikace takových regionů je navržena v zákoně o podpoře regionálního rozvoje. Na základě analýz sociálně ekonomických podmínek rozvoje jsou definovány takové regiony, jež ve svém sociálně ekonomickém vývoji výrazně zaostávají za ostatními. Dále jsou vymezeny regiony, jež jsou ve svém rozvoji nuceny řešit specifické problémy, které jsou komplikovaného rázu a nelze je zvládnout bez koordinované spolupráce více subjektů, včetně aktivní pomoci ze strany státu. Dle zákona č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje mohou kromě regionů se soustředěnou podporou státu existovat také regiony podporované na úrovni a v působnosti jednotlivých krajů.

○ Hospodářsky problémové regiony

Oproti Strategii regionálního rozvoje ČR pro období let 2007 – 2013 se v rámci regionů se soustředěnou podporou státu vymezují jen hospodářsky problémové regiony, jež v rámci celorepublikového srovnání vykazují podstatnou podprůměrnou úroveň vybraných hospodářských a sociálních ukazatelů. Takové regiony jsou typické především nadprůměrnou nezaměstnaností, nízkou životní úrovní, nízkým stupněm ekonomické výkonnosti, nízkým průměrným příjmem jejich obyvatel a také nepříznivým demografickým vývojem. Na základě analýz těchto ukazatelů a jejich srovnání s průměrem ČR bylo označeno celkem 57 regionů jako hospodářsky problémových. V těchto regionech žije celkem 2 621 740 obyvatel.

○ **Ostatní regiony**

Pro vymezení tohoto typu regionů byly zkoumány ukazatele jako počet vyplácených dávek k počtu obyvatel 15-64 let, odhad celkového počtu romských obyvatel, atp. Skupina „ostatních“ regionů zahrnuje:

1) Sociálně znevýhodněné oblasti

K sociálně znevýhodněným oblastem jsou zařazeny takové, jež vykazují dlouhodobou nezaměstnanost, existenci sociálně vyloučených lokalit a lokalit, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. Pro takové oblasti je typický výskyt sociálního napětí a sociálně-patologických jevů spojených s užíváním drog, lichvou, gamblerským.

2) Bývalé a současné vojenské újezdy

Vojenské újezdy byly zřízeny pro potřebu obrany státu. Přibližně od roku 1991 však dochází k útlumu vojenské činnosti a některé újezdy se z hlediska výcvikových potřeb armády jeví jako nadbytečné. V současné době se na území České republiky nachází 5 vojenských újezdů – Boletice, Brdy, Březina, Hradiště, Libavá. I přes navrácení těchto újezdů k civilnímu užívání zůstaly nadále nedořešeny dílčí problémy. Z důvodu specifčnosti problematiky vojenských újezdů bylo rozhodnuto o jejich zahrnutí do státem podporovaných regionů.⁴

---

⁴Strategie regionálních rozvoje ČR 2014-2020 [online]. 2013 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf>

3.1.6 Aktéři regionální politiky

Jak už bylo řečeno, klíčovou úlohu při realizaci regionální politiky plní stát. Jeho hlavním úkolem je tvorba základního (legislativního, institucionálního a koncepčního) rámce regionální politiky. Zároveň by měl stát pomocí konkrétních programů přispívat ke snížení největších regionálních rozdílů, jež přesahují rámec možností územních samosprávných celků.

Nezastupitelnou úlohu v rozvoji regionů v České republice hraje rovněž Ministerstvo pro místní rozvoj. Ministerstvo je ústředním orgánem veřejné správy nejen v záležitostech regionální politiky, ale zasahuje také do dalších odvětví, kterými jsou například bydlení, cestovní ruch nebo územní plánování.⁵

Na státní úrovni se do procesu regionálního rozvoje zapojují také ostatní ministerstva, svazy měst a obcí a celostátní zájmová uskupení jako např. Hospodářská či Agrární komora ČR.

Aktéry na krajské úrovni jsou především kraje, svazky obcí, místní akční skupiny, územní orgány státní správy, podnikatelská sdružení, nezisková sdružení nebo vysoké školy.

Na mikroregionální úrovni jsou do regionálního rozvoje zapojeny rovněž místní akční skupiny, management svazku obcí a jednotlivé obce.

Základní úroveň, od níž se v podstatě odvíjí podoba regionální politiky, je obecní úroveň aktérů. Do této skupiny se zařazují obce, zájmová sdružení, obcí zřizované organizace jako školy, sportovní a kulturní zařízení. Dále také významní podnikatelé v jednotlivých regionech, u nichž je možné zvažovat různá kritéria výběru – například počet zaměstnanců či vliv na krajinu (například počet ha u zemědělských subjektů), klíčovým faktorem je však ochota zapojit se do rozvoje obce či regionu.

Pro vyrovnávání meziregionálních disparit je důležité vytvořit flexibilní systém aktérů regionálního rozvoje, který se odvíjí od úrovně a typu řešení. Uvedené členění je spíše orientační a v praxi je nezbytné jeho dynamické fungování. Členění vychází z předpokladu, že je možné účinně přímo spolupracovat vždy jen s určitým počtem subjektů.

---

⁵ POSTRÁNECKÝ, Josef. *Urbanismus a územní rozvoj* [online]. 2010, **XIII**(5) [cit. 2017-03-31]

Zároveň je nutné poznamenat, že zařazení subjektů do jednotlivých skupin není absolutní. Závisí na konkrétním tématu či řešené situaci. Často navíc dochází k prolínání jednotlivých pozic.

3.1.7 Úloha krajů v regionální politice

Kraje ze své pozice realizují významnou část rozvojových aktivit na našem území. Dalo by se říci, že tvoří základní stavební jednotku pro tvorbu a realizaci regionálního rozvoje v České republice. Kraje především koordinují rozvoj území svého obvodu a spolupracují s ústředními správními úřady státní správy. Zároveň se starají o koordinaci zájmů obcí ve věcech regionálního rozvoje.

Významnou roli hrají kraje při realizaci opatření Strategie regionálního rozvoje. Konkrétně se to týká například opatření 1.1 (Podpora transferu znalostí mezi výzkumným a podnikatelským sektorem) a opatření 1.2. (Rozvoj univerzit a výzkumných institucí). Zvýšení efektu univerzit na regionální rozvoj by totiž nebylo možné bez zajištění jejich partnerství s pověřeným krajem. Do kompetencí kraje spadá též správa silnic II. a III. třídy a jiné technické infrastruktury. V rámci těchto kompetencí by měl kraj podpořit integraci dopravních systémů, rozšiřovat a zkvalitňovat infrastrukturu, a v neposlední řadě pomáhat omezit negativní vlivy dopravy na obyvatelstvo a krajinu.

Pobočky Úřadu práce České republiky, jež se nacházejí na území jednotlivých krajů, spolupracují při řešení problémů v oblasti trhu práce. Na druhé straně jsou kraje zřizovatelem většiny středních a vyšších odborných škol, a mohou tedy touto cestou ovlivnit adaptibilitu trhu práce.

Na krajské úrovni rovněž platí povinnost zpracování a implementace střednědobých rozvojových plánů. Příkladem mohou být plány rozvoje sociálních služeb. V těch je zmapována dostupná nabídka sociálních služeb a také hodnocena kapacita v jednotlivých typech služeb s ohledem na poptávku. Kraje v podstatě odpovídají za zajišťování sociálních služeb na svém území.

Za účelem podpory ekonomiky jsou na krajské úrovni také zřizovány různé instituce, nebo probíhá velmi úzká spolupráce krajů s již existujícími institucemi, jako jsou například rozvojové agentury, centrály cestovního ruchu či inovační centra. Kraje dále podporují v činnosti hospodářské komory nebo své zřízené příspěvkové organizace a další

instituce. Zmíněné instituce by se podle doporučení Strategie regionálního rozvoje měly zaměřit hlavně na stabilizovaná a periferní území.

K prolínání rolí kraje a jednotlivých institucí na jejich území dochází i v dalších oblastech fungování regionu. Kraje například vytvářejí územní energetické koncepce pro řešení zásobování energiemi, zpracovávají plány odpadového hospodářství a koncepce protipovodňové ochrany.

Zároveň je potřeba připomenout, že je nadále nutné podporovat spolupráci mezi relevantními regionálními aktéry – výše zmíněnými institucemi, svazky obcí, místními akčními skupinami a také subjekty podnikatelské a neziskové sféry. Všichni tito aktéři mají vliv na regionální rozvoj, a pouze koordinací jejich činností lze dosáhnout stanovených cílů.

3.2 Veřejná správa a samospráva

Hlavním nositelem veřejné moci v České republice je stát. Veřejná moc je, stejně jako jakákoli jiná moc, založena na bázi nerovnosti vztahů. Stát realizuje veřejnou moc orgány moci zákonodárné, výkonné a soudní. Veřejná moc, vykonávána mimo moc zákonodárnou nebo soudní, je nazývána veřejnou správou. Státu náleží právo přenechat část výkonu veřejné moci jiným subjektům nestátního charakteru. V jejich režii tuto činnost nazýváme výkonem veřejné správy.⁶

Subjekty nestátního charakteru se rozumí veřejnoprávní korporace, jež svou subjektivitu odvozují od státu. Obvykle se člení dle kritéria územního a zájmového. Územní veřejnoprávní korporace jsou v případě České republiky obce a kraje. Zájmové veřejnoprávní korporace zahrnují hlavně profesní komory. Hlavní podstatou samosprávy je provádění vlastní samosprávné moci, tzn. správa vlastních záležitosti na vlastním území.⁷

Samospráva (především ta územní) vede k pluralitě moci, a tím přispívá k větší svobodě jedince. Je typická pro demokratické a svobodné systémy vládnutí. Obvykle není v moci moderního státu zajištění výkonu veřejné moci jen prostřednictvím centrálních státních orgánů. Potřebují rozprostřít úřady pro výkon veřejné moci na celé své území.

---

⁶ BALÍK, S. *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada, 2009.

⁷ PRŮCHA, Petr a Karel SCHELLE. *Základy místní správy*. Brno: Iuridica Brunensia, 1995. s. 33

Potřeba územní samosprávy je dále podepřena principem subsidiarity. Ten má zajistit, aby veškerá opatření byla přijímána na nejnižším stupni správy, tedy co nejbližše občanům.⁸

3.2.1 Územní samospráva

Územní samospráva v České republice je zaručena Ústavou. Ústava zajišťuje právo územních nebo jinak organizovaných společenství spravovat samostatně své záležitosti, a to buď přímo, nebo prostřednictvím volených orgánů. Obce a další územní společenství občanů tak dostávají možnost rozhodovat o svých záležitostech samostatně, ovšem za předpokladu dodržení platných zákonů.⁹

Území České republiky je v současné době rozčleněno na základní územně samosprávné celky (obce) a vyšší územně samosprávné celky (kraje), přičemž platí, že obec funguje jako součást vyššího územně samosprávného celku. Pro oba typy těchto územních celků platí, že jsou veřejnoprávními korporacemi, mají právo na vlastní majetek a hospodaření podle svého rozpočtu. Jak obce, tak kraje jsou také samostatně spravovány zastupitelstvem. Státu je umožněn zásah do činností územních samosprávných celků, ovšem pouze v případech nutné ochrany zákona.¹⁰

Jak už bylo řečeno, samosprávné uspořádání a princip subsidiarity jsou typické pro svobodné, demokratické systémy vládnutí. Je tedy logickým následkem, že se právě v prostředí územní samosprávy odehrává rozhodování ve formě komunální (místní) politiky. Ta je založena na bázi uplatňování různých názorů a polemik jejích jednotlivých aktérů¹¹.

3.3 Vývoj územní samosprávy v českých zemích v letech 1850 – 1989

Vývoj samosprávy na území Čech, Moravy a Slezska byl ovlivněn střídáním několika režimů. Za období klíčová pro samosprávu v pravém slova smyslu lze označit především rok 1861 v Rakousku, meziválečné Československo a dále období po 17. listopadu 1989.

---

⁸ BALÍK, S. *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada, 2009.

⁹ ČOPÍK, J. *Proměny a kontinuita české komunální politiky: územní samospráva v nové době (1850-2010)*. Díl I, Do roku 1945. Praha: Scriptorium, 2014.

¹⁰ *Ústava České republiky: článek 101*. In.: 1992. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

¹¹ ČOPÍK, J. *Proměny a kontinuita české komunální politiky: územní samospráva v nové době (1850-2010)*. Díl I, Do roku 1945. Praha: Scriptorium, 2014.

3.3.1 Osady a obce

Stejně jako v jiných demokratických státech, i v Rakousku po roce 1850 představovala základní jednotku územní samosprávy obec. Právem na volenou samosprávu ale disponovaly rovněž osady – jednotky menší než obec – jichž existovalo v Čechách, na Moravě a ve Slezsku asi 17 000. Jejich počet v nadcházejících letech mírně poklesl. V letech 1850 – 1945 se počet obcí na našem území pohyboval mezi devíti až dvanácti tisíci. Odsun německého obyvatelstva z pohraničí po druhé světové válce znamenal zánik některých obcí a osad. Jejich největší pokles bylo však možné zaznamenat teprve v letech následujících, konkrétně v období 1948 – 1989, kdy byl státem vyvíjen tlak na slučování obcí. Po politickém převratu v listopadu roku 1989 potom dochází k opětovnému osamostatnění mnoha obcí. Jak je znázorněno v Tabulce 1, během 90. let 20. století počet obcí dále narůstá.¹²

V posledních šesti letech neklesl počet obcí pod hodnotu 6250. K 1. lednu roku 2016 bylo v České republice evidováno 6 253 obcí.

Tabulka 1: Vývoj počtu obcí v ČR 1989 – 2016

Rok	1989	1993	1997	2001	2005	2009	2013	2016
Počet obcí	4120	6196	6234	6258	6248	6249	6253	6253

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2016

3.3.2 Kraje

Kraje měly významné postavení v letech 1850 – 1855, kdy významem převyšovaly i zemská místodržitelství. Už v roce 1855 však lze pozorovat oslabení pravomocí krajů a zvýšení jejich počtu, po kterém následovalo jejich úplné zrušení. V letech 1860 – 1939 tak samospráva fungovala na úrovni okresů a zemí.

Výrazný zásah nejen do územního uspořádání Československa proběhl v letech 1939 – 1945. V tomto období, počínajícím Mnichovskou dohodou, došlo například k rušení

¹² ČOPÍK, J. *Proměny a kontinuita české komunální politiky: územní samospráva v nové době (1850-2010)*. Díl I, Do roku 1945. Praha: Scriptorium, 2014.

okresů a zřízení oberlandrátů. Oberlandráty byly vyšší územně správní celky, které například vykonávaly dozor nad orgány okresní a obecní správy v protektorátu. Po skončení 2. sv. války bylo územní uspořádání českých zemí navraceno do stavu, ve kterém bylo před vypuknutím války.

Za další dva mezníky, které znamenaly změny pro územní uspořádání státu, lze označit roky 1949 a 1960. Dne 1. února 1949 došlo ke zrušení zemského zřízení, které bylo nahrazeno zřízením krajským. V českých zemích vzniklo 13 krajů, jejichž území se zhruba kryla s územím krajů, jak je známe dnes. V roce 1960 poté proběhla další územní reorganizace, která znamenala zejména snížení počtu krajů a okresů.¹³

3.4 Vznik novodobých krajů

Kraje jako vyšší územně samosprávné celky (dále jen VÚSC) formálně vznikly přijetím ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření VÚSC a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb.¹⁴

Účinnosti nabyl tento ústavní zákon k 1. 1. 2000. Kraje však začaly prakticky fungovat až ke dni 12. 11. 2000, kdy proběhly volby do krajských zastupitelstev.

Ústavní zákon vymezil 14 VÚSC v podobě, jež je znázorněna v Tabulce 2.

Tabulka 2: Vymezení VÚSC v České republice

Název VÚSC	Sídlo	Územní okresy
Hlavní město Praha	-	Území hl. m. Prahy
Středočeský kraj	Praha	Benešov, Beroun, Kladno, Kolín, Kutná Hora, Mělník, Mladá Boleslav, Nymburk, Praha-východ, Praha-západ, Příbram, Rakovník
Jihočeský kraj	České Budějovice	České Budějovice, Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice, Tábor

¹³ ČOPÍK, J. *Proměny a kontinuita české komunální politiky: územní samospráva v nové době (1850-2010). Díl I, Do roku 1945.* Praha: Scriptorium, 2014.

¹⁴ ŠELEŠOVSKÝ, J. -- MASARYKOVA UNIVERZITA. EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA. *Management veřejných financí krajské samosprávy.* Brno: Masarykova univerzita, 2009.

Plzeňský kraj	Plzeň	Domažlice, Klatovy, Plzeň-město, Plzeň-jih, Plzeň-sever, Rokycany, Tachov
Karlovarský kraj	Karlovy Vary	Cheb, Karlovy Vary, Sokolov
Ústecký kraj	Ústí nad Labem	Děčín, Chomutov, Litoměřice, Louny, Most, Teplice, Ústí nad Labem
Liberecký kraj	Liberec	Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec, Semily
Královéhradecký kraj	Hradec Králové	Hradec Králové, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov
Pardubický kraj	Pardubice	Chrudim, Pardubice, Svitavy, Ústí nad Orlicí
Vysočina	Jihlava	Havlíčkův Brod, Jihlava, Pelhřimov, Třebíč, Žďár nad Sázavou
Jihomoravský kraj	Brno	Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov, Znojmo
Olomoucký kraj	Olomouc	Jeseník, Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk
Moravskoslezský kraj	Ostrava	Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava, Ostrava-město
Zlínský kraj	Zlín	Kroměříž, Uherské Hradiště, Vsetín, Zlín

Zdroj: Vlastní zpracování dle zákona č. 347/1997 Sb.

Práva a povinnosti krajů jsou vymezeny zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích. Ten definuje kraj jako územní společenství občanů, jež disponuje právem na samosprávu. Podle tohoto zákona také kraj disponuje vlastním majetkem a vlastními příjmy. Má právo hospodařit podle vlastního rozpočtu, samozřejmě za předpokladu dodržení podmínek, které stanovuje zákon. Každý kraj je spravován vlastním zastupitelstvem a dalšími orgány, kterými jsou: rada kraje, krajský hejtman a krajský úřad, popřípadě také zvláštní orgán

kraje. Každý ze 14 VÚSC má povinnost pečovat o všestranný rozvoj svého území a starat se o potřeby svých občanů.¹⁵

Dále platí, že vytvořit a rušit VÚSC je možno pouze pomocí ústavního zákona.¹⁶

3.5 Kritika současného krajského zřízení

3.5.1 Kraje jako byrokratická a finanční zátěž

Otázkou významu a funkce krajů v českých zemích se nejvyšší představitelé našeho státu zabývají již dlouhá desetiletí. Na jednu stranu lze na kraje pohlížet tak, že se jedná o jakousi formu byrokratické přítěže, kterou občané bydlící nebo pracující v určitém kraji ke svému životu vůbec nepotřebují. Na druhou stranu ale existují kraje v našich zemích v různých formách a podobách už mnoho staletí a pro naše zákonodárce není příliš žádoucí, aby se snažili o změny, které by teoreticky měly vést ke zrušení územně samosprávných celků.

Velmi důležitým aspektem v problematice současných čtrnácti krajů jsou jejich vysoké provozní náklady, které se v roce 2015 vyšplhaly na téměř devět miliard korun. Za posledních pět let stály například kraje Českou republiku podobnou částku jako armáda. Celkovou tematikou krajů se v posledních letech velmi často zabývají čelní představitelé české politické scény, kteří navrhuji různá řešení této nezanedbatelné otázky. Bývalý předseda vlády České republiky Petr Nečas například v této tematice navrhoval snížení počtu krajů. K realizaci tohoto plánu ale nikdy nedošlo. Senátor a teplický primátor Jaroslav Kubera se k problematice krajů staví daleko radikálněji. Označuje totiž jejich vznik za největší politickou chybu po roce 1989. Mezi politiky ale většinou převládá názor, že kraje plní funkci určité mocenské základny, kterou není dobré nějakým zásadním způsobem měnit.

Pro běžného občana České republiky nejsou kraje téměř v žádném ohledu významné nebo potřebné. Nízký zájem voličů o krajské volby je toho jen důkazem. Volební účast u tohoto typu voleb je trvale nízká, pohybuje se někde mezi třiceti a čtyřiceti procenty. Kraje ale hrají svou významnou roli pro politiky širokého názorového spektra, kteří mohou být v rámci územně samosprávných celků zvoleni do některé z funkcí. V neposlední řadě

---

¹⁵ Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích

¹⁶ Zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků

zastávají důležitou úlohu rovněž pro žadatele o různé druhy dotací a plní zcela zásadní funkci při rozdělování peněz z Evropské unie.

Česká republika by mohla s velkou pravděpodobností být v budoucnu rozčleněna na větší celky, k čemuž by se na základě různých demografických studií mělo dospět evoluční cestou. Demografové totiž předpokládají, že se z Prahy kolem roku 2100 stane přibližně třímilionová aglomerace, která bude zabírat území přibližně od Kladna až po Kolín. V této aglomeraci by mohla teoreticky žít přibližně polovina české populace a existence krajského uspořádání by tím do značné míry postrádala smysl.

Z finančního hlediska lze za nejlevnější a nejúspornější variantu považovat existenci osmi až deseti krajů v České republice. Pokud by v příštích letech skutečně k určité redukci počtu krajů mělo dojít, nabízelo by se zrušení dvou nejmenších krajů, kterými jsou Liberecký a Karlovarský kraj, v němž žije jen necelých tři sta tisíc obyvatel. Zvláštní pozici mezi všemi územně samosprávnými celky má také Středočeský kraj, kterému chybí centrum. Tuto pozici tak zastává nejdostupnější Praha. Kraj Vysočina zase vznikl na základě snahy několika jihlavských politiků, kteří se chtěli vymanit ze závislosti na Brnu.

Ke změně uspořádání docházelo v našich zemích zpravidla v období výrazných politických převratů. V období po roce 1989 se zákonodárci mohli opřít o podporu tehdejšího prezidenta Václava Havla, který krajskou samosprávu podporoval. Přes všechny dílčí překážky se nakonec decentralizace země podařila. Havel považoval samosprávu a regionalizaci za přirozenou součást občanské společnosti. V této problematice se Václav Havel nikdy neshodl se svým politickým oponentem Václavem Klausem, jehož ODS po dlouhou dobu proces decentralizace země brzdila. Důležitým aspektem pro finální uspořádání České republiky po roce 1989 byl zároveň vzor Evropské unie, v jejíchž státech hrály zpravidla regiony důležitou roli. Tlak Evropské unie na spolupráci regionů na opačných stranách hranic sehrál v této otázce rovněž důležitou úlohu.

Rozčlenění českých zemí do krajů a jím podobných celků má téměř tisíciletou tradici. Krátce po pádu komunistické moci v Československu v roce 1989 odstartovala dlouhá jednání o územním uspořádání České republiky. Mezi nejdůležitější prvotní cíle nepochybně patřilo zrušení krajských národních výborů, jež byly nerozlučně spjaty s komunistickou mocí. V neposlední řadě patřilo mezi úkoly tehdejších zákonodárců omezit pražský centralismus a nahradit ho rozčleněním, které by bylo blíže občanům. Jednou z

tehdejších variant uspořádání země bylo rozdělení území na Prahu, Čechy, Moravu a Slezsko. Tento návrh ale nakonec nebyl přijat, neboť by v takovém případě hrozilo odtržení východní části České republiky podobným způsobem, jakým se krátce po pádu totality oddělilo Slovensko. Neuspěl ani návrh na vytvoření devíti krajů, v němž pro změnu nebyly uspokojeny požadavky velkých měst, které by v takovém uspořádání neplnily funkce krajských center. Nakonec tedy došlo ke schválení návrhu na vznik čtrnácti krajů, který se velmi podobá modelu uspořádání země z období budovatelských 50. let 20. století.

17

3.5.2 Fenomén krajských bossů

Po roce 2000, kdy bylo ustaveno výše zmíněných 14 VÚSC, došlo v České republice k regionalizaci politiky. Dějiště některých politických a ekonomických obchodů se přesunulo do jednotlivých regionů. Nově vzniklá krajská zastupitelstva a rady v čele s hejtmany začínají disponovat vlastním rozpočtem, což mělo mimo jiné za následek vznik rozsáhlých korupčních sítí a ustavení nové společenské vrstvy – tzv. krajských bossů neboli krajských kmostrů.

Počátky jejího formování lze pozorovat již v 80. letech 20. století, tedy v posledním stadiu socialismu. Členy této vrstvy byly často osoby s kontakty na policii, justici a politiky a představovali základnu, ze které se později vyvinul do obřích rozměrů organizovaný zločin, napojený na politickou sféru. Nově vznikající demokracie nedokázala vytvořit dostatečné obranné mechanismy, které by omezovaly tyto parazitické skupiny v expanzi. V důsledku toho v devadesátých letech, jež byla spojena s přechodem k tržní ekonomice a s masovou privatizací, zbohatla tato parazitická vrstva, jež se podílela na rozsáhlých podvodech a tunelování. Tato skupina byla mediálně často označována jako krajští bossové a reprezentovala další fázi redistribuce politické a ekonomické moci v České republice.

V souhrnu lze říci, že vrstva bossů se vyznačuje podnikatelským přístupem k politice, tzn., že za pomoci nákupu velkého objemu nájemných straníků parazituje na veřejných zdrojích a způsobuje vysoký korupční potenciál. Vytváří si sama pro sebe privilegia a usiluje o trestní nedotknutelnost. Toto jejich působení rozkládá tržní vztahy

---

¹⁷ PRAVEC, Josef. Zrušme kraje. *Ekonom*. 2016, **10**(40), 10-23.

v ekonomice a politice státu, v důsledku čehož politické dění i samotná demokracie přestávají být funkční.

Výše popsaná činnost vrstvy krajských kmotrů fungovala víceméně bez obtíží až do roku 2010, který lze v této záležitosti označit za zlomový. Událostmi, které významně přispěly k narušení zakonzervovaných klientelistických a korupčních sítí byly: dvě volební vzpoury v letech 2010 a 2013, změny ve vedení státního zastupitelství a policie a v neposlední řadě práce investigativních novinářů a politických komentátorů seriózních sdělovacích prostředků. V důsledku těchto událostí se mezi lety 2010 a 2014 situace kolem krajských (ale i celostátních) bossů změnila. Někteří byli odsouzeni (Roman Janoušek, Alexandr Novák), další čelí policejnímu vyšetřování (Ivo Rittig). Roman Houska byl z dosud neznámých důvodů zavražděn. Jiní byli vyloučeni z politických stran (Tomáš Hrdlička), popřípadě z nich sami vystoupili (Patrik Oulický, Petr Benda). Někteří ve stranách setrvali, nicméně ztratili vliv na jejich vedení, jako tomu například bylo v případě Pavla Dlouhého či Romana Jurečka z ODS.

Závěrem lze konstatovat, že fenomén krajských a celostátních bossů zaznamenal v posledních letech ústup. Nicméně by bylo naivní se domnívat, že zcela vymizel. Zda jde jen o momentální útlum či trvalou změnu však ukáže až budoucnost. Další vývoj bude závislý na budoucích aktivitách politiků, státního zastupitelství, policie a v neposlední řadě na občanské společnosti (Klíma, 2015 - Od totality k defektní demokracii).

3.6 Orgány kraje

3.6.1 Zastupitelstvo kraje

Pro počet členů zastupitelstva je určující počet obyvatel v daném kraji k 1. lednu roku, v němž se konají volby. Rozdělení je následující:

- v kraji čítajícím méně než 600 000 obyvatel – 45 členů zastupitelstva
- počet obyvatel od 600 000 do 900 000 – 55 členů zastupitelstva
- více než 900 000 obyvatel – 65 členů zastupitelstva.

Mandát člena zastupitelstva vznikne v momentě jeho zvolení, respektive ukončením hlasování. Zvolený člen zastupitelstva je povinen složit na začátku prvního zasedání zastupitelstva slavnostní slib.

Krajské zastupitelstvo je oprávněno rozhodovat ve věcech patřících do samostatné působnosti. Ve věcech přenesené působnosti krajské zastupitelstvo rozhoduje pouze v případě, že tak stanoví zákon. K pravomocím zastupitelstva náleží dále například předkládání návrhů zákonů Poslanecké sněmovně ČR, vydávání obecně závazných vyhlášek, koordinace rozvoje územního obvodu, schvalování strategie rozvoje územního obvodu kraje, volba zástupců kraje do regionálních rad regionů soudržnosti, stanovení rozsahu základní dopravní obslužnosti na území kraje, schvalování rozpočtu a závěrečného účtu kraje, zřizování příspěvkových organizací, volba a odvolání hejtmana a dalších členů rady, rozhodování o vyhlášení krajského referenda a mnoho dalších.

3.6.2 Rada

Rada funguje jako výkonný orgán kraje v oblasti samostatné působnosti. Ve věcech přenesené působnosti je oprávněna rozhodovat pouze v případě, že tak stanoví zákon. Rada je ze své činnosti odpovědná krajskému zastupitelstvu. Na každém zasedání zastupitelstva je rada povinna mu předložit zprávu o své činnosti.

Rada je tvořena hejtmanem, náměstkem hejtmana (či náměstkou) a dalšími členy rady, kteří jsou voleni z řad zastupitelstva. Pro počet členů rady je určující počet obyvatel kraje. Rozdělení je následující:

- v kraji čítajícím méně než 600 000 obyvatel – 9 členů rady
- v kraji čítajícím více než 600 000 obyvatel – 11 členů rady

V případě odvolání hejtmana nebo náměstka hejtmana (či jejich rezignace) přestávají být tito i členy rady. Rada se podle potřeby schází na svých schůzích. Schůze jsou svolávány hejtmanem a jsou neveřejné.

3.6.3 Hejtman

Hejtmana kraje, stejně jako jeho náměstkou, volí krajské zastupitelstvo z řad svých členů. Hlavní úlohou hejtmana je zastupovat kraj navenek. Z výkonu své funkce je odpovědný zastupitelstvu. Rada kraje může hejtmanovi ukládat úkoly, ovšem pouze v rozsahu své působnosti. Hejtman je zároveň zodpovědný za informování občanů o činnosti kraje. Některými z pravomocí hejtmana jsou například podepisování právních předpisů kraje, stanovení platu ředitele krajského úřadu, výkon úkolů v samostatné nebo

přenesené působnosti (pokud jsou mu svěřeny zastupitelstvem), svolávání a řízení zasedání zastupitelstva a rady atp.

3.6.4 Krajský úřad

Krajský úřad je tvořen ředitelem a zaměstnanci, kteří byli zařazeni do krajského úřadu. Hlavní funkcí tohoto úřadu je plnit úkoly v samostatné působnosti, které mu byly uloženy zastupitelstvem a radou. Také je povinen napomáhat činnosti výborů a komisí, poskytovat odbornou a metodickou pomoc obcím. Dále je v kompetenci krajského úřadu například ukládání sankcí nebo provádění kontroly výkonu přenesené působnosti obcí. Co se týče organizační struktury, je krajský úřad ze zákona členěn na odbory a oddělení.¹⁸

3.7 Finanční systém krajské samosprávy

Kraje realizují prostřednictvím svého rozpočtu jak činnosti vlastní, tak ty, které jsou na ně delegovány státem. Každý kraj je povinen zabezpečit na svém území potřebný rozsah a strukturu veřejných statků a služeb pro své občany.¹⁹

Tvorba, obsah a funkce rozpočtů územních samosprávních celků jsou upraveny zákonem č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů. Ten zároveň stanovuje pravidla pro hospodaření s finančními prostředky. Hospodaření krajů se řídí ročním rozpočtem, který navazuje na rozpočtový výhled vypracovaný daným územně samosprávním celkem. Rozpočtový rok se shoduje s kalendářním rokem. Při tvorbě rozpočtu je nezbytně nutné zohlednit údaje z rozpisu platného státního rozpočtu nebo rozpočtového provizoria. Pro VÚSC, stejně jako pro obce, platí povinnost zveřejnit návrh rozpočtu po dobu nejméně 15 dnů před dnem jeho projednávání zastupitelstvem. Návrh se zveřejňuje jak na úřední desce, tak způsobem, který umožňuje dálkový přístup. Občanům příslušného územního samosprávného celku náleží právo vyjádřit připomínky k návrhu rozpočtu a to buď písemně, nebo ústně při projednávání návrhu na zasedání zastupitelstva. Po skončení kalendářního roku se údaje o hospodaření v uplynulém roce zpracovávají do podoby závěrečného účtu.²⁰

---

¹⁸ Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích

¹⁹ ŠELEŠOVSKÝ, J. -- MASARYKOVA UNIVERZITA. EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA. *Management veřejných financí krajské samosprávy*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

²⁰ Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů

Obecně platí, že rozpočet kraje by měl být sestavován v souladu a vzájemné kompatibilitě s rozpočtovou soustavou státu. Mezi těmito úrovněmi rozpočtů totiž dochází k interakci, neustále se mezi nimi uskutečňují finanční toky. Nerespektování tohoto pravidla se může negativně promítnout do celého systému veřejných financí, hospodářské a sociální oblasti, do vývoje regionu. Vzhledem k našemu členství v Evropské unii má tento soulad také mezinárodní rozměr, jelikož rozpočty územních samosprávných celků se podílejí na dodržování maastrichtských fiskálních kritérií.

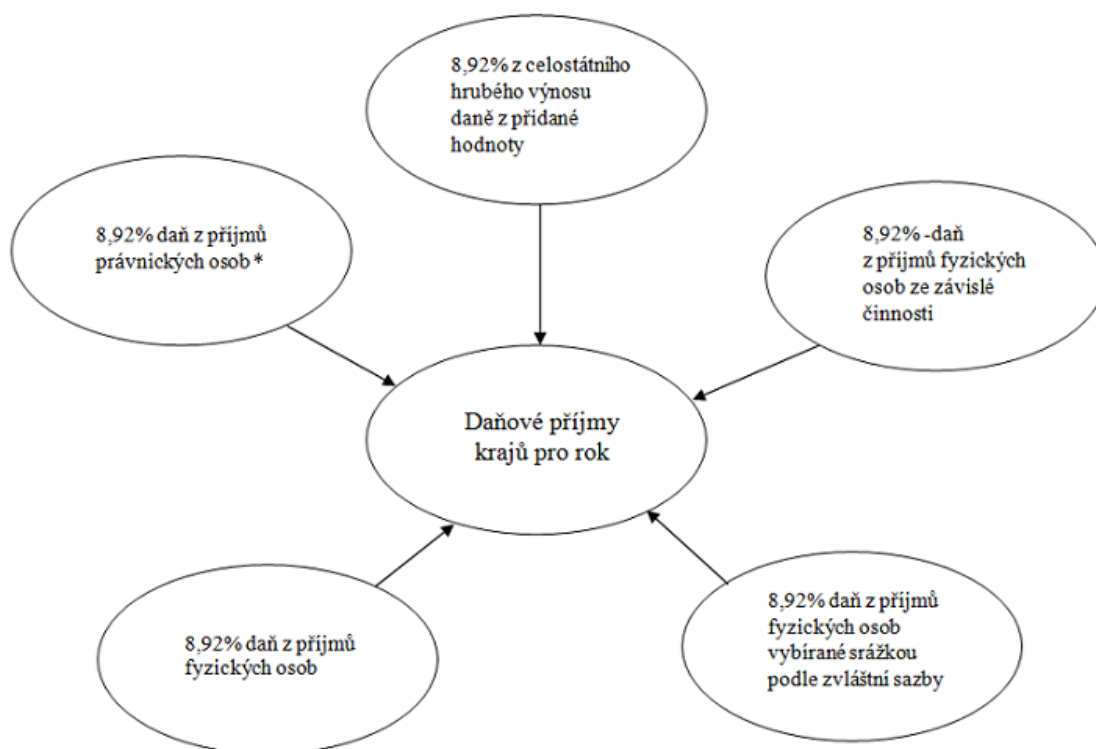
3.7.1 Příjmy krajského rozpočtu

Stejně jako v ostatních zemích, i v České republice jsou jedním z hlavních zdrojů veřejných rozpočtů daňové příjmy. Důležitou roli proto hraje Rozpočtové určení daní, podle kterého se přidělují daňové výnosy v rámci veřejných rozpočtů. Jelikož krajská úroveň veřejné správy u nás vznikla poměrně nedávno, rozpočtové určení prodělalo v posledních desetiletích jistý vývoj. V současnosti se daňové výnosy rozdělují předem stanoveným podílem mezi obce, kraje a stát.²¹

---

²¹ ŠELEŠOVSKÝ, J. -- MASARYKOVA UNIVERZITA. EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA. *Management veřejných financí krajské samosprávy*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

Obrázek 2: Podíl krajů na rozpočtovém určení daní v roce 2016

* Včetně daně z příjmů právnických osob vybírané srážkou podle zvláštní sazby

Zdroj: <http://www.financnisprava.cz/cs/dane-a-pojistne/kraje-a-obce/danove-prijmy-kraju-a-obci/danove-prijmy-rozpocet-kraju-a-obci-3736>

Další příjmy rozpočtu kraje tvoří:

- Příjmy z vlastního majetku a majetkových práv
- Příjmy z výsledků vlastní činnosti
- Příjmy z hospodářské činnosti organizace, pokud jsou podle tohoto nebo jiného zákona příjmem rozpočtu kraje, který organizaci zřídil nebo založil
- Příjmy ze správní činnosti včetně příjmů z výkonů státní správy, k nimž je kraj pověřen podle zvláštních zákonů, především správní poplatky z této činnosti a dále příjmy z vybraných pokut uložených v pravomoci kraje
- Výnosy daní nebo podíly na nich
- Dotace ze státního rozpočtu a ze státních fondů

- Přijaté peněžité dary a příspěvky
- Jiné příjmy, které podle zvláštních zákonů patří do příjmů kraje
- Prostředky získané správní činností ostatních orgánů státní správy, např. z jimi ukládaných pokut a jiných peněžních odvodů a sankcí, jestliže jsou podle zvláštních zákonů příjmem kraje.

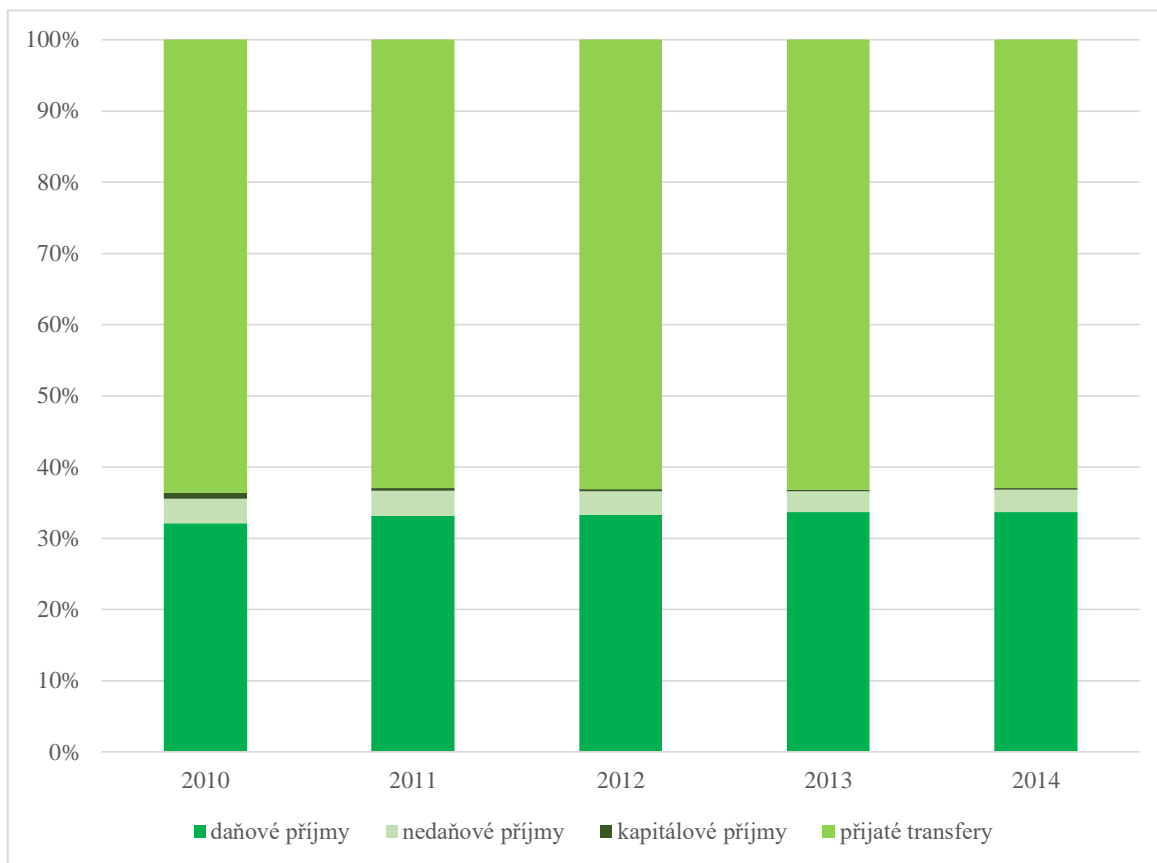
Kraji zároveň náleží právo použít prostředky z Národního fondu. Může také využít návratnou finanční výpomoc ze státního rozpočtu, popřípadě z rozpočtu jiného kraje.²²

---

²² Zákon č.250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů

Struktura příjmů krajů v letech 2010 – 2014 je znázorněna v Grafu 1.

Graf 1: Struktura příjmů krajů 2010 – 2014

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Ministerstva financí České republiky

Jak je vidět, největší podíl v příjmech krajů zaujímají přijaté transfery. Nemalý význam mají daňové příjmy. Naproti tomu nedaňové příjmy se dlouhodobě pohybují na úrovni pouze kolem 3% z celkového objemu příjmů. Téměř zanedbatelné výše pak každoročně dosahují příjmy kapitálové.

3.7.2 Výdaje krajského rozpočtu

Výdaje krajského rozpočtu se člení na běžné a kapitálové, přičemž běžné výdaje zpravidla převažují. Z běžných výdajů jsou financovány především provozní potřeby jako např. platy zaměstnanců, nákupy materiálu a zboží, energií, služeb, nebo také neinvestiční transfery obcím, neziskovým organizacím a obyvatelstvu. Kapitálové výdaje kraje využívají k financování dlouhodobých investičních potřeb, které mnohdy přesahují jedno

rozpočtové období. Patří k nim například výdaje na dopravní, zdravotní, školskou a sociální infrastrukturu.²³

Dále podle zákona řadíme k výdajům krajského rozpočtu například:

- Výdaje spojené s péčí o vlastní majetek a jeho rozvoj
- Výdaje spojené s výkonem státní správy
- Závazky vyplývající pro kraj z uzavřených smluvních vztahů
- Dotace do rozpočtů obcí v kraji
- Úhrada úroků z přijatých půjček a úvěrů
- Výdaje na podporu subjektů provádějících veřejně prospěšné činnosti a na podporu soukromého podnikání prospěšného pro kraj
- Dotace Regionální radě soudržnosti²⁴

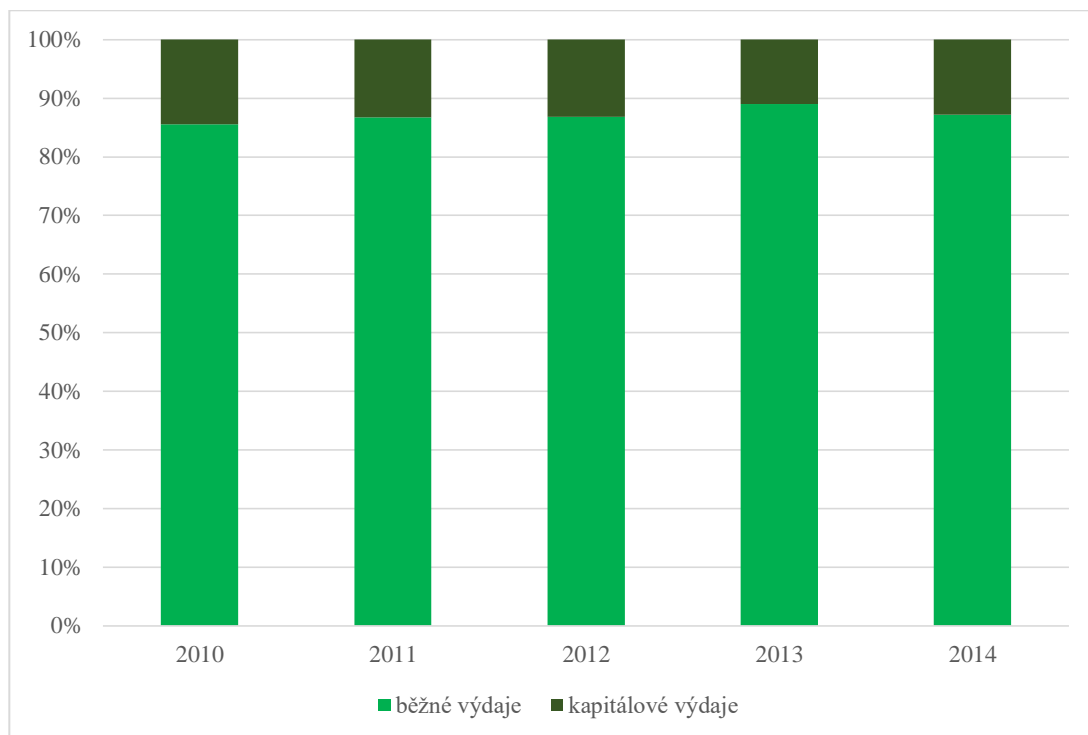
Struktura výdajů krajů v letech 2010 – 2014 je znázorněna v Grafu 2.

---

²³ ŠELEŠOVSKÝ, J. -- MASARYKOVA UNIVERZITA. EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA. *Management veřejných financí krajské samosprávy*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

²⁴ Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů

Graf 2: Struktura výdajů krajů 2010 – 2014

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat Ministerstva financí České republiky

Stejně jako u všech ostatních rozpočtů, i u krajského rozpočtu platí, že mezi příjmy a výdaji by měla být udržována rovnováha. V opačném případě může dojít k zadlužování vyšších územně samosprávných celků. To by následně vedlo k poklesu množství či kvality poskytovaných veřejných statků a služeb. Dále by se také snížila efektivnost fungování veřejné správy na daném území a to by se mohlo promítnout do ekonomického, politického či sociálního vývoje celého regionu.²⁵

3.8 Krajské volby

Volby do zastupitelstev krajů probíhají tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného, přímého volebního práva, a to podle zásad poměrného zastoupení. Funkční období každého zastupitelstva je čtyřleté. Volby vyhláší prezident republiky, a to nejpozději 90 dní před jejich konáním. Volby probíhají v rozmezí dvou dní, které by měly být kalendářně ve všech krajích shodné, pokud zákon nestanoví jinak. Právo volit v krajských volbách má občan České republiky, který nejpozději druhý den voleb dosáhl

²⁵ ŠELEŠOVSKÝ, J. -- MASARYKOVA UNIVERZITA. EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA. *Management veřejných financí krajské samosprávy*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

věku 18 let a je přihlášen k trvalému pobytu v obci, jež náleží do územního obvodu kraje. Oznámení o době a konání krajských voleb zveřejňuje starosta každé obce. Toto oznámení je povinen zveřejnit způsobem v místě obvyklým, nejméně 15 dní přede dnem voleb do zastupitelstva kraje. Členem krajského zastupitelstva může být zvolen každý volič, u kterého není překážka ve výkonu volebního práva.

3.8.1 Kandidátní listiny

Právo podávat kandidátní listiny pro volby do krajských zastupitelstev mají registrované politické strany a politická hnutí, jejichž činnost nebyla pozastavena, a jejich koalice. Platí, že každá politická strana, politické hnutí a koalice může podávat pro volby do téhož zastupitelstva pouze jednu kandidátní listinu. Každá strana a hnutí přitom může být členem pouze jedné koalice. Pro kandidáty platí povinnost podat kandidátní listinu nejméně 66 dní přede dnem voleb, a to krajskému úřadu. Ten potvrdí podání kandidátní listiny příslušnému zmocněnci politické strany, politického hnutí či koalice.

3.9 Způsob hlasování

Každý z voličů je povinen hlasovat osobně, není přípustné hlasování v zastoupení. Voliči jsou povinni prokázat před okrskovou volební komisí svou totožnost, poté hlasují v pořadí, ve kterém se dostavili. Volič může do úřední obálky vložit pouze jeden hlasovací lístek. Na něm může zakroužkovat pořadové číslo. Učinit tak může maximálně u čtyř kandidátů uvedených na témže hlasovacím lístku (uděluje tzv. preferenční hlasy). Tím jim dává přednost před ostatními kandidáty.²⁶

3.9.1 Rozdělení mandátů

Předem stanovený počet mandátů se rozdělí politickým stranám, hnutím a koalicím v jednom skrutiniu. Do skrutinia mohou postoupit pouze ty politické strany, hnutí a koalice, které získaly nejméně 5% z celkového počtu platných hlasů v daném kraji. Platné hlasy pro každou z politických stran, hnutí a koalic, které dosáhnou na 5% hranici hlasů, se nejdříve dělí číslem, 1,42. Dále se tento počet postupně dělí celými čísly počínaje číslem 2. Je nutné vypočítat tolik podílů, kolik kandidátů je uvedeno na hlasovacím lístku. Výsledné hodnoty jsou vypočítávány a uváděny se zaokrouhlením na dvě desetinná místa směrem nahoru.

---

²⁶ Zákon č.130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů

Výsledné podíly, vypočtené výše popsaným způsobem, se následně seřadí sestupně podle velikosti. Poté je uveden seznam tolika podílů, kolik členů zastupitelstva kraje má být zvoleno. V případě, že se vyskytne rovnost dvou a více podílů v této řadě, je pro jeho pořadí určující celkový počet hlasů pro politickou stranu, hnutí či koalici. V případě, že je tento počet také shodný, rozhoduje se o pořadí podílu losem. Za každý podíl obsažený v tomto seznamu připadne politické straně, hnutí či koalici jeden mandát. Jednotlivé mandáty připadnou v rámci jednotlivých politických stran, hnutí a koalic kandidátům podle pořadí, ve kterém byli uvedeni na hlasovacím lístku.

Mandát členů zastupitelstva kraje vznikne zvolením. Ke zvolení dochází v okamžiku ukončení hlasování.

3.9.2 Vyhlášení výsledků voleb

Výsledky voleb do krajského zastupitelstva jsou vyhlášovány a uveřejňovány příslušným krajským úřadem. Ten o výsledku informuje vyvěšením zápisu o výsledku voleb na úřední desce neprodleně po jeho podepsání. Celkové výsledky voleb zveřejňuje Státní volební komise sdělením ve Sbírce zákonů.²⁷

---

²⁷ Zákon č.130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů

4 Karlovarský kraj

4.1 Základní charakteristika

Vznik Karlovarského kraje se datuje k 1. lednu 2000. Kraj se rozkládá na samém západě území České republiky na ploše 3 314 km², což jej činí naším druhým nejmenším krajem.

K 1. lednu 2016 žilo na území Karlovarského kraje celkem 297 804 obyvatel, což je nejméně ze všech krajů v České republice.²⁸

Ve své severozápadní části sousedí Karlovarský kraj se Saskem, v jihozápadní části s Bavorskem. Na jihu má hranici s Plzeňským krajem a na východě s krajem Ústeckým. Území Karlovarského kraje společně s Ústeckým tvoří region soudržnosti NUTS 2 označovaný jako Severozápad.²⁹

4.2 Správní členění

Karlovarský kraj tvoří tři okresy – chebský, karlovarský a sokolovský. Nejrozsáhlejším z nich je okres karlovarský. Zaujímá 46% rozlohy kraje a čítá největší počet obcí a podíl obyvatel. Chebský a sokolovský okres jsou, co se týče počtu obcí a rozlohy, srovnatelné.³⁰

Kraj je dále tvořen sedmi správními obvody obcí s rozšířenou působností, kterými jsou Aš, Cheb, Mariánské Lázně, Kraslice, Sokolov, Karlovy Vary a Ostrov. Území kraje je dále rozčleněno do 132 obcí a součástí je také vojenský újezd Hradiště, který z hlediska

---

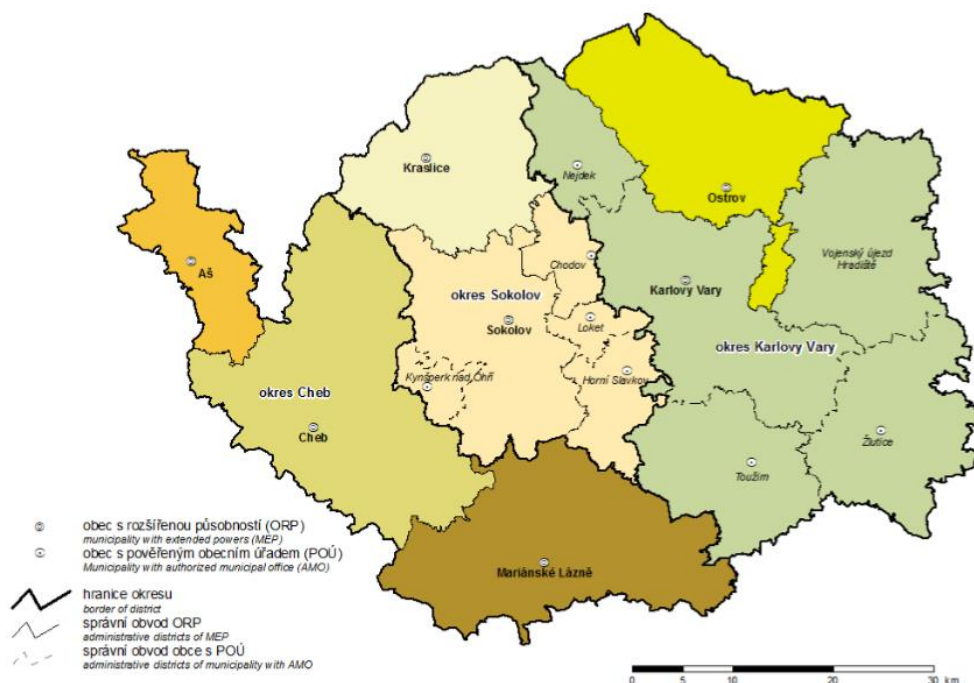
²⁸ Český statistický úřad. *Počet obyvatel v regionech soudržnosti, krajích a okresech České republiky k 1. 1. 2016* [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721601.pdf/a4c46080-e030-410a-a7fa-f7a6e0074fa3?version=1.0>

²⁹ *Analýza socioekonomického rozvoje Karlovarského kraje se specifikací potřeb po roce 2013 z hlediska kohezní politiky* [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: https://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/cf762ce4-3454-4748-83de-7b02166dcacc/Analýza-SE-rozvoje-Karlovarsky_logg.pdf?ext=.pdf

³⁰ Karlovarský kraj. *Karlovarský kraj* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://www.kr-karlovarsky.cz/samosprava/Stranky/karlov-kraj.aspx>

rozlohy představuje největší vojenský újezd v České republice (330 km², 617 stálých obyvatel). Krajským a zároveň statutárním městem jsou Karlovy Vary.³¹

Obrázek 3: Administrativní členění Karlovarského kraje

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/32233893/33008316m02.png/a2579011-276e-46a9-bd8a-252179f2bc5e?version=1.1&t=1481794199279>

4.3 Ekonomický vývoj kraje

Přestože Karlovarský kraj disponuje nejmenším počtem obyvatel, lze jej z hlediska charakteru jeho ekonomiky označit v rámci České republiky za specifický. Na jeho území byl zaznamenán výskyt různorodých přírodních zdrojů, především minerálních a léčivých vod, zásob hnědého uhlí a dalších nerostných surovin. Důsledky jejich využití se

³¹ *Analýza socioekonomického rozvoje Karlovarského kraje se specifikací potřeb po roce 2013 z hlediska kohezní politiky* [online]. 2010 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: https://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/cf762ce4-3454-4748-83de-7b02166dcacc/Analýza-SE-rozvoje-Karlovarsky_logg.pdf?ext=.pdf

dlouhodobě promítají do aspektů ekonomické základny kraje. Jedná se například o těžbu a zpracování hnědého uhlí v oblasti Sokolovské pánve nebo o těžbu uranové rudy v blízkém okolí Lázní Jáchymov. Potenciál minerálních a léčivých vod byl zase využit k rozvoji lázeňství a s ním spojených služeb – ubytování, stravování, pohostinství. Jedná se především o tzv. lázeňský trojúhelník Františkovy Lázně – Karlovy Vary – Mariánské Lázně, dále pak Lázně Kynžvart a Lázně Jáchymov.³² Právě lázeňský cestovní ruch je v posledních letech jedním z nejvýznamnějších ekonomických odvětví v Karlovarském kraji. Každoročně přiláká na území kraje až statisíce hostů z České republiky i ciziny. Počet návštěvníků se průměrně pohybuje mezi hodnotami 750 000 – 900 000 hostů ročně. Počtem přenocování na 1 000 obyvatel kraje zaujímá Karlovarský kraj v posledních letech 1. místo v České republice.

Kromě výše zmíněných proslul Karlovarský kraj také sklářstvím (společnost Moser), výrobou a vývozem porcelánu (město Chodov). Z kulturní oblasti stojí za zmínku Mezinárodní festival Karlovy Vary, který vedle domácích a zahraničních tvůrců a médií přitáhne každoročně do města také davy turistů.³³

4.3.1 Hrubý domácí produkt

Hodnocení ekonomického vývoje kraje je omezeno rokem 2015, kdy byla zatím naposledy zveřejněna makroekonomická data v krajském členění.

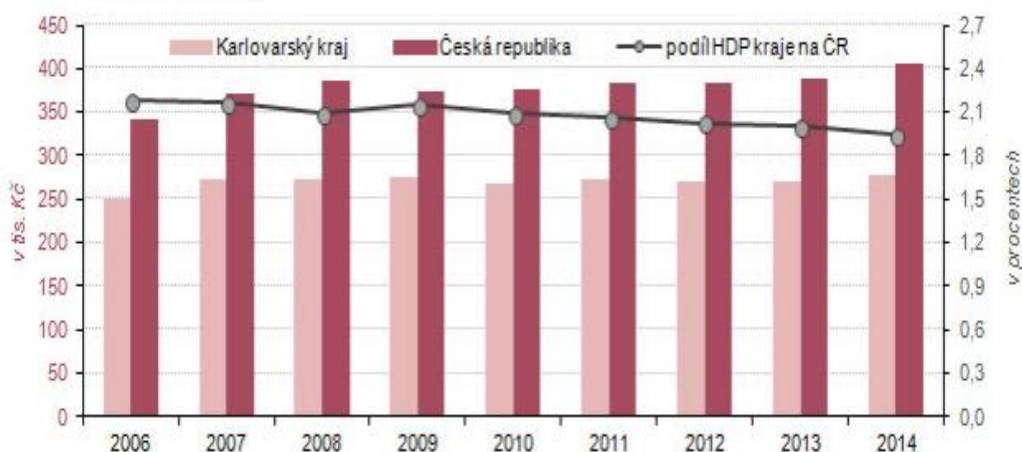
Regionální hrubý domácí produkt v běžných cenách (dále jen HDP) v Karlovarském kraji vykazoval v letech 2000 – 2009 meziroční nárůst. Od roku 2009 následně pět let po sobě zaznamenávala tato hodnota mírný pokles či stagnaci, a teprve v roce 2014 zaznamenal HDP opět mírný nárůst oproti roku 2013, a to konkrétně o 1,8 %. Zároveň je však třeba konstatovat, že podíl kraje na tvorbě HDP v rámci České republiky tvořil v témže roce pouhých 1,9 %, což je nejnižší podíl ze všech krajů. Tato hodnota se navíc trvale snižuje.

---

³² *Analýza socioekonomického rozvoje Karlovarského kraje se specifikací potřeb po roce 2013 z hlediska kohezní politiky* [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné z: https://www.strukturalni-fondy.cz/getmedia/cf762ce4-3454-4748-83de-7b02166dcacc/Analýza-SE-rozvoje-Karlovarsky_logg.pdf?ext=.pdf

³³ Karlovarský kraj. *Karlovarský kraj* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://www.kr-karlovarsky.cz/samosprava/Stranky/karlov-kraj.aspx>

Graf 3: Vývoj HDP na obyvatele v Karlovarském kraji a ČR, podíl kraje na HDP ČR

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416c.pdf/abc2e5f1-4ee0-48bd-bca4-15a022d95139?version=1.11>

Podobný vývoj zaznamenala také hodnota HDP v běžných cenách na jednoho obyvatele. Tato hodnota činila v roce 2014 v Karlovarském kraji 276 941 Kč. To sice představuje meziroční nárůst o 2,2%, ovšem hodnota tohoto ukazatele se ve stejném roce zvýšila ve všech regionech České republiky a v Karlovarském kraji bylo toto zvýšení nejnižší ze všech krajů, což lze v tomto kraji označit za dlouhodobý jev.

4.3.2 Hrubá přidaná hodnota

Ukazatel hrubé přidané hodnoty (dále jen HPH) lze zjednodušeně označit jako hodnotu, jež byla podniky v dané ekonomice nově vytvořena nad rámec vstupních nákladů. Je vypočítána jako rozdíl mezi produkcí a mezi spotřebou, jíž rozumíme vstupní náklady. V praxi se obvykle HDP a HPH vyvíjejí podobně, HPH tvoří asi 90 % HDP, zbylá procenta připadají na čisté daně na výrobky. Rozdíl ve vývoji těchto ukazatelů nastává v případě větší změny výše daní. V takovém případě má smysl sledovat právě hodnotu HPH, jež není pod vlivem čistých daní, a proto přímo vypovídá o výrobní výkonnosti dané ekonomiky.³⁴

Od roku 1995 měla hodnota HPH v Karlovarském kraji rostoucí trend. To se změnilo v roce 2010, kdy tato hodnota v následujících čtyřech letech zaznamenala pokles. Obrat nastal teprve v roce 2014, kdy hodnota HPH začala mírně narůstat. Je však nutné zdůraznit, že stejně jako v případě HDP, také hodnota HPH se v roce 2014 zvýšila ve

³⁴ KOŠŤÁKOVÁ, Tereza. *Statistika&my: Rozdíl mezi HPH a HDP* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31].

všech regionech ČR, a případě Karlovarského kraje byl tento nárůst opět nejnižší. Na průměr České republiky nedosahoval o 2,7 %.

Co se týče odvětvové struktury HPH, nejvyšší podíl na její tvorbě má terciární sektor (služby, ubytování, stravování, veřejná správa, informační a komunikační služby, obchod atp.). Ze zveřejněných dat vyplývá, že v roce 2014 se terciární sektor podílel na tvorbě HPH 58,6 %. Na pomyslném druhém místě se velikostí podílu na tvorbě HPH nachází sekundární sektor – těžba, průmysl, stavebnictví – celkem 36,8 % v roce 2014. Nejmenší měrou je zastoupen sektor primární (4,6 % v roce 2014).

Graf 4: Vývoj HPH v Karlovarském kraji

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416c.pdf/abc2e5f1-4ee0-48bd-bca4-15a022d95139?version=1.11>

4.3.3 Čistý disponibilní důchod

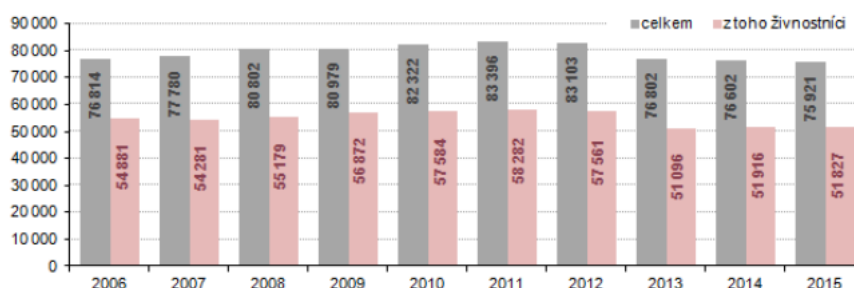
Hodnota čistého disponibilního důchodu domácností v Karlovarském kraji dosáhla v roce 2014 hodnoty 54,5 mld. Kč, což byla druhá nejnižší hodnota po Ústeckém kraji v rámci všech krajů České republiky. Z dlouhodobého hlediska sice čistý disponibilní důchod domácností kraje roste, jeho hodnota je však pravidelně druhá nejnižší po Ústeckém kraji. Výjimkou byly roky 2008 a 2010, kdy tento ekonomický ukazatel nabyl nejnižší hodnoty ze všech krajů na našem území.

4.3.4 Ekonomické subjekty

V posledním čtvrtletí roku 2015 bylo v Karlovarském kraji registrováno 75 921 sídel ekonomických subjektů. Z toho 68,3 % registrovaných ekonomických subjektů tvořily osoby podnikající dle živnostenského zákona. Podle klasifikace NACE zaujímají podle převažující činnosti ekonomické subjekty podíly v následujícím poměru:

- 21,7 % zaujímají ekonomické subjekty podnikající v oblasti velkoobchodu, maloobchodu, oprav a údržby motorových vozidel
- 8,4 % subjekty, které působí v oblasti ubytování, stravování a pohostinství, což je nejvyšší podíl v této oblasti ze všech krajů České republiky

Graf 5: Počet ekonomických subjektů v Karlovarském kraji

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416c.pdf/abc2e5f1-4ee0-48bd-bca4-15a022d95139?version=1.11>

4.3.5 Průmysl

V Karlovarském kraji bylo v roce 2015 evidováno 68 sídel velkých průmyslových podniků (jako velké jsou označovány podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji). V témže roce došlo poprvé po několika letech k poklesu tržeb z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy. Kraj tak byl jedním ze čtyř regionů v České republice, kde tržby v průmyslu v porovnání s předchozím rokem nerostly. Ve stejné situaci se ocitly kraje Ústecký, Královéhradecký a hlavní město Praha. Průměrná hodnota výše zmíněného ukazatele dosáhla v České republice meziročního nárůstu o 2,6 %. Průmysl Karlovarského kraje se na celorepublikových tržbách podílel 1,1 %.

4.3.6 Produktivita práce

Přestože produktivita práce – podíl tržeb z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy na zaměstnance – v Karlovarském kraji mírně roste, je dlouhodobě stále nejnižší mezi regiony České republiky. V roce 2015 opět nedosáhla celorepublikového průměru, a to o 2,2 mil. Kč.

4.3.7 Doprava

V roce 2015 byly dvě třetiny silniční sítě v Karlovarském kraji tvořeny silnicemi III. třídy. Silnice I. třídy se na silniční síti podílely pouze 9,1 % a dálnice 1,9 %. V součtu tvořilo v kraji silniční síť 2049 km silnic a dálnic. Byla nově otevřena dálnice vedoucí z Karlových Varů do Chebu, a to v délce 37 km.

4.3.8 Cestovní ruch

Pro Karlovarský kraj jsou příjmy z cestovního ruchu velmi výraznou složkou ekonomiky. Z hlediska počtu hostů v hromadných ubytovacích zařízeních na 1000 obyvatel středního stavu obsadil kraj pomyslné druhé místo po Hlavním městě Praze. V roce 2015 dosáhl počet hostů hodnoty kolem 851 000. Nárůst zaznamenal především počet domácích hostů, ale také hostů z ciziny. V celkovém souhrnu tvořili většinu hostů návštěvníci ze zahraničí, konkrétně téměř dvě třetiny. Více než polovinu zahraničních hostů tvořili turisté z Německa. Dále byl zaznamenán značný počet návštěvníků z Ruska, Tchaj-wanu, Číny a Slovenska. Zajímavostí je prudký nárůst návštěvníků z Číny, a na druhé straně pokles počtu návštěvníků z Ruska.

Průměrně hosté strávili v hromadných ubytovacích zařízeních 6,4 dne, což je nejdéle ze všech krajů. Celorepublikový průměr totiž činí pouhé 3,7 dnů. Jako důsledek neustálého přílivu turistů a výše zmíněného prvenství v délce jejich pobytu došlo v kraji k navýšení počtu ubytovacích zařízení. Ve výsledku se jednalo o nárůst o 7,3 %, na konečných 471 zařízení.³⁵

---

³⁵ ČSÚ. *Ekonomický vývoj Karlovarského kraje* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416c.pdf/abc2e5f1-4ee0-48bd-bca4-15a022d95139?version=1.11>

4.4 Sociální vývoj kraje

4.4.1 Míra nezaměstnanosti

Souhrn zaměstnaných a nezaměstnaných osob 15letých a starších, které dohromady vykazují pracovní potenciál, tvořilo v Karlovarském kraji v roce 2015 celkem 154,7 tis. osob. Z toho naprostá většina – více než 90 % – byla zaměstnána v národním hospodářství. Míra zaměstnanosti tak činila 56,8 %, což bylo o 0,4 % vyšší hodnota, než v celé České republice. Míra zaměstnanosti žen byla přitom o 18,7 % nižší, než míra zaměstnanosti mužů. Nejvíce osob je zaměstnáno v oblasti služeb.

Graf 6: Obecná míra nezaměstnanosti v Karlovarském kraji

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416b.pdf/21e1d53f-1178-4d56-b08a-bc6803468fda?version=1.5>

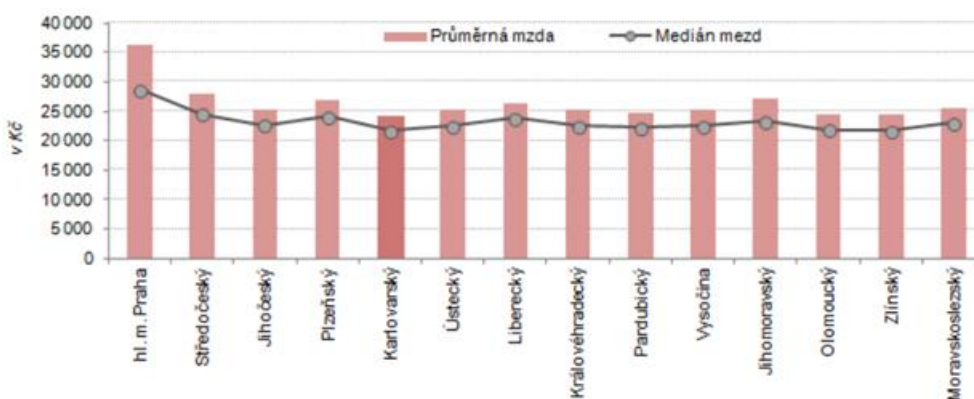
Z posledních údajů dále vyplývá, že v roce 2015 byl v Karlovarském kraji počet nezaměstnaných nejnižší za posledních 10 let. Dále lze konstatovat, že došlo také k poklesu počtu nezaměstnaných evidovaných na úřadech práce. Zatímco v letech 2009 – 2013 dosahoval počet nezaměstnaných v souvislosti s ekonomickou krizí vysokých hodnot, v letech 2014 a 2015 došlo k jejich výraznému poklesu – na konci roku 2015 bylo na úřadech práce evidováno o 13,8 % osob méně než v předchozím roce. To by samo o sobě mohlo svědčit o tom, že se ekonomice začalo dařit, je však nutné vzít v úvahu další socioekonomické ukazatele. Z pohledu na podrobnější data totiž vyplývá, že Karlovarský kraj se neustále potýká s dlouhodobou nezaměstnaností, která je jednou z nejvyšších v České republice. Například v roce 2015 činil podíl nezaměstnaných, kteří byli na úřadech práce déle než 1 rok, celých 45,5 %, což je třetí nejvyšší republikový podíl. Při pohledu na jednotlivé krajské územní celky lze konstatovat, že nejvyšší podíl dlouhodobě nezaměstnaných vykazuje okres Sokolov, nejméně naopak okres Cheb.

Přesto, že obecná míra nezaměstnanosti v kraji klesá (6,7 % na konci roku 2015), stále se Karlovarský kraj pohybuje na vyšších hodnotách, než činí celorepublikový průměr, a to o 1,7 %. Ačkoliv byl tedy zaznamenán pokles míry nezaměstnanosti, byla tato hodnota třetí nejvyšší ze všech krajů v České republice, hned po Moravskoslezském a Ústeckém kraji.

4.4.2 Mzdy

Z výsledků statistik vyplývá, že v roce 2015 dosáhla průměrná měsíční mzda v Karlovarském kraji hodnoty 22 750 Kč.³⁶ V porovnání s rokem 2014 tak nominálně vzrostla mzda o 3,7 %, reálně o 3,4 %. Pokud se výsledné údaje porovnají s údaji za Českou republiku, byla v kraji mzda nižší o 3 717 Kč. Při pohledu na situaci v ostatních krajích je pak jasné, že ve srovnání s nimi vykazuje Karlovarský kraj nejnižší průměrnou měsíční mzdu. To bohužel není případ pouze roku 2015, tento jev má dlouhodobý charakter.

Graf 7: Průměrná hrubá měsíční mzda v krajích ČR v roce 2015

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416b.pdf/21e1d53f-1178-4d56-b08a-bc6803468fda?version=1.5>

4.4.3 Státní sociální podpora

Výše státní sociální podpory má v kraji dlouhodobě klesající charakter. V porovnání s rokem 2010 činí tento pokles téměř 17 %. Stále však platí, že zhruba polovinu těchto dávek tvoří přídatky na děti. V roce 2015 tak byly obyvatelům kraje

³⁶ Výsledky jsou zpracovány tzv. pracovištní metodou – za všechny podniky se sídlem na území Karlovarského kraje s důrazem na průměrné mzdy zaměstnanců přepočtené na plně zaměstnané, kdy je navíc zohledněna délka pracovního úvazku

vyplaceny dávky státní sociální podpory ve výši 1 109 mil. Kč. Po přepočtení této hodnoty na jednoho obyvatele lze konstatovat, že Karlovarský kraj dosahuje jedné z nejvyšších hodnot mezi regiony v České republice. V roce 2015 byla výše dávky státní sociální podpory na jednoho obyvatele 4. nejvyšší. Vyšších hodnot dosahovaly pouze Ústecký, Moravskoslezský a Liberecký kraj.

4.4.4 Školství

Zatímco počet dětí v mateřských školách v posledních třech letech klesá, u základních škol lze naopak pozorovat nárůst počtu žáků. Tento trend je v kraji patrný již od školního roku 2012/2013.

Dlouhodobou tendenci poklesu studentů na druhé straně zažívají střední školy v kraji. Ve školním roce 2015/2016 započalo studium na středních školách v Karlovarském kraji celkem 10 634 studentů, což je proti předchozímu školnímu roku o 1,9 % méně.

Vůbec největší propad lze však zaznamenat u počtu studentů vysokých škol. Ve školním roce 2015/2016 zahájilo studium na vysoké škole celkem 5 781 osob s bydlištěm v Karlovarském kraji. To je hodnota o 9,2 % nižší než v roce předchozím, což znamená pokles o 586 studentů. Tuto klesající tendenci lze v kraji zaznamenat již od školního roku 2010/2011, ať už se jedná o studenty s bydlištěm v kraji, tak o studenty podle kraje výuky. Ačkoliv meziroční pokles počtu studentů zaznamenaly všechny kraje České republiky, v Karlovarském kraji byl tento pokles největší a zároveň o 2,2 % vyšší než republikový průměr.

4.4.5 Kriminalita

Ze zjištěných dat vyplývá, že počet zjištěných trestných činů má v Karlovarském kraji klesající tendenci. Od roku 2005 do roku 2015 se počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel snížil z hodnoty 33,1 na 19,2. Co se týče výše zmíněného ukazatele, pohybuje se Karlovarský kraj pod republikovým průměrem, který činí 23,5 zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel České republiky. Nejvíce trestných činů vykazoval v roce 2015 okres Karlovy Vary, nejméně okres Sokolov.³⁷

---

³⁷ ČSÚ. *Sociální vývoj v Karlovarském kraji* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416b.pdf/21e1d53f-1178-4d56-b08a-bc6803468fda?version=1.5>

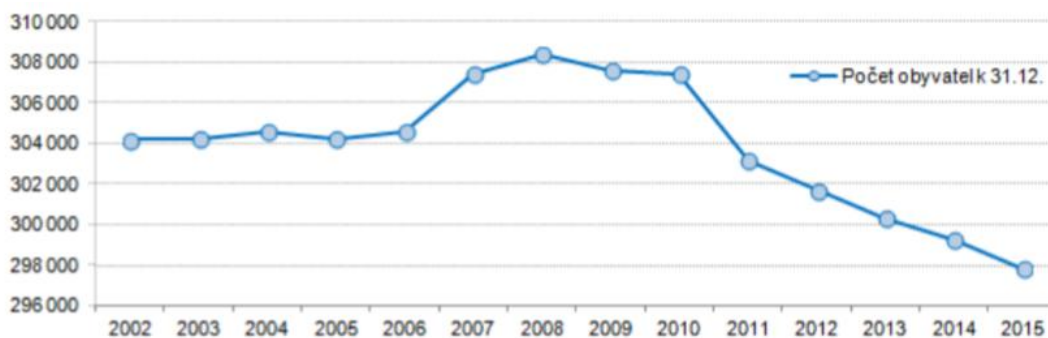
4.5 Demografický vývoj kraje

4.5.1 Vývoj počtu obyvatel

Karlovarský kraj zaujímá svým územím 4,2 % území České republiky a je po Libereckém kraji druhým nejmenším krajem. Podíl obyvatelstva na celorepublikovém počtu je pouze 2,8 %, což je nejnižší hodnota ze všech krajů. Vysokých hodnot nenabývá ani ukazatel hustoty zalidnění, který činí 89,9 obyvatel na km². Nižší hustotu zalidnění vykazují pouze tři jiné kraje – Jihočeský, Plzeňský a kraj Vysočina.

K 31. 12. 2015 žilo v Karlovarském kraji celkem 297 828 obyvatel, což je o 0,5 % méně, než v roce předchozím. V kraji dlouhodobě přetrvává trend poklesu počtu obyvatel, konkrétně v posledních osmi letech. K poslednímu výraznému nárůstu počtu obyvatel došlo v roce 2007, kdy bylo možné zaznamenat vysoký počet přistěhovalců. Již od roku 2009 lze vyzorovat každoroční záporné hodnoty migračního přírůstku, přičemž se zároveň zvyšuje počet osob vystěhovalých. To znamenalo meziroční pokles migračního salda v roce 2015 o 47,5 %. Na poklesu počtu obyvatel se podílí rovněž přirozený přírůstek obyvatel v kraji. Ten vykazuje již od roku 2010 každoročně záporných hodnot, a podobný trend lze sledovat také u ukazatele porodnosti.

Graf 8: Vývoj počtu obyvatel Karlovarského kraje

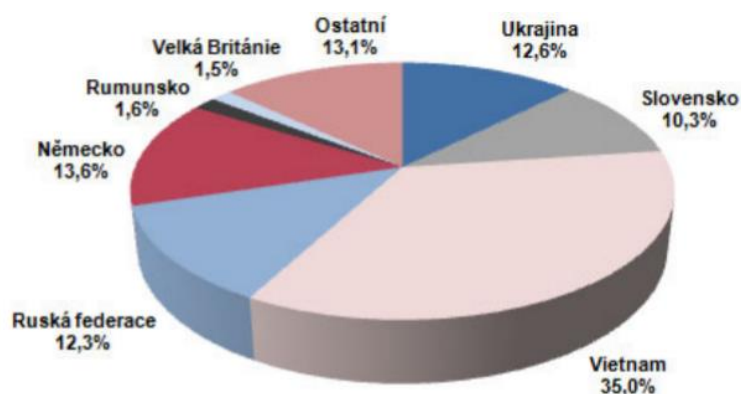
Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416a.pdf/404224dd-ad73-466b-85e4-d77eb32ae0ad?version=1.9>

4.5.2 Podíl cizinců

Ve srovnání s ostatními kraji v České republice je hodnota podílu cizinců na území Karlovarského kraje druhá nejvyšší po Hlavním městě Praze. K 31. 12. 2015 žilo v kraji

celkem 19 073 cizinců (údaj nezahrnující azylanty), což znamená převýšení republikového průměru o 2 %. Z údajů za jednotlivé okresy vyplývá, že v okresech Cheb a Karlovy Vary tvoří cizinci téměř osmiprocentní podíl všech obyvatel, v okrese Sokolov pak pouze tříprocentní. Graf č. 9 ilustruje podíl cizinců v kraji k datu 31. 12. 2015. Jak lze vidět, nejpočetnější skupinu cizinců (více než třetinu z celkového podílu) tvoří Vietnamci. Dále zde mají 12 – 13 % zastoupení cizinci z Ruské federace, Ukrajiny a Německa. Následuje Slovensko (10,3 %), a zastoupení v hodnotě kolem 1,5 % vykazuje Rumunsko a Velká Británie.

Graf 9: Podíl cizinců v Karlovarském kraji podle státního občanství

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416a.pdf/404224dd-ad73-466b-85e4-d77eb32ae0ad?version=1.9>

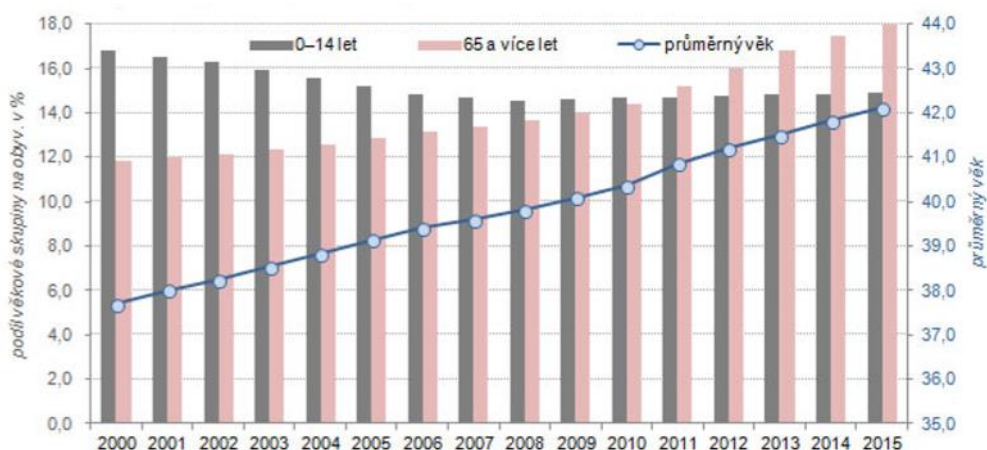
4.5.3 Průměrný věk obyvatelstva

Ke konci roku 2015 dosáhl průměrný věk obyvatelstva kraje hodnoty 42,1 roku. Ve srovnání s předchozím rokem se tato hodnota zvýšila o 0,3 roku. Podle statistik se v průběhu posledních dvaceti let průměrný věk obyvatel kraje zvýšil o šest let. V letech 2014 a 2015 byla pak tato hodnota vyšší než ve všech ostatních krajích České republiky. Negativní trend lze pozorovat také u vývoje ukazatele ekonomicky aktivních obyvatel kraje. Zatímco počet ekonomicky aktivních obyvatel (tj. obyvatel ve věku 15 – 64 let) se snížil, podíl obyvatel ve věku poproduktivním (65 let a více) se neustále zvětšuje. Toto

však není případ pouze Karlovarského kraje, podobný vývoj byl zaznamenán na celém území republiky. Ze statistik jasně vyplývá, že populace České republiky stárne.³⁸

Graf 10: Vývoj průměrného věku obyvatel Karlovarského kraje

Zdroj: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416a.pdf/404224dd-ad73-466b-85e4-d77eb32ae0ad?version=1.9>

4.6 Pozice kraje v rámci ČR

V níže uvedené tabulce je zpracován přehled vybraných indikátorů, které vyplývají z popsaného ekonomického, sociálního a demografického vývoje Karlovarského kraje. Tyto indikátory budou následně použity pro identifikaci klíčových problémů, které se v kraji v posledních letech vyskytují a k pochopení pozice, jakou kraj zaujímá v rámci ČR a ve vztahu ke zbývajícím krajům.

³⁸ ČSÚ. *Demografický vývoj v Karlovarském kraji* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416a.pdf/404224dd-ad73-466b-85e4-d77eb32ae0ad?version=1.9>

	Česká republika	kraje										Moravsko-slezský					
		Hl. m. Praha	Středočeský	Jihočeský	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina		Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský		
Základní údaje																	
Rozloha celkem	78 870	496	11 016	10 058	7 561	3 314	5 335	3 163	4 739	4 519	6 796	7 195	5 267	3 963	5 428		
Počet obcí celkem	6 253	1	1 145	623	501	132	354	215	448	451	704	673	399	307	300		
Hustota zařídění	134	2 555	120	63	76	90	154	139	116	114	75	163	121	148	224		
Ekonomické ukazatele																	
Hrubý domácí produkt	4 554 615	1 112 788	527 868	230 508	232 894	86 956,0	275 214	147 208	208 560	180 168	180 155	498 757	215 650	222 918	434 971		
na 1 obyvatele	432 006	881 411	399 682	361 699	404 565	291 304,0	334 249	335 210	378 326	348 996	353 587	424 994	339 556	381 168	357 939		
průměr ČR = 100	100,0	204,0	92,5	83,7	93,6	67,4	77,4	77,6	87,6	80,8	81,8	98,4	78,6	88,2	82,9		
Registrované ekonomické subjekty	2 768 953	573 682	324 905	162 106	143 478	75 921	173 878	116 006	136 566	117 554	110 643	304 729	139 097	140 175	250 213		
Počet průmyslových podniků	2 294	231	217	151	163	68	163	104	124	137	130	247	149	177	234		
Tržby z prodeje vlast. výrobků a služeb průmyslové povahy	3 372 450	314 529	638 658	151 728	211 019	38 269	313 905	149 143	142 841	253 268	144 560	216 251	122 510	168 741	507 027		
Délka silnic I. třídy	5 811	10	660	650	418	184	486	341	439	439	420	422	350	343	628		
Hromadná ubytovací zařízení	9 163	797	669	1 205	521	471	468	892	1 055	341	445	813	465	445	576		
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních	17 195 550	6 605 776	907 567	1 341 912	650 250	850 891	487 259	820 802	1 124 032	413 443	473 712	1 536 172	547 538	661 149	775 047		
Sociální ukazatele																	
Obecná míra nezaměstnanosti	5,0	2,8	3,5	4,0	3,8	6,7	7,6	5,5	5,6	4,6	4,7	5,0	5,9	4,7	8,1		
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance (rok 2014)	24 887	31 811	24 983	22 296	25 820	21 180,0	22 642	23 201	22 520	22 318	22 651	23 932	22 216	21 973	22 997		
Zjištěné trestné činy na 1 000 obyvatel	247 628	64 095	25 442	12 595	10 512	5 737,0	21 061	11 154	8 575	6 812	6 880	23 828	12 609	7 964	30 364		
Demografické ukazatele																	
Počet obyvatel celkem (k 31. 12.)	10 533 843	1 267 449	1 326 876	637 834	576 616	297 820,0	822 826	439 639	551 421	516 149	509 475	1 175 025	634 718	584 676	1 213 311		
Podíl cizinců na obyvatelstvu	4,4	13,5	4,6	2,6	4,7	6,4	4,0	4,1	2,5	2,3	1,6	3,4	1,6	1,5	2,0		
Podíl obyvatel ve věku 0–14 let	15,4	14,9	17,0	15,4	15,0	14,9	15,8	15,8	15,2	15,4	15,1	15,2	15,1	14,6	14,9		
15–64 let	66,3	66,7	65,8	66,1	66,2	66,9	66,5	65,9	65,3	66,1	66,2	66,2	66,2	66,5	67,1		
65 a více let	18,3	18,4	17,1	18,5	18,8	18,2	17,7	18,3	19,6	18,5	18,7	18,6	18,7	18,8	18,1		
Průměrný věk (k 31. 12.)	41,9	42,0	40,8	42,1	42,3	42,1	41,4	41,6	42,5	41,9	42,1	42,0	42,2	42,5	42,0		

Zdroj: <https://www.czso.cz/csu/czso/27-uzemni-srovnani-2yysiwc88s>

4.7 Shrnutí

Karlovarský kraj se v posledních letech řadí k ne příliš pozitivně hodnoceným regionům, který zaujímá v řadě ukazatelů nelichotivé postavení v rámci České republiky. Mnohé lze vyčíst z dostupných makroekonomických dat. HDP kraje vykazuje dlouhodobě klesající trend a v roce 2015 byl podíl Karlovarského kraje na republikovém HDP nejnižší ze všech regionů. Jedním z projevů, který za nastalé situace není překvapením, je pokles tržeb velkých průmyslových podniků, stejně jako počtu jejich zaměstnanců. Přestože produktivita práce v kraji má rostoucí tendence, stále je nejnižší v rámci všech regionů České republiky. Na tvorbě dalšího ekonomického ukazatele – hrubé přidané hodnoty – se podle dostupných dat nejvíce podílí terciární sektor. Ze statistik dále vyplývá, že hodnota čistého disponibilního důchodu na obyvatele dosáhla hned po Ústeckém kraji nejnižších hodnot v republice. Nejvíce tak do ekonomiky kraje přispívají především příjmy z cestovního ruchu. Ve sledovaném roce se zvýšil počet domácích i zahraničních hostů v kraji, nejvíce z Německa. Zajímavostí je, že Karlovarský kraj drží již několik let prvenství v délce pobytu turistů v ubytovacích zařízeních na svém území.

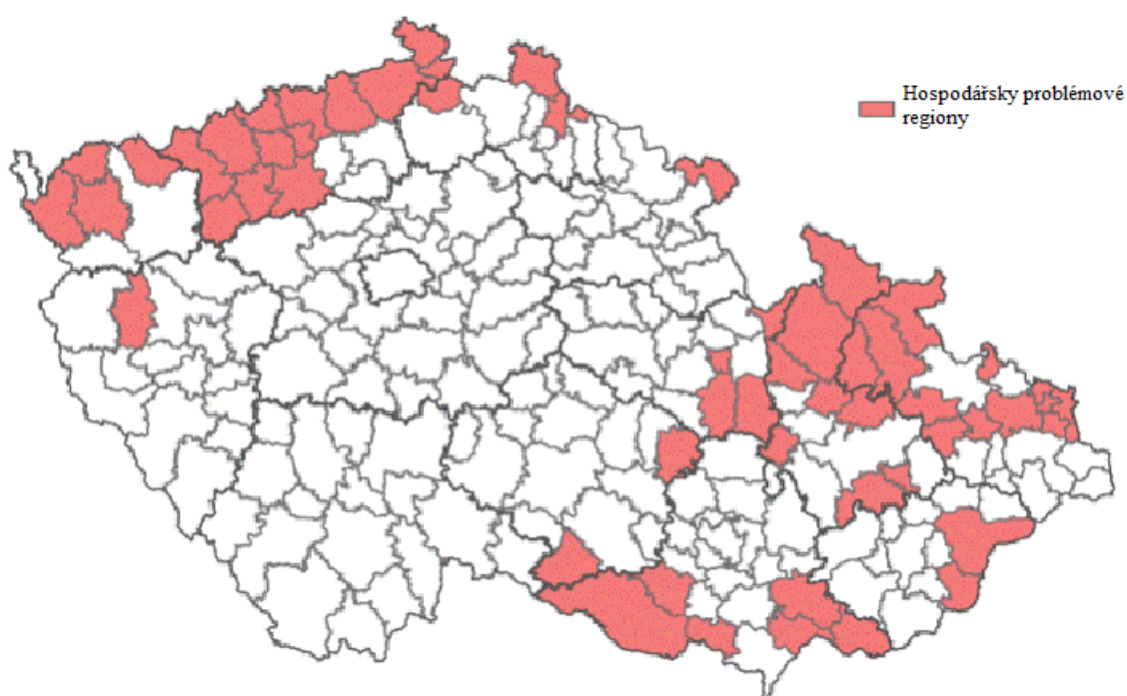
Navzdory nárůstu míry zaměstnanosti, míry ekonomické aktivity a poklesu počtu nezaměstnaných osob je v kraji patrný několikaletý problém s dlouhodobou nezaměstnaností. Ta je v Karlovarském kraji jednou z nejvyšších v České republice. Nepříznivá je také mzdová situace. Kraj se již několik let řadí k regionům, kde zaměstnanci obdrží nejnižší průměrnou měsíční mzdu. Za pozitivní lze označit fakt, že se snižuje trestných činů na území kraje.

Nejnepříznivějšími ukazateli v demografické oblasti je neustále se snižující počet obyvatel kraje. Jejich počet se snižuje již od roku 2009 a nejsou patrné vyhlídky na změnu této situace. K úbytku obyvatel dochází kvůli kombinaci několika faktorů, kterými jsou migrační úbytek, přirozený úbytek, klesající míra porodnosti. Paralelně dochází k nárůstu průměrného věku obyvatel kraje, což je ostatně jev patrný na celé území České republiky. Mezi občany je patrný nárůst osob 65letých a starších, v důsledku čehož se zvyšuje index stáří. Rostoucích hodnot potom nabývá podíl cizinců na obyvatelstvu kraje, který je druhý nejvyšší mezi kraji. Nelze bohužel konstatovat, že by tento fakt měl pozitivní dopad na

celkový rozvoj regionu, ve velkém počtu případů dochází spíše k sociálnímu napětí mezi občany.³⁹

Výše zmíněné analýze ukazatelů odpovídá zařazení regionů Karlovarského kraje v rámci typologie území v České republice. Dle klasifikace uvedené ve Strategii regionálního rozvoje ČR 2014 – 2020 je téměř polovina území kraje řazena k hospodářsky problémovým regionům. Regiony byly vymezeny na úrovni obcí s rozšířenou působností na základě hodnocení především ekonomických, hospodářských a demografických ukazatelů. Rozložení regionů zobrazuje obrázek č. 4:

Obrázek 4: Hospodářsky problémové regiony ČR

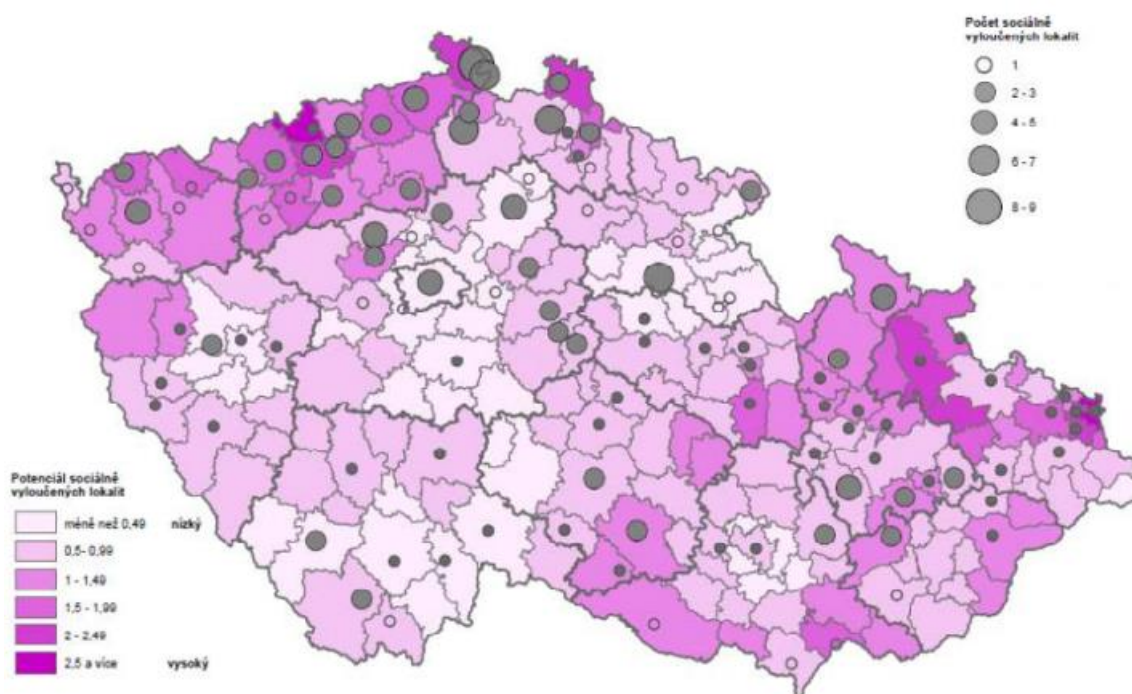
Zdroj: <https://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf>

V Karlovarském kraji byly k hospodářsky problémovým regionům zařazeny konkrétně obce Cheb, Kraslice, Ostrov a Sokolov.

³⁹ ČSÚ. *Shrnutí hlavních poznatků* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/32249321/33012416s.pdf/bcaf320c-cd29-4585-ab54-1d48c8e3c025?version=1.3>

Situace není úplně příznivá ani z pohledu sociálního. Jak lze vidět na obrázku č. 4, patří Karlovarský kraj také k regionům, jež se potýkají s výskytem sociálně vyloučených lokalit s potenciálem sociálního vyloučení. Na území kraje se rovněž nachází vojenský újezd Hradiště, jež je spolu s ostatními současnými a bývalými vojenskými újezdy v ČR zařazen ke státům podporovaným regionům.⁴⁰

Obrázek 5: Sociálně vyloučené lokality v ČR

Zdroj: <https://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf>

Z výše uvedených závěrů vyplývá, že současnou pozici Karlovarského kraje v rámci České republiky nelze hodnotit jako uspokojivou.

⁴⁰ *Strategie regionálních rozvoje ČR 2014-2020* [online]. 2013 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/getmedia/08e2e8d8-4c18-4e15-a7e2-0fa481336016/SRR-2014-2020.pdf>

5 Praktická část – Krajské volby v Karlovarském kraji

Soubor kandidátů, z nichž je následně sestavováno krajské zastupitelstvo, se svou velikostí pohybuje ve větším rozsahu, než je tomu například u voleb parlamentních, kde se dohromady obměňuje 281 poslanců a senátorů. Zároveň ovšem nenabývá takových rozměrů, jako je tomu v případě komunálních voleb, kdy je vyprodukován soubor několika desítek tisíc místních politiků. Proto může skupina 675 krajských zastupitelů představovat soubor vhodný ke studiu charakteru koalic, analýzu volebních výsledků, věku volených zastupitelů, jejich stranické příslušnosti a jiných.⁴¹

Praktická část práce je zaměřena na analýzu vývoje krajského stranického systému a komparace výsledků krajských voleb v letech 2000 až 2016 v Karlovarském kraji.

5.1 Volební (ne)účast

Vůbec první krajské volby se na našem území konaly dne 12. 11. 2000. Zúčastnilo se necelých 34 % oprávněných voličů, v některých krajích nedosáhla volební účast ani na hranici 30 %. Tato hodnota je velmi nízká, porovnáme-li ji například s volbami do Poslanecké sněmovny. Například parlamentních voleb, které proběhly v roce 1998, se zúčastnilo 74% voličů. Nízká volební účast je problémem, se kterým se v krajských volbách lze v České republice setkat od samého počátku až do zatím posledních krajských voleb, jež proběhly v roce 2016.⁴²

Tabulka 3: Vývoj volební účasti v krajských volbách

	2000	2004	2008	2012	2016
Středočeský kraj	32,77	30,73	42,14	36,45	34,76
Jihočeský kraj	34,14	30,45	40,78	38,59	36,31
Plzeňský kraj	35,55	31,34	40,28	38,21	35,74
Karlovarský kraj	28,44	24,99	35,01	31,57	30,23
Ústecký kraj	29,68	25,37	37,44	33,94	28,94

⁴¹ BALÍK, S. *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada, 2009. s. 11

⁴² HEJTMÁNEK, Jan. *INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST. Volební historie krajů část I.* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: http://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2016/07/Hejtm%C3%A1nek_Volebn%C3%AD-historie-kraj%C5%AF-I.pdf

Liberecký kraj	33,07	30,83	38,08	38,55	35,91
Královéhradecký kraj	34,74	32,56	41,72	38,43	37,33
Pardubický kraj	36,46	32,6	42,61	39,47	36,8
Kraj Vysočina	35,86	31,82	44,88	41,05	37,34
Jihomoravský kraj	34,93	29,71	41,05	37,76	36,84
Olomoucký kraj	34,19	28,44	38,5	35,67	33,2
Zlínský kraj	36,07	30,63	41,13	40,34	38,5
Moravskoslezský kraj	32,24	27,55	38,6	33,17	30,58
Celkem	33,64	29,6	40,3	36,89	34,57

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2017

5.2 Krajské volby 2000

Při pohledu na celostátní výsledky krajských voleb lze konstatovat, že nejúspěšnější stranou byla Občanská demokratická strana (dále jen ODS), která slavila vítězství v sedmi krajích, nejvyšší podporu získala od voličů v Čechách a v Moravskoslezském kraji. Na druhé příčce se umístila Čtyřkoalice – politický subjekt složený z Křesťanské a demokratické unie (KDU-ČSL, Unie svobody, Demokratické unie a Občanské demokratické aliance). Ta zvítězila v celkem pěti krajích. V Ústeckém kraji dokázala nejvíce voličů získat Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM). Velmi nepříznivě skončily v roce 2000 krajské volby pro tehdejší nejsilnější vládní stranu, Českou stranu sociálně demokratickou (ČSSD). Ta neztvítězila ani v jednom z krajů a počtem získaných mandátů se zařadila až na čtvrté místo za ODS, Čtyřkoalici a KSČM.⁴³

5.2.1 Kandidáti dle politické příslušnosti v Karlovarském kraji

V roce 2000 bylo na kandidátních listinách v rámci Karlovarského kraje zapsáno celkem 489 kandidátů. Největší zastoupení měli kandidáti bez politické příslušnosti, jichž bylo 189. Na pomyslném druhém místě byly strany s počtem kandidátů pohybujícím se v rozmezí 46 – 48 kandidátů – ODS, KSČM, ČSSD a Strana za životní jistoty. Následují strany s počty kandidátů mezi 18 – 26 a na konci stojí s jedním či dvěma kandidáty strany

⁴³ HEJTMÁNEK, Jan. INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST. *Volební historie krajů část I.* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31].

jako Klub angažovaných nestraníků, Strana venkova nebo Vlastenecká republikánská strana. Viz Tabulka č. 4.

Tabulka 4: Kandidáti do krajského zastupitelstva v Karlovarském kraji 2000

Číslo a název strany		Počet	
		celk.	v %
99	Bez politické příslušnosti	189	38.65
53	Občanská demokratická strana	48	9.82
47	Komunistická strana Čech a Moravy	47	9.61
7	Česká strana sociálně demokratická	46	9.41
20	Strana za životní jistoty	46	9.41
2	Česká strana národně sociální	26	5.32
11	Sdružení pro republiku-Republikán.strana Českosl.	21	4.29
1	Křesťan.a demokrat.unie-Českosl.strana lidová	18	3.68
102	Unie svobody	16	3.27
5	Strana zelených	10	2.04
13	Občanská demokratická aliance	6	1.23
81	Demokratická unie	6	1.23
98	Pravý blok	5	1.02
40	Klub angažovaných nestraníků	2	0.41
101	Strana venkova	2	0.41
43	Vlastenecká republikánská strana	1	0.20

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kz2000/kz123?xjazyk=CZ&xdatum=20001112&xkraj=4&xstrana=0&xv=1>

5.2.2 Kandidáti dle věku a pohlaví v Karlovarském kraji

Z věkového srovnání kandidátů na kandidátních listinách všech zúčastněných stran vyplývá, že průměrný věk dosáhl u mužů zhruba 46,5 let, u žen potom hodnoty vyšší než 48 let. Z celkového množství kandidátů představoval podíl žen pouze necelých 20% a dosáhl největšího podílu ve skupině 50 a více let.

Tabulka 5: Kandidáti dle věku a pohlaví – Karlovarský kraj 2000

	Celkem		Muži		Ženy	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Celkový počet	489	100.00	393	80.38	96	19.62
18 - 29 let	67	13.70	53	10.84	14	2.86
30 - 49 let	187	38.24	157	32.11	30	6.13
50 a více	235	48.06	183	37.43	52	10.63
Průměrný věk	46.86		46.57		48.04	

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kz2000/kz122?xjazyk=CZ&xdatum=20001112&xkraj=4&xstrana=0&xv=1>

Nejstaršími kandidáty byli Vladimír Hlavatý (Koalice České strany národně sociální a politického hnutí NEZÁVISLÍ) a Osvald Schwarz (Strana za životní jistoty), kteří v době konání voleb dosáhli věku 78 let. Na druhé straně nejmladším kandidátem, ucházejícím se o podporu voličů, byl 18 letý truhlář Petr Urban, jenž kandidoval na listině strany Republikáni Miroslava Sládka.

5.2.3 Výsledky hlasování v Karlovarském kraji

Karlovarský kraj byl jedním z krajů, kde volební účast při krajských volbách v roce 2000 klesla pod třicetiprocentní úroveň. Konkrétně dosáhla hodnoty 28,44%. Hlasovalo se celkem ve 348 okrscích a bylo zaznamenáno 97,07% platných hlasů.

Nejúspěšnější byla v těchto volbách ODS (přibližně 28%), dále s odstupem KSČM (22%), Čtyřkoalice (19%) a ČSSD (16%). Výsledky voleb dokumentuje Tabulka č. 6. Strany, jež úspěšně překročily pětiprocentní uzavírací klauzuli, jsou v tabulce zvýrazněny zeleně.⁴⁴

Tabulka 6: Výsledky hlasování v Karlovarském kraji 2000

Kód	Název strany	Platné hlasy	
		celk.	v %
3	Občanská demokratická strana	18 315	27,82
8	Strana venkova	1 604	2.43
12	Čtyřkoalice	12 572	19,10
24	REPUBLIKÁNI MIROSLAVA SLÁDKA	1 228	1.86
32	Strana zelených	1 597	2.42
33	Komunistická str.Čech a Moravy	14 723	22,37
34	K.Čes.str.nár.soc. a NEZÁVISLÍ	2 620	3.98
35	Vlastenecká republikán.strana	264	0.40
38	K.Pravý blok-Klub angaž.nestr.	585	0.88
39	Česká str.sociálně demokrat.	10 792	16,39
41	Strana za životní jistoty	1 512	2.29

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kz2000/kz21?xjazyk=CZ&xdatum=20001112&xkraj=4>

5.2.4 Přehled zisku mandátů

V prvních krajských volbách bylo v Karlovarském kraji podáno jedenáct kandidátek. Z výsledků hlasování vyplývá, že z těchto uspěly pouze čtyři, které si mezi sebou následně rozdělily jednotlivé mandáty. Zbývající strany a hnutí nepřekonal

⁴⁴ HEJTMÁNEK, Jan. INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST. *Volební historie krajů část I.* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31].

pětiprocentní hranici získaných hlasů, potřebnou ke vstupu do zastupitelstva. Celkem tak propadlo 14,3% hlasů.⁴⁵

Tabulka 7: Přehled zisku mandátů 2000

Kandidující strana			Počet mandátů	v %
3	ODS	Občanská demokratická strana	15	33.33
33	KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy	12	26.67
12	4KOALICE	Čtyřkoalice	10	22.22
39	ČSSD	Česká strana sociálně demokratická	8	17.78

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kz2000/kz531?xjazyk=CZ&xdatum=20001112&xkraj=4>

5.2.5 Vznik první krajské koalice

Po zveřejnění výsledku voleb zahájila ODS, v jejímž čele stál lídr Josef Pavel, diskuse o vzniku první krajské koalice pro Karlovarský kraj. Jelikož si členové ODS nebyli jisti tím, zda by byla Čtyřkoalice stabilním partnerem, navrhli, aby v radě zasedli tři zastupitelé ze Čtyřkoalice a dva z ČSSD. Čtyřkoalice však takovou formu účasti odmítla, a tak ve výsledku došlo k uzavření koaliční dohody ODS a ČSSD. Hejtmanem se stal Josef Pavel a prvním náměstkem byl zvolen Jak Zborník (ODS). Další dva náměstci byli zvoleni z řad ČSSD. Rada sestávala ze šesti členů ODS, dvou členů ČSSD a jednoho bezpartijního člena (Jiří Mutinský). Ten se ale během volebního období 2000 – 2004 stal členem ODS. Složení rady se tedy změnilo na poměr 7:2.

Koaliční smlouvou bylo dále stanoveno rozdělení výborů zastupitelstva. ODS získala předsednictví u čtyř výborů (finanční, pro regionální rozvoj, pro zdravotnictví a sociální věci, pro bezpečnost). Představitelé ČSSD získali předsednictví u výborů pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost, a dále u kontrolního výboru.⁴⁶

Netradiční spojení ODS a ČSSD jako partnerů v krajské koalici lze na tomto místě zaznamenat poprvé, ne však naposledy, jak se ukázalo v následujících volbách.

⁴⁵ BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 73

⁴⁶ BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 74

5.3 Krajská politika 2000 – 2004

Politickým tématem číslo jedna byla, stejně jako v mnoha dalších krajích, přeměna nemocnic na společnosti s ručením omezeným, a také řešení jejich následného oddlužení. Na začátku roku 2003 se Karlovarský kraj začal starat o zdravotnická zařízení, jež na něj byla převedena ze státu. Konkrétně šlo o nemocnice v Chebu, Sokolově a v Karlových Varech. Počínaje rokem 2004 se výhradním majitelem nemocnic stal kraj. Nelze přitom přehlédnout fakt, že v tomto případě nedošlo na klasické názorové štěpení mezi ODS a ČSSD. Rada složená ze zástupců pravice i levice transformaci nemocnic bez průtahů schválila.

Hojně diskutovanou otázkou byla také dopravní situace v kraji. Reformou veřejné správy byly do majetku kraje převedeny silnice II. a III. třídy. Ty jsou v celé republice podfinancovány a jejich stav je na mnoha místech katastrofální. Kraj v uvedeném období pracoval na dokončení obchvatu Ostrova a byla také zahájena výstavba průtahu Karlovými Vary. Začal se rovněž připravovat obchvat obce Boží Dar. Z pohledu kraje byl důležitým moment vzniku Krajského ředitelství silnic a dálnic, které má sídlo v Karlových Varech. Kraj také přistoupil k nové strategii obnovy silniční sítě. Místo malých dílčích oprav pouze poničených míst se rozhodl k postupné kompletní obměně povrchu silnic. V rámci dopravní problematiky kraj přistoupil k budování Integrované dopravní soustavy a zapojil se do systému Egronet, což je systém místní veřejné hromadné dopravy, jež má přeshraniční dosah.

Kraj se dále rozhodl pokusit se o zlepšení problematiky vzdělání na svém území. Dle statistik totiž vykazuje Karlovarský kraj nejnižší průměrné vzdělání obyvatel v celorepublikovém srovnání. Jednou z priorit rady se proto stala pro období 2000 – 2004 podpora vzniku nových vysokoškolských pracovišť, stabilizace školství a optimalizace sítí škol. K tomu přitom docházelo nikoliv procesem rušení škol (jako tomu bylo v jiných krajích), ale cestou slučování škol. To mělo za následek úsporu nákladů. Kraj se rovněž zavázal podpořit nově vznikající obory. V kraji se objevily také vysokoškolské instituce, byla například otevřena pobočka Strojní fakulty Západočeské univerzity v Sokolově. Došlo také k založení první soukromé vysokoškolské instituce. Tou se stala Vysoká škola Karlovy Vary, jejíž vznik krajské zastupitelstvo podporovalo již od samotného vzniku.

Důležitou oblastí pro představitele kraje byly také vnější vztahy. Kraj navázal oficiální partnerství se saským krajem Chemnitz a bavorským regionem Horní Franky. Od spolupráce se očekávala především podpora cestovního ruchu v oblasti a tím vznik dalších pracovních míst. V otázce vnějších vztahů znamenalo pro radnici úspěch hlavně zvolení hejtmana Josefa Pavla místopředsedou Výboru regionů. Ten působí jako poradní orgán Rady EU a Evropské komise.⁴⁷

5.4 Krajské volby 2004

Druhé krajské volby v České republice zaznamenaly zatím nejnižší volební účast v historii konání krajských voleb. Zúčastnilo se jich pouze necelých 30 % oprávněných voličů. Krajské volby v roce 2004 znamenaly drtivé vítězství ODS, jež zvítězila ve 12 z celkových 13 krajů. Jediným krajem, kde ODS nezvítězila a předčila ji pouze KDU-ČSL, byl Jihomoravský kraj. Co se týče počtu celkových získaných mandátů, byla druhou neúspěšnější stranou KSČM. Stejně jako v prvních krajských volbách, zaznamenala i v roce 2004 neúspěch ČSSD, která nezvítězila v žádném z krajů.⁴⁸

5.4.1 Kandidáti dle politické příslušnosti v Karlovarském kraji

O přízeň voličů se tentokrát ucházelo celkem 452 kandidátů. Stojí za povšimnutí, že téměř polovina z nich byla nestraníky – konkrétně 199. ČSSD, ODS a KSČM vykazaly počet kandidátů v rozmezí 43 – 50. Za nimi následovala Koalice pro Karlovarský kraj (dále jen KKK) se svými 33 kandidáty. KKK vznikla volebním spojenectvím KDU-ČSL a Strany zelených (22 kandidátů za KDU-ČSL, 11 za SZ). Strana za životní jistoty nominovala 33 uchazečů. Mezi deseti a dvaceti kandidáty měli Nezávislí a Evropští demokraté. Stranami, za něž se ve volbách ucházelo méně než 10 kandidátů, byly Občanská demokratická aliance, SNK sdružení nezávislých, poprvé se objevuje též Dělnická strana, dále Konzervativní strana, Právý Blok, Národní sjednocení.⁴⁹

---

⁴⁷ BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 74-76

⁴⁸ HEJTMÁNEK, Jan. *INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST. Volební historie krajů část I.* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31].

⁴⁹ ČSÚ. *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 5. - 6.11.2004* [online]. In: . [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/kz2004/kz123?xjazyk=CZ&xdatum=20041105&xkraj=4&xstrana=0&xv=1>

5.4.2 Kandidáti dle věku a pohlaví v Karlovarském kraji

Průměrný věk všech kandidátů se oproti minulým krajským volbám příliš nezměnil, opět se pohyboval kolem 46 let. V souhrnu měla nejmladší kandidátní listinu strana Národní sjednocení, jež byla zároveň početně nejmenší. Nejstarší kandidátní listinou disponovala Strana za životní jistoty. Průměrný věk jejich kandidátů byl 53 let.

Co se týče zastoupení žen na kandidátkách, bylo v tomto roce opět velmi nízké, i když oproti volbám předchozím stoupl z 20 na 27,5 %. Největší zastoupení měly ženy na kandidátce Strany zdravého rozumu, jež byla genderově složena v poměru 50:50.⁵⁰

5.4.3 Výsledky hlasování v Karlovarském kraji

V roce 2004 klesla volební účast v krajských volbách v Karlovarském kraji na necelých 25%, což je 3,5 % pokles oproti předchozím volbám a více než čtyřprocentní propad oproti celorepublikovému průměru. V těchto volbách jednoznačně zvítězila ODS s přibližně 40 % hlasů. Na druhé příčce byla opět KSČM s celkovými 22,67 % hlasů. Dále uspěly strany ČSSD, Evropští demokraté a regionální KKK (v jejím rámci kandidovala i KDU-ČSL), jež obdržela 5% hlasů. Výsledky voleb dokumentuje Tabulka č. 8. Strany, jež úspěšně překročily pětiprocentní uzavírací klauzuli, jsou v tabulce opět zvýrazněny zelenou barvou písma.⁵¹

Tabulka 8: Výsledky hlasování v Karlovarském kraji 2004

Kód	Název strany	Platné hlasy	
		celk.	v %
19	NEZÁVISLÍ	1 519	2.58
24	Koalice pro Karlovarský kraj	3 003	5,12
26	Občanská demokratická strana	23 613	40,25
34	Pravý Blok	411	0.70
36	Česká str.sociálně demokrat.	8 782	14,97
39	Evropští demokraté	3 609	6,15
41	SNK sdružení nezávislých	2 466	4.20

Kód	Název strany	Platné hlasy	
		celk.	v %
42	Strana za životní jistoty	725	1.23
45	Strana zdravého rozumu	303	0.51
47	Dělnická strana	143	0.24
50	Konzervativní strana	676	1.15
52	Národní sjednocení	105	0.17
54	Komunistická str.Čech a Moravy	13 297	22,67

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kz2004/kz21?xjazyk=CZ&xdatum=20041105&xkraj=4>

⁵⁰ BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 77

⁵¹ ČSÚ. *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 5. - 6. 11. 2004: Výsledky hlasování v kraji* [online]. In: . [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/kz2004/kz21?xjazyk=CZ&xdatum=20041105&xkraj=4>

Při podrobnější analýze výsledků lze konstatovat, že ve volbách nehrály preferenční hlasy příliš velkou roli u tzv. velkých stran. Ty dosahují poměrně stabilních výsledků v celém kraji.

U ODS byla výjimkou pouze jednička kandidátky. Hejtman Josef Pavel získal více než 16 % preferenčních hlasů, jinak však na kandidátce nedošlo k výraznějším posunům. Z celkových 21 zvolených zastupitelů za ODS jich 13 svůj post obhájilo z předchozích voleb, 8 zastupitelů bylo zvoleno nově. Z celkového počtu zastupitelů za ODS pracovalo 6 na postu starostů.

Preferenční hlasy neovlivnily výrazným způsobem ani pořadí zvolených zastupitelů za KSČM. Stejně jako v předchozích krajských volbách se i v roce 2004 stal jedničkou kandidátky Jaroslav Berka. Další pozice, jež slibovaly reálnou šanci na zvolení, obsadili pověření krajské zastupitelé. Nebylo tedy překvapením, že z 12 komunistických zastupitelů jich 9 bylo členy také předchozího zastupitelstva. Z řad KSČM se do zastupitelstva dostal 1 starosta.

Největším počtem nováčků disponovala ČSSD. Ve druhých krajských volbách do svých zastupitelských křesel zasedli pouze tři dosavadní zastupitelé ze sedmi.

Úloha preferenčních hlasů se však ukázala jako důležitý nástroj úspěchu v případě malých stran. Malé strany totiž mnohdy uspějí pouze v některých městech či obcích a díky těmto úspěchům se potom dostanou do zastupitelstva.

To je třeba případ Evropských demokratů. Ti na kandidátní listinu zapsali známého žlutického lékaře Morávka. Koalice pro Karlovarský kraj zase na kandidátku postavila starostu Horního Slavkova a také slavila úspěch. Nejvýraznější je pak úspěch Konzervativní strany, jejíž kandidátku v obci Loket vedl asistent senátora a kandidoval zároveň velký počet místních občanů. Následkem byl zisk 12,8% oproti 1% v krajském měřítku.⁵²

5.4.4 Přehled zisku mandátů

Ve druhých krajských volbách si ODS ziskem 2/5 hlasů zajistila 21 mandátů. Druhá KSČM získala stejně jako v roce 2000 12 křesel. Na třetím místě byla s celkovými 7

---

⁵² BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 80-82

mandáty ČSSD. Do zastupitelstva kraje zasedli také 3 zástupci Evropských demokratů a 2 mandáty získala KKK, jejíž oba zastupitelé byli nominovaní KDU-ČSL. Zbývající strany a hnutí nepřekonalý pětiprocentní hranici potřebných hlasů. Celkem tak propadlo 10,8% hlasů.⁵³

Tabulka 9: Přehled zisku mandátů 2004

Kandidující strana			Počet mandátů	v %
26	ODS	Občanská demokratická strana	21	46.67
54	KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy	12	26.67
36	ČSSD	Česká strana sociálně demokratická	7	15.56
39	ED	Evropští demokraté	3	6.67
24	KOAL_KV	Koalice pro Karlovarský kraj	2	4.44

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kz2004/kz531?xjazyk=CZ&xdatum=20041105&xkraj=4>

5.4.5 Vznik druhé krajské koalice

Na základě volebních výsledků existovalo několik variant, jak zajistit nové krajské radě většinu v zastupitelstvu (většinou se rozumí 23 ze 45 zastupitelů). Variantou, která se od počátku nabízela, byla další spolupráce ODS a ČSSD, neboť součet jejich mandátů v nově zvoleném zastupitelstvu byl celkem 28, což je hodnota, která by zajistila bez problémů většinu. Ve hře však byl i scénář čistě pravicové rady, jež by mohla být tvořena zástupci ODS a Evropskými demokraty (v součtu 24 mandátů), nebo členy ODS, Evropských demokratů a KKK (v součtu 26 mandátů).

V průběhu dalších vyjednávání však došlo ke sporu zástupců ODS a Evropských demokratů. Evropští demokraté totiž odmítli přistoupit na návrh ODS, aby všichni členové nově vzniklé rady kraje byli uvolněnými členy zastupitelstva, stejně jako se tomu stalo v Plzeňském kraji. To však Evropští demokraté odmítli s odůvodněním, že se jedná o plýtvání penězi daňových poplatníků. V reakci na to ODS 19. listopadu 2004 oznámili, že jejich prioritou je nově koalice s ČSSD a KKK. Jednání tedy dále pokračovala bez účasti Evropských demokratů. Ovšem pouhý den před podpisem koaliční smlouvy zástupci KKK oznámili své rozhodnutí vyjednávání ukončit a vytvořit spolu s Evropskými demokraty a

⁵³ BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 80

KSČM opozici. Dne 24. listopadu tedy byla uzavřena koaliční smlouva opět mezi ODS a ČSSD. Strany se dohodly na znovuzvolení Josefa Pavla hejtmánem Karlovarského kraje. Rada byla na základě smlouvy složena z hejtmána, čtyř náměstků a čtyř uvolněných radních. ODS získala v radě 7 křesel, ČSSD jen 2. Dále bylo rozděleno předsednictví postů v zastupitelských výborech. ODS získala vedení čtyř výborů, ČSSD vedení dvou výborů a kontrolní výbor byl svěřen do vedení zástupci Evropských demokratů.⁵⁴

Znovu se tedy opakovala podobná situace jako po volbách v roce 2000. Koalice, jež v Karlovarském kraji vznikla, byla v České republice určitou raritou, tento formát u nás není úplně běžný. Koalice byla v těchto krajských volbách jedinou, již lze označit za minimální vítěznou koalici s nejmenším možným počtem členů a zároveň jako ideově nepropojenou. Minimální vítězná koalice je určena dvěma hlavními podmínkami. První z nich je, že se jedná o koalici vytvořenou dvěma a více stranami, které disponují nadpoloviční většinou postů v legislativním orgánu. Druhou podmínkou je, že ztrátou jednoho z partnerů by koalice ztratila většinu. Častějším formátem jsou minimální vítězné koalice s nejmenším počtem členů, avšak ideově propojené, jak tomu po volbách v roce 2004 bylo v Královéhradeckém, Moravskoslezském, Jihomoravském, Pardubickém a Plzeňském kraji.⁵⁵

5.4.6 Fenomén hejtmánů v krajských volbách

Při podrobnější analýze volebních výsledků v krajských volbách je zajímavé zaměřit se na rozložení preferenčních hlasů jednotlivým kandidátům. Jak se totiž ukázalo, tyto přednostní hlasy zcela ovládli dosavadní hejtmáni. Ze 13 bývalých hejtmánů jich ve volbách v roce 2004 znovu kandidovalo 12 (kandidaturu se rozhodl neopakovat pouze hejtmán Libereckého kraje Pavel Pavlík). Zároveň byl v 11 krajích hejtmán také lídrem kandidátek.

Výjimku tvořil pouze hejtmán Olomouckého kraje Jan Březina. Ten byl v červnu 2004 zvolen poslancem Evropského parlamentu, a v krajských volbách kandidoval za KDU-ČSL až na 13. místě. Přesto byl Jan Březina úspěšný. Z nevolitelné pozice se dostal

---

⁵⁴ BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 82

⁵⁵ BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 231-232

do zastupitelstva, a počtem přednostních hlasů byl v kraji druhý za lídrem ODS Ivanem Kosatíkem.

Pořadí kandidátů podle podílu preferenčních hlasů zobrazuje Tabulka č. 10:

Tabulka 10: Pořadí kandidátů dle podílu preferenčních hlasů

<i>kandidát (navrhující strana)</i>	<i>kraj</i>	<i>funkce</i>	<i>Počet preferenčních hlasů</i>	<i>jejich podíl na celkovém počtu hlasů</i>
Stanislav Juránek (KDU-ČSL)	Jihomoravský	hejtman	26 207	9,73 %
Evžen Tošenovský (ODS)	Moravskoslezský	hejtman	25 968	9,64 %
Jan Zahradník (ODS)	Jihočeský	hejtman	11 646	7,81 %
Josef Pavel (ODS)	Karlovarský	hejtman	3 807	6,49 %
Petr Bendl (ODS)	Středočeský	hejtman	17 812	6,42 %
Jiří Šulc (ODS)	Ústecký	hejtman	9 759	5,98 %
Petr Zimmermann (ODS)	Plzeňský	hejtman	7 642	5,52 %
Petr Skokan (ODS)	Liberecký		4 520	4,35 %
Petr Pávek (SOS)	Liberecký		4 495	4,32 %
František Dohnal (KDU-ČSL)	Vysočina	hejtman	4 872	3,83 %
Pavel Bradík (ODS)	Královéhradecký	hejtman	5 360	3,77 %
Roman Líněk (KDU-ČSL)	Pardubický	hejtman	4 719	3,66 %
Ivan Kosatík (ODS)	Olomoucký		4 269	2,95 %
František Slavík (KDU-ČSL)	Zlínský	hejtman	4 264	2,95 %

Zdroj: BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004.*, s. 225

Jak je vidět, pořadí dominují hejtmani Stanislav Juránek (Jihomoravský kraj) a Evžen Tošenovský (Moravskoslezský kraj), jejichž jména zakroužkoval téměř každý desátý volič v kraji. Počet jejich získaných preferenčních hlasů (přibližně 26 000) je srovnatelný s přednostním hlasováním při volbách do parlamentu.

Ze srovnání dále vyplývá, že celkem 8 kandidátů získalo v krajských volbách více přednostních hlasů než nejpreferovanější kandidát při volbách do Poslanecké sněmovny ČR, jež se konaly v roce 2002. Kromě případu Zlínského kraje byl odstup mezi nejpreferovanějším kandidátem a kandidáty na dalších místech extrémní. Je očividné, že voliči byli během hlasování velkou měrou ovlivněni identifikací s osobnostmi dosavadních hejtmanů. Po volbách byla potvrzena funkce osmi dosavadních hejtmanů – ve Středočeském kraji (Petr Bendl), Jihočeském kraji (Jan Zahradník), Plzeňském kraji (Petr Zimmermann), Karlovarském kraji (Josef Pavel), Ústeckém kraji (Jiří Šulc), Královéhradeckém kraji (Pavel Bradík), Jihomoravském kraji (Stanislav Juránek) a

Moravskoslezském kraji (Evžen Tošenovský). V Libereckém kraji byl nově zvolen hejtmánem českolipský starosta Petr Skokan. V Pardubickém a Olomouckém kraji a v kraji Vysočina pak byli na post hejtmána povýšeni dosavadní náměstci. Hejtmánem Zlínského kraje se stal Ivo Lukáš, krajský radní.⁵⁶

5.4.7 Fenomén starostů v krajských volbách

Už v prvních krajských volbách v roce 2000 byl patrná vysoká účast komunálních politiků na kandidátních listinách. Konkrétně byla funkce starosty uvedena u 696 kandidátů z celkových 7 725, tzn. 9%. Největší počet starostů byl nominován za ODS (celkem 132), za ní byla na druhém místě NEZ se 117 starosty, následovala Čtyřkoalice se 112 starosty a SNK s 97. Nejvíce starostů bylo ve volbách do krajských zastupitelstev v roce 2000 nominováno v Budějovickém, nynějším Moravskoslezském a Olomouckém kraji.

Ve druhých krajských volbách v roce 2004 došlo jak k nárůstu počtu kandidátů (8 309), tak zároveň ke zvýšení počtu nominovaných starostů (842, tzn. více než 10%). Nejvíce starostů (celkem 240) kandidovalo za SNK. Na rozdíl od prvních voleb kandidovala v těch druhých SNK ve všech 13 krajích. Nejvíce starostů bylo celkově nominováno v Jihomoravském, Středočeském a Zlínském kraji. Samotný údaj o počtu nominovaných starostů však může být zkreslující, jelikož počet obcí se v jednotlivých krajích různí. Více vypovídající je v tomto případě ukazatel podílu počtu kandidujících starostů na celkovém počtu starostů v kraji. Z tohoto hlediska byly nejvíce zastoupeny nejmenší kraje. V Libereckém kraji kandidoval, stejně jako v kraji Zlínském, každý čtvrtý starosta. V Karlovarském kraji každý pátý. Nejmenší podíl tohoto zastoupení lze nalézt ve Středočeském kraji a v kraji Vysočina. Příčinou je velký počet obcí – v těchto krajích se nachází asi 30% všech obcí a měst.⁵⁷

---

⁵⁶ BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 224-226

⁵⁷ BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. s. 227-229

5.5 Krajské volby 2008

V roce 2008 bylo v krajských volbách registrováno celkem 192 kandidátních listin a 8 206 kandidátů, což znamená mírný pokles v porovnání s rokem 2004.⁵⁸

U třetích krajských voleb v České republice byla zaznamenána zatím nejvyšší volební účast, a to 40,3 %. Druhou výraznou událostí, jíž se tyto volby vyznačovaly, bylo suverénní vítězství ČSSD. Ta zvítězila ve všech 13 krajích ČR a zajistila si tím zisk 280 mandátů. Na druhém místě skončila s celkovými 180 mandáty ODS. Následovala KSČM (114 mandátů) a KDU-ČSL (56 mandátů).⁵⁹

5.5.1 Kandidáti dle politické příslušnosti v Karlovarském kraji

V době konání voleb 17. – 18. 10. 2008 bylo na kandidátních listinách v Karlovarském kraji zapsáno celkem 472 kandidátů. Největší zastoupení zaznamenali opět kandidáti bez politické příslušnosti, jichž bylo 208.⁶⁰

Tabulka 11: Kandidáti do krajského zastupitelstva v Karlovarském kraji 2008

Politická strana, politické hnutí		Počet kandidátů	
číslo	název	celkem	v %
99	Bez politické příslušnosti	208	44,07
7	Česká strana sociálně demokratická	49	10,38
53	Občanská demokratická strana	49	10,38
5	Strana zelených	44	9,32
47	Komunistická strana Čech a Moravy	39	8,26
1	Křesťan.a demokrat.unie-Českosl.strana lidová	19	4,03
102	Unie svobody - Demokratická unie	16	3,39
155	SDŽ - Strana důstojného života	15	3,18
701	Doktoři (za uzdravení společnosti)	7	1,48
129	SNK Evropští demokraté	6	1,27
153	Dělnická strana	6	1,27
112	Hnutí NEZÁVISLÝCH ZA HARMONICKÝ ROZVOJ OBCÍ A MĚST	5	1,06
172	NEZÁVISLÍ DEMOKRATÉ	3	0,64
702	"ALTERNATIVA PRO KRAJ"	3	0,64
98	Volte Pravý Blok - www.cibulka.net	2	0,42
11	Sdružení pro republiku-Republikán.strana Českosl.	1	0,21

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kz2008/kz123?xjazyk=CZ&xdatum=20081017&xkraj=4&xstrana=0&xv=1>

⁵⁸ EIBL, O. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009.

⁵⁹ HEJTMÁNEK, Jan. *INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST. Volební historie krajů část I*. [online]. 2016 [cit. 2017-03-31].

⁶⁰ ČSÚ. *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 17. 10. – 18. 10. 2008: Kandidáti dle politické příslušnosti* [online]. In: . [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/kz2008/kz123?xjazyk=CZ&xdatum=20081017&xkraj=4&xstrana=0&xv=1>

5.5.2 Výsledky hlasování v Karlovarském kraji

V roce 2008 se volební účast v krajských volbách v Karlovarském kraji vyšplhala na hodnotu 35 %, což sice je hodnota zaostávající celkem výrazně za celorepublikovým průměrem, zároveň však znamená zvýšení volební účasti o 10 % oproti předchozím volbám.

Jak již bylo naznačeno v úvodu kapitoly, volby v roce 2008 se staly triumfem ČSSD. V Karlovarském kraji zvítězila strana celkovým počtem 31,39 % a zajistila si tak 16 mandátů. S velkým odstupem za ČSSD skončila na druhém místě ODS s 18,08 % hlasů. Těsně za ní se potom umístila KSČM se 17,45 %. Pětiprocentní hranici překročily dále strany Doktoři (za uzdravení společnosti) a ALTERNATIVA PRO KRAJ (dále jen ALT.).

Tabulka 12: Výsledky hlasování v Karlovarském kraji 2008

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kz2008/kz21?xjazyk=CZ&xdatum=20081017&xkraj=4>

Kandidátní listina		Platné hlasy	
číslo	název	celkem	v %
1	Komunistická str.Čech a Moravy	14 443	17,45
18	Strana zelených	2 185	2,64
25	Doktoři (za uzdravení společ.)	7 918	9,56
32	Strana zdravého rozumu	370	0,44
33	Sdruž.pro rep.-Republ.str.Čsl.	155	0,18
37	SDŽ-Strana důstojného života	767	0,92
38	Unie svobody-Demokratická unie	985	1,19

Kandidátní listina		Platné hlasy	
číslo	název	celkem	v %
42	Volte Pr.Blok-www.cibulka.net	819	0,98
47	Občanská demokratická strana	14 967	18,08
48	Česká str.sociálně demokrat.	25 977	31,39
49	"ALTERNATIVA PRO KRAJ"	8 228	9,94
53	Děln.str.-zrušení popl.ve zdr.	1 019	1,23
55	Koalice pro Karlovarský kraj	4 909	5,93

5.5.3 Přehled zisku mandátů a vznik nové krajské koalice

Jak již bylo řečeno, ve třetích krajských volbách získala nejvíce mandátů vítězná ČSSD. Její povolební vyjednávání s ostatními stranami, jež překročily pětiprocentní volební klauzuli, však bylo poněkud komplikované. ODS a KKK odmítly spolupráci s komunisty. Alternativa pro Karlovarský kraj zase odmítala spolupracovat jak s ODS, tak s ČSSD. Doktoři se odmítavě postavili k případné kooperaci s ODS.⁶¹

Již v období před samotnými volbami prorokovali někteří budoucí komplikace při sestavování vládnoucí koalice. Jak prohlásil například ředitel Sokolovské uhelné František Štěpánek v rozhovoru pro Karlovarský Deník, „...bude podstatně složitější povolební vyjednávání než v minulých dvou volebních obdobích. Bude hodně záležet na šikovnosti

⁶¹ EIBL, O. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009.

vyjednávacích týmů.“ V úvahu připadaly 3 základní možnosti. První z nich by bylo pokračování spolupráce ČSSD s ODS. Druhou možností koalice ČSSD s KSČM, kterou již před volbami nevyklučoval předseda Jiří Paroubek. Jako třetí varianta připadala v úvahu koalice ČSSD s Doktory a KKK. (Jaké jsou možnosti krajské koalice? Zahradníček, 2008)⁶²

Výsledkem vyjednávání bylo nakonec uzavření koaliční dohody mezi ČSSD, KSČM a Doktory. I když případná koalice ČSSD a KSČM by měla i bez strany Doktoři v krajském zastupitelstvu většinu jednoho hlasu. Hejtnanem kraje byl zvolen Josef Novotný z řad ČSSD. Výsledné složení zastupitelstva Karlovarského kraje pro roky 2008 – 2012 lze vidět v Tabulce č. 13. Zvýrazněny jsou strany, jež vytvořily krajskou radu.

Tabulka 13: Složení zastupitelstva Karlovarského kraje 2008

KSČM	ČSSD	"ALTERNATIVA PRO KRAJ"	ODS	Celkem
8	16	5	9	45
		Doktoři (za uzdravení společnosti)		
		4		
		Koalice pro Karlovarský kraj		
		3		

Zdroj: EIBL, O. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009., s. 136

Výslednou levostředovou radu lze díky zastoupení Doktorů označit za ideově propojenou nadměrnou koalici.⁶³

5.5.4 Starostové v krajských volbách

V roce 2004 sice vzrostl podíl kandidujících starostů na 10%, ale na rozdíl od roku 2000 nominaci starostů ve velké míře reflektovaly i ostatní politické strany. V roce 2008 lze opět pozorovat návrat kandidátních listin postavených zcela na kandidatuře starostů. Každý desátý kandidát v tomto roce byl starostou nebo primátorem v jedné z obcí či městské části. V souhrnu bylo nominováno 855 kandidátů, kteří uvedli funkci starosty. Nejvíce starostů nominovala ODS - celkem 160, na druhém místě KDU-ČSL s 89 nominovanými starosty, 87 starostů bylo na kandidátkách ČSSD a 45 za KSČM. V případě

⁶² ZAHRADNÍČEK, Petr. KARLOVARSKÝ DENÍK. CZ. *Jaké jsou možnosti krajské koalice?: Jaké jsou možnosti krajské koalice?* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: http://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/kvk-moznosti-krajske-koalice-20081019.html

⁶³ EIBL, O. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009. s. 136

ODS se jednalo o nárůst o 19, u ČSSD a KSČM naopak o mírný pokles. Nárůst u ODS je možno vysvětlit úspěchem strany v komunálních volbách, které se konaly v roce 2006.

Opětovný trend časté nominace starostů se projevil i ve sledovaném Karlovarském kraji. Počet navržených starostů zde v roce 2008 dosáhl hodnoty 32, což činilo 24,2% podíl na celkovém počtu. Z podrobnější analýzy vyplývá, že celkem na 7 ze 13 kandidátních listin kandidoval alespoň 1 starosta. V souhrnu lze tuto bilanci označit za vysoce koncentrovanou. Podíl starostů zvolených do zastupitelstva kraje je však ve srovnání s ostatními kraji podprůměrný. Celkem v roce 2008 činil 11%, zatímco průměr dosáhl za ČR hodnoty 19%. Vůbec největším podílem starostů ve zvoleném zastupitelstvu disponoval Středočeský kraj, kde tento podíl dosáhl 34%. Nejmenšího podílu dosáhl právě Karlovarský kraj spolu s Ústeckým a Královéhradeckým krajem - již zmíněných 11%.⁶⁴

5.5.5 Úspěch ČSSD v krajských volbách 2008

V krajských volbách 2008 byly z celkových 60 zúčastněných politických stran a hnutí úspěšné především strany zastoupené v parlamentu ČR. Mnohé naznačovaly již předvolební průzkumy, které na celostátní úrovni favorizovaly opoziční strany. Drtivou porážku vládních stran, ke které došlo, však předpovídal málokdo. Měsíc před uskutečněním voleb byl proveden průzkum stranických preferencí voličů přímo vztažený ke krajským volbám. ČSSD a ODS v něm dosáhly stejných preferencí. Z dlouhodobého pohledu však byly za favority označovány opoziční strany, především ČSSD.

Vítězství sociálních demokratů velkou měrou napomohla jejich předvolební strategie – komunikace s voliči, atakování vládních stran, konkrétní a číslly podpořená argumentace proti těmto stranám, poukazování na selhání vládní koalice. Tento dialog mezi ČSSD a voliči byl v protikladu s neschopností vlády vysvětlovat prováděné reformní kroky. K této situaci nabízeli sociální demokraté voličům alternativu.⁶⁵

Všeobecně známá je strategie, kterou zvolili tehdejší šéf sociálních demokratů Jiří Paroubek spolu se stínovým ministrem zdravotnictví Davidem Rathem. Ti se místo regionálních témat zaměřili v předvolební kampani na celorepublikovou otázku regulačních poplatků ve zdravotnictví a slíbili jejich zrušení. Ve výsledku dokázali ve

---

⁶⁴ EIBL, O. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009. s. 51-53

⁶⁵ EIBL, O. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009. s. 67

volbách na svou stranu získat voliče ve všech volebních krajích. Pro tehdejší rozhodnutí voličů se používá označení oranžové tsunami.⁶⁶

Výše uvedená fakta se sice týkají hlavně národní parlamentní úrovně, nicméně všudypřítomná kritika vlády a nabídka alternativy měla logicky dopad na všechny úrovně politiky. V důsledku se promítla i na úrovně, na kterých dosud občané nutně neměli problém s fungováním úřadů či lokálním vládnutím. Situace, kdy voliči v podstatě nemuseli být nespokojeni s krajskými radami a přesto radikálně změnili jejich složení, se naplno projevila právě v krajských volbách v říjnu 2008. Tuto tezi dokládá například průzkum Centra pro výzkum veřejného mínění ze září téhož roku. Z toho vyplývá, že více než třetina občanů byla s činností rady spokojená, téměř 40% respondentů pak uvedlo, že neví, jak na otázku odpovědět, což svědčí o nedostatečné informovanosti s činností a pravomocemi krajských rad či zastupitelstev. Mohl to být také faktor, který v dané situaci mohl nahrávat některým stranám. Paradoxní je také fakt, že především voliči ODS byli těmi, kteří byli s činností krajské rady nejvíce spokojeni. Lze tedy říci, že na krajské úrovni nebylo dominantní postavení ČSSD tak výrazné a značná část voličů byla s vývojem situace v krajích víceméně spokojená.

Výsledky krajských voleb však hovoří jinak – sociální demokraté zvítězili ve všech 13 krajích a v porovnání s volbami v roce 2004 pro sebe dokázali troj- až čtyřnásobek voličů. I přes velký úspěch však ČSSD disponovala velkou voličskou rezervou, jelikož ani v jednom z krajů neoslovila takový počet voličů, jako v parlamentních volbách, jež proběhly o dva roky dříve.

Při porovnání zisků ODS z krajských voleb v roce 2004 a 2008 lze konstatovat, že propad v podpoře není tak propastný. V určitých krajích je dokonce úroveň voličské podpory stejná. K výraznému poklesu podpory (asi o 20 –40 %) došlo pouze ve čtyřech krajích - Karlovarském, Ústeckém, Libereckém a Královéhradeckém. Ve výsledku však byly krajské volby v roce 2008 pro ODS poměrně velkým zklamáním, neboť se nedokázala ani přiblížit volebnímu zisku, kterého dosáhla ve sněmovních volbách v roce 2006.

---

⁶⁶ ČT24. *Proč Češi nevolili?* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1931516-proc-cesi-nevolili-postradali-velky-politicky-stret-krajum-navic-nerozumi>

Volby byly velkým neúspěchem také pro Stranu zelených. Těm výsledky nedokázaly zajistit zisk ani jediného mandátu v krajských zastupitelstvech.

Komunistická strana získala napříč kraji různou podporu, většinou však byla schopna obsadit třetí pozici.⁶⁷

5.6 Krajské volby 2012

Volby konané ve dnech 12. – 13. 10. 2012 přinesly oproti volbám předchozím rozmanitější výsledky. Volební účast byla tentokrát průměrná – 36,89 %. Celorepublikovým vítězem se stala opět ČSSD, i když nezopakovala jednoznačné vítězství z roku 2008. Zvítězila celkem v 9 krajích a zajistila si tím 205 mandátů. Výrazným způsobem posílili komunisté, kteří získali 182 mandátů a stali se vítězi v Karlovarském a Ústeckém kraji. ODS se tentokrát umístila na třetím místě s celkovým počtem 102 mandátů, nicméně vítězství se jí podařilo dosáhnout pouze v Plzeňském kraji. Nezanedbatelný počet hlasů se podařilo získat také novému subjektu na poli krajských voleb – straně TOP 09 v koalici se Starosty a nezávislími (dále jen STAN) a také KDU-ČSL.⁶⁸

5.6.1 Kandidáti dle politické příslušnosti v Karlovarském kraji

V roce 2012 bylo na kandidátních listinách v Karlovarském kraji zapsáno celkem 700 kandidátů, což bylo zatím nejvíce v historii místních krajských voleb. Největší zastoupení měli již tradičně kandidáti bez politické příslušnosti, jichž bylo celkem 301. S počtem kandidátů pohybujícím se v rozmezí 45 – 50 následovali ČSSD, Národní socialisté a Strana Práv Občanů ZEMANOVCI. Na soupisce kandidátů se v krajských volbách v Karlovarském kraji poprvé objevují Věci veřejné, výše zmíněná TOP 09 + STAN, nebo například SUVERENITA – Blok Jany Bobošíkové.⁶⁹

---

⁶⁷ EIBL, O. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009. s. 69

⁶⁸ HEJTMÁNEK, Jan. INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST. *Volební historie krajů část I*. [online]. 2016 [cit. 2017-03-31].

⁶⁹ ČSÚ. *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 12. 10. – 13. 10. 2012: Kandidáti dle politické příslušnosti* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/kz2012/kz123?xjazyk=CZ&xdatum=20121012&xkraj=4&xstrana=0&xv=1>

5.6.2 Výsledky hlasování v Karlovarském kraji

V roce 2012 byla zaznamenána volební účast 31,57 %, což je mírně nadprůměrná hodnota, nicméně stále nižší, než činil celorepublikový průměr – 36,89%. V těchto volbách vůbec poprvé zvítězila v Karlovarském kraji KSČM, i když pouze o 0,25% hlasů před druhou ČSSD. Pětiprocentní uzavírací klauzuli překročily dále strany a hnutí: TOP 09 + STAN, ALTERNATIVA, Hnutí za harmonický rozvoj obcí a měst (HHR) a ODS.⁷⁰

Tabulka 14: Výsledky hlasování v Karlovarském kraji 2012

Kandidátní listina		Platné hlasy	
číslo	název	celkem	v %
7	Volte Pr.Blok www.cibulka.net	857	1,18
8	Strana Práv Občanů ZEMANOVCÍ	2 045	2,83
15	KOALICE PRO KARLOVARSKÝ KRAJ	3 364	4,66
16	Strana soukromníků ČR	497	0,68
17	TOP 09 a Starostové pro KVK	5 326	7,38
22	Nár.socialisté-levice 21.stol.	1 480	2,05
30	Věci veřejné	494	0,68
43	Komunistická str.Čech a Moravy	16 580	22,98

Kandidátní listina		Platné hlasy	
číslo	název	celkem	v %
50	ALTERNATIVA	4 837	6,70
53	DSSS-STOP NEPŘÍZPŮSOBIVÝM!	2 410	3,34
57	Suver.-Strana zdravého rozumu	689	0,95
60	Česká str.sociálně demokrat.	16 402	22,73
63	HN.ZA HARM.ROZVOJ OBCÍ A MĚST	6 558	9,09
70	Občanská demokratická strana	7 062	9,79
77	Strana svobodných občanů	1 766	2,44
93	Česká pirátská strana	1 763	2,44

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kz2012/kz21?xjazyk=CZ&xdatum=20121012&xkraj=4>

5.6.3 Přehled zisku mandátů a vznik krajské koalice

Po zveřejnění výsledků voleb se ČSSD snažila vyjednat podporu pravice pro svoji menšinovou radu. Tato snaha byla nicméně zamítnuta jak ze strany pravice, tak ze strany KSČM. Ta naopak vznesla požadavek na přímý podíl na vládnutí v kraji. Konkrétně požadovali komunisté v devítičlenné radě 5 křesel. Ve výsledku přistoupili na kompromis v podobě jednoho klouzavého mandátu. Toto řešení tedy zaručilo komunistům 5 a sociálním demokratům 4 místa v radě s dodatkem, že poměr sil v radě se v polovině funkčního období otočí ve prospěch ČSSD. Takové uspořádání odpovídá minimální vítězné koalici s nejmenším počtem členů, která je ideově propojená.

Jediná opoziční strana, jež se účastnila hlasování o volbě členů rady, byla jen ALTERNATIVA. Ta však s účastí KSČM v radě nesouhlasila a zastupitelé ostatních stran na protest opustili sál.

⁷⁰ ČSÚ. *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 12. 10. – 13. 10. 2012: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/kz2012/kz21?xjazyk=CZ&xdatum=20121012&xkraj=4>

Post hejtmána přenechala vítězná KSČM sociálním demokratům. Ve funkci tudíž zůstal Josef Novotný. Komunisté zase získali místo prvního náměstka hejtmána a také náměstka pro oblast školství. Oblast kultury, životního prostředí a majetku kraje dostali na starost další tři členové krajské rady, jež byli nominováni KSČM. U poslední uvedené funkce byl ustaven klouzavý charakter – to znamená, že v polovině funkčního období připadne sociálním demokratům. ČSSD prozatím získala zbývající tři funkce náměstků a také jednoho člena rady pro lázeňství, cestovní ruch, investice, granty a management projektů.⁷¹

Výsledné složení krajského zastupitelstva Tabulka č. 13. Zvýrazněny jsou strany se zastoupením v radě.

Tabulka 15: Složení zastupitelstva Karlovarského kraje 2012

KSČM	ČSSD	Hnutí nezávislých za harmonický rozvoj obcí a měst	TOP 09 a Starostové pro KVK	ODS	Celkem
14	13	5	4	5	45
		ALTERNATIVA			
		4			

Zdroj: BALÍK, S. *Krajské volby 2012*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2013., s. 220

Je nutno dodat, že během volebního období se koalice rozpadla a nová koaliční smlouva byla uzavřena mezi subjekty mimo vítěznou KSČM.⁷²

5.6.4 Nejúspěšnější kandidáti na listinách jednotlivých stran

O faktu, že voliči se často při krajských volbách ztotožňují s konkrétními osobnostmi, jimž dávají preferenční hlasy, bylo již hovořeno v kapitole o krajských volbách z roku 2004. Následující část je věnována úspěšným kandidátům krajských voleb 2012. Jako kritérium pro výběr těchto kandidátů je zvoleno 5% preferenčních hlasů (vztažených k zisku strany), jež jsou podmínkou pro přednostní zisk mandátu. Takovou hranici překročilo celkem 255 kandidátů, jež nejčastěji pocházeli z kategorie ostatních stran, popřípadě z prvního místa na kandidátce. Z těchto kandidátů jich bylo 68 zapsáno na prvním místě kandidátky. Celkem 24 kandidátů se pak i přes zisk dostatečného počtu

⁷¹ BALÍK, S. *Krajské volby 2012*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2013. s. 220-221

⁷² HEJTMÁNEK, Jan. INSTITUT PRO POLITIKU A SPOLEČNOST. *Volební historie krajů část I*. [online]. 2016 [cit. 2017-03-31].

preferenčních hlasů nestalo členy zastupitelstva. Důvodem byla přítomnost většího počtu takových kandidátů na kandidátní listině, kteří byli úspěšnější.

Vůbec nejúspěšnějším kandidátem byl v těchto volbách lídr kandidátky ODS v Plzeňském kraji Jiří Pospíšil, bývalý ministr spravedlnosti. Ten nasbíral celkem 42% preferenčních hlasů. U voličů svých stran byli velice populární rovněž lídři KDU-ČSL v Jihomoravském kraji (S. Juránek) a ve Zlínském kraji (J. Čunek), jež označila asi třetina voličů. V ostatních stranách získali nejúspěšnější kandidáti přibližně čtvrtinu hlasů. Pouze v případě komunistů nepřesáhl žádný kandidát hranici 20% hlasů.

V Tabulce č. 16 níže jsou uvedeny výsledky kandidátů, jež získali více než 10% preferenčních hlasů:

Tabulka 16: Nejúspěšnější kandidáti stran v krajských volbách 2012

ODS	%	KDU-ČSL	%	Ostatní	%
Pospíšil	41,89	Juránek	36,35	Koratář	28,21
Jirsa	19,8	Čunek	32,12	Janáčková	24,67
Záleská	19,2	Línek	23,57	Půta	23,61
Lukáš	17,82	Jurečka	19,26	Kocumová	20,41
Šindelář	15,25	Kaňkovský	17,97	Kotek	20,34
Nwelati	13,36	Bělobrádek	17,87	Čuba	18,75
Vystrčil	13,14	Demer	15,96	Rabas	18,11
Sventek	12,91	Fink	15,88	Blažek	16,4
Raška	12,84	Curylo	14,31	Plevný	16,2
Bartoňová	12,13	Hovorka	14,17	Dernerová	13,31
Baxa	11,73	Dvořák	13,84	Zelenka	13,24
Tupec	11,19	Slavotínek	12,74	Pokorný	13,14
Kosatík	10,87	Carbol	12,55	Berdychová	12,5
		Uchytíl	12,02	Heřman	12,37
		Horák	11,35	Hora	12,06
		John	11,26	Černá	11,88
ČSSD	%	TOP 09	%	Nečas	11,3
Zimola	25,08	Fazdík	25,87	Canov	10,98
Hašek	21,39	Kulhánek	21,98	Kinský	10,74
Běhounek	20,54	Horník	21,77	Zoser	10,7
Mišák	19,96	Zedník	19,64	Fišer	10,67
Novotný	17,27	Klsák	15,77	Domšová	10,29
Chovanec	17,06	Cogan	13,04		
Vahňová	15,38	Čížek	12,64	KSCM	%
Antl	14,45	Adámek	11,63	Mackovík	17,85
Kadlecová	11,5	Kašparů	11,56	Borka	11,97
Rozbořil	10,94	Sobotka	10,69		
Franc	10,4	Šarapatka	10,45		

Zdroj: BALÍK, S. *Krajské volby 2012*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2013., s. 168

Z výsledků je patrné, že voliči ČSSD, ODS a KSČM nejčastěji udělili své preferenční hlasy lídrům jednotlivých kandidátek. Naopak voliči KDU-ČSL, TOP 09 a dalších stran se často shodli i na kandidátech, jež byli umístěni níže na kandidátní listině. Z kandidátů, kteří se nenacházeli na prvním místě kandidátní listiny, byl nejúspěšnější a u voličů nejpopulárnější Petr Kulhánek na kandidátce TOP 09 v Karlovarském kraji.⁷³

5.6.5 Příčiny úspěšnosti jednotlivých kandidátů

Po prvotním popisu výsledků preferenčního hlasování logicky přichází otázka, z čeho pramení podpora jednotlivých kandidátů. Existuje mnoho teoreticky možných strategií a postupů pro výběr preferovaných kandidátů. Některé z těchto teorií považuje za rozhodující motiv „známost“, jež podle nich určuje výši podpory kandidáta. Podle povolebního výzkumu, který by v ČR proveden v roce 2006 po volbách do Poslanecké sněmovny, byla veřejná známost pro voliče nejdůležitější charakteristikou kandidáta, jak uvedlo 61,7 % dotázaných. Indikátorem známosti kandidáta může být například jeho úspěšnost v předchozích volbách do zastupitelstva kraje. V první řadě jde o kandidáty, jež byli už jednou zvoleni, což mohlo být způsobeno jejich oblíbeností u voličů. Druhou možností je zviditelnění se v rámci činnosti zastupitelstva.

Z výzkumů dále vyplývá, že možnost zisku preferenčních hlasů úzce souvisí s pozicí na kandidátní listině. Kandidáti, kteří jsou uvedeni na předních místech, jsou pro voliče viditelnější a zároveň jde o silné kandidáty, kteří jdou většinou lídry okresních organizací. Tito kandidáti tedy mohou být zvoleni buď z tohoto důvodu, nebo také v situaci, kdy volič uděluje své preference náhodně. Příkladem mohou být tzv. oslí hlasy, kdy se volič rozhodne prostě označit kandidáty, jež jsou nejvíce „po ruce“, tedy většinou kandidáty shora listiny.

Více než polovina voličů se při udělování preferenčních hlasů nejvíce zajímala o vzdělání kandidáta (55% voličů), a také o jeho profesi (53 %). Co se týče vzdělání, základní informaci o této proměnné mohou voliči nalézt v podobě titulu před anebo za jménem kandidáta. O tom, že tato proměnná má vliv při udělování preferenčních hlasů, hovoří například studie Lyonse a Linka. Ti rozdělili kandidáty do čtyř kategorií podle získaných titulů. Ze studie vyplývá, že největší zastoupení má většinou kategorie bez

---

⁷³ BALÍK, S. *Krajské volby 2012*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2013. s. 167

uvedeného titulu kandidátů. Tito kandidáti obdrželi v průměru nejmenší podíl preferenčních hlasů. Naopak nejvíce jich získali kandidáti s titulem doktora, docenta či profesora, zároveň je vhodné poznamenat, že na listinách se jich vyskytuje podstatně méně než kandidátů bez vyššího vzdělání. U jednotlivých stran lze pozorovat jisté výrazné rozdíly, a to jak v četnosti jednotlivých kategorií, tak také v míře podpory jednotlivých skupin. Zatímco na kandidátních listinách ČSSD, ODS, KDU-ČSL a TOP 09 jsou zastoupeny především osoby s úplným vysokoškolským vzděláním, u KSČM a ostatních stran jsou přítomni více kandidáti bez uvedeného vzdělání. V případě komunistů je tato převaha výrazná, ale je na druhé straně kompenzována nejvyšším počtem kandidátů s vyšším než magisterským vzděláním (je však nutno říci, že velká část z nich disponuje titulem RSDr. – doktor sociálně politických nauk, jež byl udělován pouze v období komunistického režimu v Československu). V případě vzdělání je ovšem porušena posloupnost, neplatí zde, že s vyšším vzděláním by rostl podíl preferenčních hlasů. V případě KSČM získávají více preferenčních hlasů kandidáti s vyšším odborným vzděláním, než ti s vysokoškolským. U ODS, ČSSD a KDU-ČSL jsou zase kandidáti bez uvedených titulů stejně úspěšní, jako kandidáti s vyšším odborným vzděláním.

Co se týče profesního zařazení kandidátů, průzkumy ukazují, že úspěšní jsou často kandidáti, jež jako své povolání uvedli politickou funkci. Tato skupina získává u voličů nejvíce preferencí u téměř všech stran. Výjimkou je TOP 09, kde je však pravděpodobně důvodem fakt, že se zde vyskytuje mimořádně vysoký podíl takovýchto kandidátů a kde vyšší průměrný podíl hlasů získali lékaři. Lékaři patří mezi nejvíce preferované kandidáty také u ČSSD, KSČM a KDU-ČSL.

Jako další významný faktor byla uváděna také osobní znalost kandidáta (43,4 %) a místo bydliště (39,6 %). Naopak méně významnými charakteristikami byli pro voliče věk a pohlaví kandidáta (20% a 12,5 %). Dále však může preference voličů ovlivňovat celá řada jiných důvodů, ať už jsou si jich vědomi nebo ne. Jedná se například o charisma kandidáta, jeho vzhled, osobní historii a jakékoliv další podněty.⁷⁴

---

⁷⁴ BALÍK, S. *Krajské volby 2012*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2013. s. 169-170

5.7 Krajské volby 2016

Krajské volby pro rok 2016 byly prezidentem republiky vyhlášeny na dny 7. a 8. října. Počtem voličů se tyto krajské volby zařadily přesně doprostřed mezi všechny dosud konané, volební účast byla 34,57 %. Největší úspěch v tomto roce zaznamenalo hnutí ANO 2011, které se účastnilo krajských voleb vůbec poprvé a zaznamenalo vítězství celkem v 9 krajích ČR. Druhá ČSSD dokázala zvítězit ve dvou krajích – Jihočeském a v kraji Vysočina. V Libereckém kraji tentokrát zvítězilo regionální politické hnutí Starostové pro Liberecký kraj. A ve Zlínském kraji tentokrát bodovala KDU-ČSL.⁷⁵

5.7.1 Kandidáti dle politické příslušnosti v Karlovarském kraji

V roce 2016 bylo na kandidátních listinách v Karlovarském kraji registrováno zatím rekordních 867 kandidátů. Vzrostl také počet subjektů, jež se voleb účastnily. Největší zastoupení měli opět kandidáti bez politické příslušnosti, jichž bylo celkem 455. Další zastoupení je patrné z Tabulky č. 17.

Tabulka 17: Kandidáti do krajského zastupitelstva v Karlovarském kraji 2016

číslo	Politická strana, politické hnutí název	Počet kandidátů celkem	v %
99	Bez politické příslušnosti	455	52,48
7	Česká strana sociálně demokratická	45	5,19
768	ANO 2011	45	5,19
47	Komunistická strana Čech a Moravy	38	4,38
53	Občanská demokratická strana	38	4,38
156	Dělnická strana sociální spravedlnosti	31	3,58
724	Strana Práv Občanů	26	3,00
5	Strana zelených	22	2,54
720	Česká pirátská strana	21	2,42
79	Národní demokracie	15	1,73
112	HNUTÍ NEZÁVISLÝCH ZA HARMONICKÝ ROZVOJ OBCÍ A MĚST	15	1,73
166	STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ	15	1,73
716	Strana soukromníků České republiky	14	1,61
1114	Svoboda a přímá demokracie - Tomio Okamura (SPD)	14	1,61
721	TOP 09	12	1,38
1	Křesťan.a demokrat.unie-Českosl.strana lidová	10	1,15
714	Strana svobodných občanů	10	1,15
785	PRO Zdraví a Sport	9	1,04
792	Úsvit - Národní Koalice	8	0,92
1129	Sdružení nezávislých kandidátů 1	5	0,58
182	Karlovarská občanská alternativa	4	0,46
743	Hnutí O co jim jde?!	4	0,46
1118	VOK - Volba pro Karlovarský kraj	4	0,46
702	ALTERNATIVA	3	0,35
137	Strana zdravého rozumu - ne ilegální imigraci	1	0,12
718	OBČANÉ.CZ	1	0,12
772	HOZK	1	0,12
1125	Sdružení pro republiku-Republ.str.Českosl.M.Sládka	1	0,12

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kz2016/kz123?xjazyk=CZ&xdatum=20161007&xkraj=4&xstrana=0&xv=1>

⁷⁵ ČSÚ. *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 7. 10. – 8. 10. 2016: Kandidáti dle politické příslušnosti* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://volby.cz/pls/kz2016/kz123?xjazyk=CZ&xdatum=20161007&xkraj=4&xstrana=0&xv=1>

5.7.2 Výsledky hlasování v Karlovarském kraji

V roce 2016 dosáhla volební účast v Karlovarském kraji 30,23%, což sice není nejmenší zaznamenaná hodnota, nicméně opět nižší, než činí celorepublikový průměr. V těchto volbách zvítězilo, stejně jako ve většině krajů, hnutí ANO 2011, a to poměrně suverénním výsledkem – ziskem téměř 23% před druhou ČSSD, která dokázala získat pouze 13,91% hlasů. Na třetí příčku byl odsunut vítěz předešlých voleb KSČM, která dokázala tentokrát získat pouze 11,5%, což znamená pokles hlasů na polovinu oproti roku 2012. Dobré umístění si naopak dokázala vydobýt STAN (s podporou KOA, KDU-ČSL a TOP 09) – celkem 10,09% hlasů. Pětiprocentní hranici překročily dále strany a hnutí: ODS, HHR, koalice SPD a SPO a poprvé také Česká pirátská strana.⁷⁶

Tabulka 18: Výsledky hlasování v Karlovarském kraji 2016

Kandidátní listina		Platné hlasy	
číslo	název	celkem	v %
1	Volte Pr.Blok www.cibulka.net	137	0,19
2	Občanská demokratická strana	5 328	7,59
5	Sdružení nezávis. kandidátů 1	2 135	3,04
12	Česká str.sociálně demokrat.	9 761	13,91
14	ALTERNATIVA	1 965	2,80
27	VOK-Volba pro Karlovarský kraj	2 518	3,58
30	ANO 2011	16 078	22,91
33	ÚSVIT-NK s Blok. proti islam.	717	1,02
37	Komunistická str.Čech a Moravy	8 072	11,50
41	Národní demokracie	180	0,25

Kandidátní listina		Platné hlasy	
číslo	název	celkem	v %
52	Svobodní a Soukromníci	868	1,23
54	DSSS-NE imigr.nepřízp.dikt.EU!	1 022	1,45
57	Strana zelených	867	1,23
63	STAN s podp.KOA,KDU-ČSL, TOP09	7 082	10,09
64	HN.ZA HARM.ROZVOJ OBCÍ A MĚST	4 492	6,40
67	NE ILEG.IMIGRACI-PEN.PRO LIDI	288	0,41
70	SPR-RSČ M.Sládka,Patrioti,HOZK	95	0,13
78	Koalice SPD a SPO	3 877	5,52
80	PRO Zdraví a Sport	838	1,19
82	Česká pirátská strana	3 835	5,46

Zdroj: <http://volby.cz/pls/kz2016/kz21?xjazyk=CZ&xdatum=20161007&xkraj=4>

5.7.3 Zisk jednotlivých mandátů

Jak vyplývá z výsledků voleb, nárok na největší počet mandátů mělo po volbách hnutí ANO 2011, kterému nakonec připadlo 13 mandátů. 8 mandátů získala ČSSD, komunisté tentokrát 6. STAN si výsledkem zajistila 5 mandátů, ODS pouze 4. Po třech mandátech pak získaly zbývající strany, jež překonaly pětiprocentní hranici – HHR, Koalice SPD a SPO a Česká pirátská strana.⁷⁷

⁷⁶ ČSÚ. *Volby do zastupitelstev krajů konané dne 7. 10. – 8. 10. 2016: Výsledky voleb do zastupitelstev krajů* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z:

<http://volby.cz/pls/kz2016/kz21?xjazyk=CZ&xdatum=20161007&xkraj=4>

⁷⁷ *Zápis o výsledku voleb do zastupitelstva kraje* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://www.kr-karlovarsky.cz/krajsky-urad/deska/Stranky/volby.aspx>

5.7.4 Vznik krajské koalice

Karlovarský kraj byl po ukončení krajských voleb 2016 až předposledním, kde se zástupci vítězných stran dohodli na finální podobě koalice, jednání byla zdlouhavá a problémová. Pět dní po ukončení voleb potvrdil spolupráci s vítězným ANO první koaličního partnera, a to Česká pirátská strana. ANO se 13 mandáty tedy v tu dobu mohlo počítat s dalšími třemi hlasy, což ale nestačilo na utvoření většinové koalice, za tímto účelem tedy bylo nutné získat nejméně 7 dalších zastupitelů. Podle lídra kandidátky pirátů Josefa Janů by jako další koaliční partneři v úvahu připadali hlavně STAN s 5 mandáty HHR se třemi, popřípadě ODS se čtyřmi. STAN ale v tu dobu ještě nevydalo své oficiální stanovisko. Lídr kandidátky STAN, primátor Karlových Varů Petr Kulhánek (KOA) se zatím vyjádřil v tom smyslu, že v nastalé situaci připadají v úvahu pro STAN varianty spolupráce s ANO, ČSSD, popřípadě i vytvoření široké koalice. Paralelně jednala s ANO o koalici i ČSSD. Její krajský předseda Petr Navrátil oznámenou spolupráci ANO a pirátů nepovažoval za skutečnost, jež by měla pro ČSSD znamenat konec jednání o výsledné podobě koalice.⁷⁸

O čtyři dny později, dne 17. 10. však již bylo jisté, že STAN se dalšího jednání nezúčastní. Zástupci hnutí by totiž preferovali širokou koalici s ČSSD, ale bez ANO. STAN ve svém stanovisku jako hlavní problém označilo to, že jednání s hnutím ANO se spíše než jednání na bázi partnerství podobalo vztahu nadřízenosti a podřízenosti s prvky nátlaku a účelových interpretací určitých skutečností. Jak uvedl lídr kandidátky Petr Kulhánek (KOA) ve společném prohlášení spolu s Jitkou Pokornou (STAN), Olgou Halákovou (KDU-ČSL) a Lukášem Otysem (TOP 09), „*Naše poznatky uvedené v předchozích třech bodech vyvolávají pochybnosti o stylu, principech a stabilitě fungování případné krajské vlády s hnutím ANO,*“. Rozhodnutí STAN bylo pro mnohé překvapením. Podle budoucí hejtmanky Jany Vildumetzové „STAN nerespektuje vítěze voleb, výsledky voleb a vůli voličů, kteří rozhodli, kdo je vítězem voleb. My jsme proti druhému v pořadí

---

⁷⁸ ANO v Karlovarském kraji má prvního partnera, piráty. Na koalici to zatím nestačí. *Parlamentní listy.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/ANO-v-Karlovarskem-kraji-ma-prvniho-partnera-piraty-Na-koalici-to-zatim-nestaci-458068>

dostali o deset procent hlasů více. Navrhli jsme půdorys koalice s důrazem na to, aby tam byli odborníci,“ jak uvedla.⁷⁹

Ani občanští demokraté ale nebyli zpočátku jednotní ohledně koalice s ANO. Část ODS se přikláněla spíše k širší koalici, druhá část měla zase problém s tím, že (tehdy budoucí) hejtmanka získala politickou praxi jako členka ODS.⁸⁰

Nakonec bylo ještě toho dne podepsáno memorandum mezi ANO, ODS, HHR, Českou pirátskou stranou a SPO (Strana práv občanů). Podpisem memoranda se strany zavázaly, že o těsné většině v zastupitelstvu budou dále jednat výhradně mezi sebou.⁸¹

Jednání tedy nakonec vyústila v podpis koaliční smlouvy mezi těmito stranami. Nynější koalice má v zastupitelstvu 24 hlasů z celkových 45. V radě, která má v Karlovarském kraji 9 členů, obsadilo ANO čtyři místa, dvě potom ODS a po jednom radním má Česká pirátská strana, HHR a SPO.⁸²

5.7.5 Dlouhodobě nízká volební účast u krajských voleb

Jak bylo zmíněno v úvodu kapitoly, krajské volby jsou již od svého prvopočátku doprovázeny velmi nízkou volební účastí oproti ostatním volbám na našem území. Nejinak tomu bylo i u krajských voleb 2016. Účast sice nebyla nejnižší v historii konání voleb, hodnota 34,57% ovšem není uspokojivá.

Agentura Median provedla před posledními krajskými volbami několik výzkumů. Jedním z nich je i Předvolební výzkum motivací a struktury voličů, zpracovaný speciálně pro Českou televizi před posledními krajskými volbami. Při výzkumu bylo osloveno minimálně 150 potencionálních voličů z každého kraje (samozřejmě kromě Prahy), celkem odpovědělo 2137 respondentů. Z výsledků například vyplývá, že pouze průměrně 13% občanů dokáže správně vyjmenovat strany vládnoucí ve svém kraji. Třetina občanů o nich

---

⁷⁹ Karlovarská koalice bude mít bez STAN jen těsnou většinu. *EURO* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://www.euro.cz/politika/karlovarska-koalice-bude-mit-bez-stan-jen-tesnou-vetsinu-1310048>

⁸⁰ Karlovarský kraj povede koalice ANO, ODS, nezávislých, Pirátů a SPO. *Lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/karlovarsky-kraj-ma-koalici-z-ano-ods-hnhrm-piratu-a-spo-pih-/zpravy-domov.aspx?c=A161106_163155_ln_domov_ele

⁸¹ Karlovarská koalice bude mít bez STAN jen těsnou většinu. *EURO* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://www.euro.cz/politika/karlovarska-koalice-bude-mit-bez-stan-jen-tesnou-vetsinu-1310048>

⁸² Karlovarský kraj povede koalice ANO, ODS, nezávislých, Pirátů a SPO. *Lidovky.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/karlovarsky-kraj-ma-koalici-z-ano-ods-hnhrm-piratu-a-spo-pih-/zpravy-domov.aspx?c=A161106_163155_ln_domov_ele

sice má jakési podvědomí, nedokáže je však reálně popsat – jejich programy nebo zařazení do vládnoucích koalic. Respondenti, kteří deklarují účast u krajských voleb, strany správně popsala až pětina respondentů. To může být způsobeno tím, že vyšší znalost krajské politiky zvyšuje šanci na aktivní účast při volbách. Mírně vyšší znalost krajské politiky byla zaznamenána u občanů nad 60 let, a u občanů s vysokoškolským vzděláním.

Z průzkumu dále vyplývá, že nejčastějším důvodem pro neúčast na volbách je fakt, že potencionální volič se voleb neúčastní již ze zvyku, o politiku se nezajímá a zároveň by si ani nedokázal vybrat, koho vlastně volit. Potvrzuje se úzká souvislost mezi omezenou informovaností a z ní plynoucí neschopností se rozhodnout, koho volit. Mezi další důvody patří nepřítomnost voliče v místě bydliště v době konání voleb, voliči dále nerozumí pravomocím krajů a nechápou tedy, proč by měli volit, 3% dotázaných zase uvedli, že jejich strana nemá šanci na vstup do zastupitelstva a proto pro ni ani nemá smysl hlasovat, 2% potom jako důvod uvedla, že jejich strana kandiduje v koalici, která se jejich voličům nelíbí.

Při podrobnějším pohledu na faktory, jež výrazně ovlivňují volební rozhodnutí lze konstatovat, že tyto se výrazně liší podle voličů jednotlivých stran. Celostátní činnost strany uvádí jako nadprůměrně důležitý faktor voliči ČSSD, ANO a KSČM. Naopak pro voliče STAN je naopak určující složená osobností na kandidátce a program hnutí v daném kraji. Voliči ANO se jen minimálně zajímali o předvolební kauzy (podezření ze zneužití dotací na Čapí hnízdo, nedostatečně vysvětlená reforma policie). Pro voliče ČSSD je oproti dalším stranám úplně nejdůležitější politika strany v daném kraji (až pro 59% voličů strany). To by mohlo vysvětlovat propad strany v regionálním vedení (Předvolební výzkum Median, 2016).⁸³

Podle ostatních odborníků a jejich průzkumů mohla zase za nízkou volební účastí u posledních krajských voleb být relativně poklidná kampaň. Podle politologa Tomáše Lebedy z Palackého univerzity chyběl ostrý střet vlády a opozice. A to hlavně z toho

---

⁸³ MEDIAN. *Krajské volby 2016: Předvolební výzkum motivací a struktury voličů* [online]. [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: http://www.median.eu/cs/wp-content/uploads/2016/10/MEDIAN_Krajske_volby2016_Motivace_a_struktura_volicu_v21.pdf

důvodu, že hlavními konkurenty se stala obhajující ČSSD a její vládní partner, hnutí ANO. Poukazuje přitom například na vyhocené volby v roce 2008, kdy zdravotnická kampaň ČSSD přivedla k volebním urnám přes 40 % voličů, nejvíce v historii krajských hlasování.

Podle odborníků poškodila nízká volební účast především hnutí ANO. Výzkum agentury Median ukazuje, že lidé, kteří nepřišli k volbám, by ve 26 % volili právě ANO. Podle sociologa Prokopa zase nízká volební účast poškodila strany TOP 09 a Piráty. Každou z nich by podle průzkumu volilo v případě účasti 10 % voličů.⁸⁴

5.8 Výsledky a diskuse

Jak vyplývá z analýz krajských voleb v jednotlivých letech, vítězové voleb se ve většině případů shodovali s celorepublikovým vítězem, vyjma malé odchylky v roce 2012. Co se týče politických stran a hnutí, jež se těchto voleb účastnily, největší zastoupení měli každoročně kandidáti Bez politické příslušnosti, následované tradičními parlamentními stranami – ČSSD, ODS, KSČM, KDU-ČSL. V pozdějších letech se voleb zúčastnily také nově založené strany a hnutí jako TOP 09, STAN, Věci veřejné či Česká pirátská strana. Dále bylo možno na kandidátních listinách najít strany regionální, například Koalici pro Karlovarský kraj, nebo Hnutí za harmonický rozvoj obcí a měst.

V prvních volbách v Karlovarském kraji v roce 2000 uspěla, stejně jako na většině území České republiky, ODS. Druhá KSČM se při vyjednávání o koalici pochopitelně z ideových důvodů přesunula do role opozice. I přes možnost utvořit koalici se Čtyřkoalicí nedošlo mezi ní a ODS ke shodě, a tak a roli koaličního partnera zastala ČSSD, která ve volbách skončila až na čtvrtém místě. Spojení ODS a ČSSD (jež možná v atmosféře po přijetí uzavření Opoziční smlouvy nebylo až tak šokující) jako koaličních partnerů v Karlovarském kraji lze zaznamenat poprvé – ne však naposledy, jak se ukázalo v dalších letech.

Krajské volby v roce 2004 se nesly v podobném duchu, jako volby předchozí. Po vzoru drtivého vítězství ODS, jež zvítězila ve 12 z celkových 13 krajů, se stala volebním vítězem také v Karlovarském kraji. Na druhé straně ČSSD zaznamenala velký neúspěch,

---

⁸⁴ ČT24. *Proč Češi nevolili?* [online]. 2016 [cit. 2017-03-31]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1931516-proc-cesi-nevolili-postradali-velky-politicky-stret-krajum-navic-nerozumi>

když nezvítězila ani v jednom z krajů. I přesto se však opět dokázala v Karlovarském kraji dostat do role koaličního partnera, i když povolební vyjednávání nebylo nijak jednoduché nebo jednoznačné. Variantou, která se pro vítěznou ODS nabízela, byl rovněž scénář čistě pravicové rady za předpokladu, že by se dohodla s Evropskými demokraty, kteří ve volbách dosáhli na 3 mandáty. V úvahu připadalo také ještě připojení KKK, čímž by koalice měla 26 mandátů. Avšak z důvodu komplikací při povolebním vyjednávání (spory s Evropskými demokraty a KKK) dala ODS přednost opětovné spolupráci s ČSSD.

V roce 2008 se krajské volby nesly v duchu tzv. „oranžové tsunami“, kdy ČSSD zvítězila ve všech 13 krajích České republiky. Po volbách se však ukázala být pravdivá prorocství o značných problémech při vyjednávání o nové koalici. Jednání vyústila v uzavření koalice mezi ČSSD, KSČM a strany Doktoři (za uzdravení společnosti). Výslednou levostředovou radu bylo poprvé možno označit za ideově propojenou nadměrnou koalici.

Čtvrté krajské volby v roce 2012 byly v Karlovarském kraji těmi, v nichž vůbec poprvé zvítězila KSČM, i když jen těsným náskokem před druhou ČSSD. Jediným krajem, kde rovněž zvítězili komunisté, byl kromě Karlovarského kraj Ústecký. Na politické scéně se nově objevuje TOP 09, která v tomto roce společně se Starosty pro Karlovarský kraj úspěšně překročila pětiprocentní uzavírací klauzuli a získala pro sebe 4 mandáty. ČSSD byla nucena vzdát se snahy o podporu pravice pro svoji menšinovou radu, a výsledkem tak byl kompromis mezi ČSSD a KSČM za předpokladu jednoho klouzavého mandátu. Ovšem v průběhu volebního období se koalice rozpadla a vítězná KSČM byla odsunuta z jednání o nové koaliční smlouvě.

Zatím poslední krajské volby, jež na našem území proběhly v roce 2016, se nesly ve znamení vítězství poměrně nového subjektu na politické scéně – hnutí ANO 2011. To se stalo vítězem krajských voleb celkem v 9 krajích České republiky. Karlovarský kraj nebyl výjimkou. ANO zde zvítězilo poměrně suverénním výsledkem 22,91 % hlasů. S odstupem následovaly ČSSD a KSČM. Dobré umístění si dokázalo vydobýt STAN a ve hře o koaliční partnery byly dále strany jako ODS, HRR, koalice SPD a SPO a poprvé i Česká pirátská strana. Jak už bylo uvedeno ve výzkumu, povolební vyjednávání byla velmi složitá a zdlouhavá z výše uvedených příčin. Karlovarský kraj byl v důsledku toho až předposledním krajem, ve kterém byla uzavřena výsledná podoba koalice. Koaliční

smlouva byla nakonec podepsána mezi ANO, ODS, HRR, Českou pirátskou stranou a SPO.

Z jednotlivých analýz lze usuzovat, že úspěch stran do jisté míry závisí na pozici lídra strany, který má za úkol voliče oslovit a přesvědčit, aby volili stranu, jež reprezentuje. Zároveň je významným faktorem přítomnost osobnosti známé z veřejného života na kandidátce strany. Popřípadě osoby zastávající povolání, které je ve společnosti všeobecně respektováno (lékaři, učitelé, dnes i úspěšní podnikatelé). Ukazuje se, že voliči se mnohem častěji ztotožní s konkrétní osobou na kandidátce, které pak udělí svůj preferenční hlas, než s celou stranou. S tím souvisí výše popsaný fenomén starostů a hejtmanů na kandidátních listinách stran.

Z výzkumu dále vyplývá, že v rámci České republiky, kde je dlouhodobě volební účast v krajských volbách velmi nízká, vykazuje Karlovarský kraj dlouhodobě jedny z nejnižších hodnot volební účasti v republice.

6 Závěr

Krajské zřízení na území České republiky v dnešní podobě 14 krajů lze označit za poměrně nové, i když je třeba říci, že se v mnohém podobá modelu uspořádání země z období 50. let 20. století. Jeho konečné ustavení a počátky fungování krajů v roce 2000 však vyvolaly (a dodnes vyvolávají) mnoho diskusí a střet pozitivních a negativních postojů. Odpůrci krajů argumentují především tím, že celkový počet krajů je příliš velký, mezi jednotlivými kraji existují značné disparity jak ve stupni regionálního rozvoje, tak ve velikosti. Na tomto místě lze poukázat právě na vybraný Karlovarský kraj, na jehož území například žije méně obyvatel, než v okrese Brno - město. Důležitým aspektem jsou také vysoké provozní a administrativní náklady na provoz krajů. Debat na téma snížení počtu krajů či jejich zrušení proběhlo nespočet, mezi polickými zástupci ale většinou převládá názor, že kraje plní funkci určité mocenské základny, a nebylo by proto dobré ji zásadním způsobem měnit. Krajské zřízení vyvolává rozpaky také mezi občany, kteří často nevědí, k čemu vlastně kraje prakticky slouží a jaký mají význam pro jejich každodenní život. O tom svědčí také nízký zájem voličů o krajské volby. Volební účast u tohoto typu voleb je trvale nízká, prvních krajských voleb na území České republiky se zúčastnilo pouze necelých 34 % oprávněných voličů a tato situace se příliš nezměnila ani v následujících letech.

Průběh a podoba krajských voleb je odlišná v každém kraji. Pokaždé je potřeba přihlídnout k jistým regionálním specifikům, která mohou mít vliv na průběh voleb. Regionální rozdíly je možné nalézt v programech jednotlivých stran a hnutí, kandidátních listinách, počtu a složení kandidujících politických stran a samozřejmě ve výsledcích voleb.

V diplomové práci byla analyzována specifika krajských voleb v Karlovarském kraji s důrazem na výzkum procesu povolebního vyjednávání o podobě nové vládnoucí koalice. Pomocí tohoto průzkumu je možné odpovědět na výzkumné otázky, jež byly stanoveny. O post v krajském zastupitelstvu se tradičně ucházejí parlamentní politické strany a hnutí, nejčastěji ČSSD, ODS, KSČM a nově ANO 2011. Výsledky voleb jsou však v posledních letech různorodější a do vyjednávání o koalici vstupují další strany, které ve volbách překročily pětiprocentní hranici. Právě jednání s nimi může mít na finální podobu koalice velký vliv, jak bylo ukázáno na příkladu posledních krajských voleb

v Karlovarském kraji v loňském roce. V nich sehrálo důležitou roli hnutí STAN a dále například HRR nebo i Česká pirátská strana. Zároveň je nutné poukázat na pokračující trend nominace starostů, hejtmanů a veřejně známých osobností na kandidátkách stran. Jak již bylo výše řečeno, voliči se s konkrétními osobnostmi, jež znají z veřejného života, lépe ztotožňují, i když volební rozhodnutí se ve výsledku liší podle voličů jednotlivých stran, jak ukazuje průzkum agentury Median. Pro voliče ČSSD, ANO a KSČM je například velice důležitým faktorem celostátní činnost strany, což lze pozorovat i na výsledcích krajských voleb. Na druhé straně pro voliče STAN je mnohem důležitější složení osobností na kandidátce a program hnutí v daném kraji.

Jak dále bylo naznačeno ve výsledcích analýz, výsledky voleb mohou, ale nemusí mít zásadní vliv na podobu výsledné krajské koalice. Jak se ukázalo, povolební vyjednávání mohou vyústit ve zcela jiný výsledek, než by se na první pohled mohl zdát výhodné pro vítěze voleb. Jako příklad lze v Karlovarském kraji uvést volby v roce 2004, kdy měla ODS šanci na čistě pravicovou radu v případě, že by se dohodla s Evropskými demokraty a KKK. Tato koalice ale nikdy nevznikla, navzdory možnému profitu pro všechny tři zúčastněné strany. Z důvodu závažných komplikací při vyjednávání však nakonec dala ODS přednost pokračující spolupráci s ČSSD, přestože se nejedná o ideově propojenou stranu.

Dlouhodobě nízká volební účast v krajských volbách neslibuje ani do budoucna zlepšení. Z průzkumů vyplývá, že voliči se často z důvodu nízké informovanosti voleb vůbec nezúčastní, protože by nevěděli, jakou stranu či kandidáta volit. Voliči také nerozumí pravomocím krajů a nechápou tedy, proč by měli volit. Stále častěji se také lze setkat s všeobecným nezájmem o politické dění všeobecně.

I přes určité komplikace tedy kraje nadále zastávají svou pozici v systému územní samosprávy České republiky. Stojí na pomyslném mezistupni mezi státem a obcemi. Zda se odpůrci a příznivci krajského zřízení dokáží shodnout na jakémsi konsenzu, který bude mít za následek změnu tohoto uspořádání, ukáží následující roky.

7 Seznam použitých zdrojů

Literatura

BALÍK, S. *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2908-4.

BALÍK, S. *Krajské volby 2012*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2013. ISBN 978-80-210-6641-0.

BALÍK, Stanislav a Jakub KYLOUŠEK (eds.). *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2005. ISBN 80-210-3880-2.

ČOPÍK, J. *Proměny a kontinuita české komunální politiky: územní samospráva v nové době (1850-2010). Díl I, Do roku 1945*. Praha: Scriptorium, 2014. ISBN 978-80-87271-89-6.

EIBL, O. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009. ISBN 978-80-7325-187-1.

KLÍMA, M. *Od totality k defektní demokracii : privatizace a kolonizace politických stran netransparentním byznysem*. Praha: Slon, 2015. ISBN 978-80-7419-139-8.

MRKLAS, Ladislav (ed.). *Krajské volby 2000: fakta, názory, komentáře: [sborník]*. Praha: CEVRO - Sdružení pro celoživotní vzdělávání a rozvoj osobnosti, 2001. ISBN 80-238-6750-4.

PRŮCHA, Petr a Karel SCHELLE. *Základy místní správy*. Brno: Iuridica Brunensia, 1995. ISBN 80-85964-00-7.

ŘÍCHOVÁ, B. -- JÜPTNER, P. -- ŠVEC, K. -- RIEGL, M. *Analýza politiky a političtí aktéři: možnosti a limity aplikace teorií v příkladech*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. ISBN 978-80-7419-187-9.

ŠELEŠOVSKÝ, J. -- MASARYKOVA UNIVERZITA. EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA. *Management veřejných financí krajské samosprávy*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5096-9.

VANHOVE N., KLAASEN, L. H.: *Regional policy: A European Approach*. Aldershot: Gower, 1983

PRAVEC, Josef. Zrušme kraje. *Ekonom*. 2016, **10**(40)Zákony č.: 129/2000 Sb., 130/2000 Sb., 243/2000 Sb., 248/2000 Sb., 250/2000 Sb., 347/2000 Sb.,

Právní předpisy

Ústava ČR

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích

Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů

Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů

Zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků

Elektronické zdroje (ověřeno 31. 3. 2017)

<http://www.ceskatelevize.cz>

<https://www.czso.cz>

<http://www.euro.cz>

<http://www.financnisprava.cz>

<http://www.kr-karlovarsky.cz>

<http://karlovarsky.denik.cz>

<http://www.lidovky.cz>

<http://www.median.eu>

<https://www.mmr.cz>

<http://online.agris.cz>

<http://www.parlamentnilisty.cz>

<http://www.politikaspolecnost.cz>

<http://www.psp.cz>

<http://www.regionalnirozvoj.cz>

<http://springerlink.com>

<https://www.strukturalni-fondy.cz>

<http://volby.cz>